

Speculum fratrū minorum.

Sumario d'las cosas obli-
gatorias en nuestra regla
cotentidas & d'las decla-
raciones apostolicas sobre ella auidas in-
titulado speculū fratrū minorum.

BIBLIOTECA PROVINCIAL Y MUSEO DE

Las cosas que en la regla obligan son. xxv.

- Ca.si.en nullo. Cl.o. primero q los frayles profisos en esta religio no salga dlla modo.
Cl.o. ii. que no reciba dineros o pecunia por si o por interpus.
Cl. iii. principio sua persona.
Cl.vi. fr̄es ni. Cl.o. iii. que no apropien ni aun en comun a si cosa alguna.
Ca.x. viii. fir. Cl.o. iii. que obedezcan a sus prelados en todo lo que no fuere contra dios e su regla.
Ca.xi. ne ha. Cl.o. v. que no tengan compagnias: practica o conuersacion sospechosa con mugeres.
Ca.xj. et ne i. Cl.o. vi. que no entren en monesterios de monjas sin licencia especial dela see apostolica.
Cl.xj. nec fiat. Cl.o. vii. que no sean compadres de hombres o mugeres.
E.xij. ad hec. Cl.o. viii. q los ministros pidan al papayn cardenal por pector.
Ca.ii. si q vo. Cl.o. ix. todo lo que esta puesto en la regla que pertenece ala forma del habito delos professos e nouicios e al modo del recebimiento ala orden e profession.
Ca.ii. et iii. q. Cl.o. x. q no trayan sino vn habito e una tunica sin dispesacio.
Ca.ii. et fr̄es. Cl.o. xi. que se vistan de vestiduras viiles.
Ca.ii. et q ne. Cl.o. xii. que no trayan calcado sin manifiesta necessidad.
Ca.ii. clericis. Cl.o. xiii. que hagan el oficio diuino segun la yglesia romana e faciant. los legos lo que ende la regla les impone.
Cl.ii. et ieiun. Cl.o. xiv. que ayunen de todos santos a uinidad e los viernes.
Cl.ii. et q ne. Cl.o. xv. que anden a pie saluo los que touieren necessidad.
E.ii. en pro. Cl.o. xvij. que los ministros e custodios tengan sollicito cuya necessitatibꝫ do del proueyimiento delos enfermos e vestir los frayles.
E.vi. et si q s. Cl.o. xvij. que sirvan a los enfermos todos los frayles.
E. ix. fr̄es n. p. Cl.o. xvij. q no prediquen algun obispado si el obispo les contradixer.
Ca. ix. et nul. Cl.o. xix. que no prediquen sin ser instituydos por el general o capitulo prouincial segun la declaracion de nicolao.
Capit. x. et ybi. Cl.o. xx. que si alḡu frayle supiere e conosciere no poder guardar la regla spiritualmente recurra a su ministro.
Ca.vij. si cul. Cl.o. xxij. q si alḡu frayle cayere en alḡu caso reservado recurra al ministro lo mas presto que buenamente pudiere.
Cl.viii. v. nro. Cl.o. xxij. q todos los frayles tegâ vn general e a el obedezcan.
Cl.viii. q dce. Cl.o. xxij. q los ministros e custodios muerto el q falleciâ otro.
Cap. v. vii. et si. Cl.o. xxij. que si el dicho ministro general a juzgo delos ministros e custodios no fuere sufficiente para el servicio e comuylidad dela orden. el han otro.
Ca. xij. q cum. Cl.o. xxv. que ninguno vaya entre los moros e isieles sin licencia de su ministro. el q como la puede e deue negar al q no fuere ydoneo; assi es obligado el conceder al insufficiente.

Ara declaracion destas

cosas e de otras dubdas q cerca de nra regla en diuersos tiépos se leuataron: bñ pcedido dla see aplícas
siete declaraciones. la primera d gregorio. ix. la. iij. d In-
nocencio. iiiij. la. iiij. de alexádre. iiiij. la. iiiij. de gregorio. x. Deltas q-
tro ya dichas no auemos d curar: porq no podemos dllas vsar
saluo en tres cosas. La primera en nos cōfomer si quisiéremos *Innoc. iiiij. §.*
en el rezar cō otros religiosos o clérigos estando entre ellos. La vñ dho pdi.
segunda en expeler dlos incorregiblés lo ql aun q bñdicto. xij. p- *Innoc. iiiij. &*
bñbilo alexádre. vij. cometio al vicario general o caplón puinicial. eliciat in cer-
Lo tercero dlcuso en los casos reservados: aun q esto se ha de tis casibus.
entéder segs las constituciones de barcelona por autoridad aplí. *Inno. iiiij. qz.*
ca. despues hechas todas las otras cosas dlas sobredichas qtro *Quodā. c. vij.*
declaraciones cōtenidas ponen scolao en su declaració. E porq qsi §. ordinam^o.
todas las pone de otra forma o estrechado o limitado o declará-
do de otra manera: el determina q en todo lo q el declara: su de- *Artic. vlti. §.*
claració sola se guarde de los frayles p̄cisa e insulablemēte: no nos itaqz.
embargate q sus p̄decesores ayan en lo mismo hablado o dcla-
rado. Mucho menos auemos d curar dlas erposiciones e tra-
ctados q algfios doctores hñ hecho o hñtieré sobre las cosas de
nra regla: si en algo repugnaré o se desviare dlas declaraciones de
nicolao e sus sucesores que hasta agora son. Clemete. v. e Juan
xiiij. los qles la declaració dñ nicolao loa aprueban e cōfirmán e au-
enalgo de q despues ouo necesidad estiendan. declará e proueen:
cuyos sumarios yno empes de otro por orden se siguen.

Sumario dela declaració de

Nicolao. Existe q semina-
nat. d verbo.
¶ Lo primero es el pheñio: el qual es bié de uoto e fauorable. signi. lib. vij.
¶ Lo seguido tomado la sentencia sin seguir la letra dize el e Cle- *Misco. arti. j.*
mente. Que los frayles no son obligados al cōplimiento e guar- *S. in palmis.*
da de todo lo contenido en el euangilio: no embargante que en Cle. arti. j. §.
tres partes della por razón de su regla esto se paresta significar: cñ sigil. super
mas han de guardar los consejos euangelicos que la regla en si verbo.
contiene: aun que no so yqual obligacion: porq vnos son so pre Regula e vi-
cepto: e son los que dezimos ser cosas obligatorias dela regla: ta minoy fra
e aquí encima se pusieron. Los otros quedan se so obligació de trsi hec est.
consejo. Pero los consejos del euangilio que no pone la regla
no nos obliga mas q los otros xpianos: saluo que de yna decē
cia y equidad por razón de nuestra mas alta pfession ala guarda
delllos nos deuemos mas esforçar.
¶ Lo tercero q aun q por cōtenerse éla regla q los frayles no a- *Ar. li. §. neqz*
proprié a si cosa alguna: aya sido dclarado este dísporpiamēto bñs lug vbo

fr̄es m̄hll si. auer de ser en especial y en comū: no ha faltado quiē lo ha impugnado diziédo no ser lícito. Por tanto determina ser meritorio t santo: t xp̄o auer lo enseñado por palabra t obra: t los p̄meros fundadores dela yglesia así lo auer enseñado como d̄l lo recibieron. H̄a esto parece ser cōtrario lo q̄ se dice q̄ éla cōpañía d̄ xp̄o se trayá loculos esto es dineros: por q̄ esto hizo cōdescediédo al estado delos imperfectos sin derogar al estado delos pfectos; H̄i cōtra los q̄ a s̄i se desapropian se puede inferir que sean tētadore de dios o homicidas de si: porq̄ no deschā el proueymiento humano o dlo q̄ liberalmēte les fuere dado o humilmēte demandare o por su trabajo acq̄rierer: lo q̄ en la regla exp̄ssamente les es cōcedido. E faltado todo esto lo q̄l no es de p̄sumir (pues la fe t por cōsigüete la caridad nūca ha defallecser) q̄da les layas comū q̄ se cōcede a todos los pueitos e extrema necesidad: por que aun q̄ la renunciacion q̄ los p̄fessores desta regla hazen sea la mas estrecha q̄ puede ser: entiēdese dela p̄priedad t de todo lo q̄ puede dar derecho: mas no del vso simple de facto del q̄lla vida delos mortales no puede carecer ni por cōsigüete algūa p̄fession de si exluir. H̄i a esto obsta lo q̄ dispone el derecho ciuil d̄ ziedó q̄ no puede apartarse in ppterū el vso dela p̄priedad: porq̄ aquello ha lugar segū su cōsideraciō. H̄i fue la intēcio de san Francisco q̄ renunciado la p̄priedad renunciassen al vso: antes lo cōtrario guardo vsando d̄las cosas necessarias t lo cōtrario escritoio **Ca. llij. c. ix. c.** segu parece en muchos passos dela regla: assí como diziédo que vj. hagā el oficio diuino del qualaurá breuiarios: t q̄ p̄dique: t que vayā por limosna t otras cosas semejantes. Dóde parece manifiere **Arti. si. §. nec** stamēte ser les lícito vsar d̄las cosas pa el mātenimēto: vestido t ppe hoc. §. cultu diuino y estudio delas letras. E de aquí es que para la sustentacion dela vida y execucion delos oficios dela orden es cōcedido alos frayles el vso moderado delas cosas segun la regla t toda verdad. De donde se infiere la conclusion principal: q̄ esta regla no solamente es obseruable: possibile t lícita: pero meritoria t perfecta: t tanto mas quanto po: ella sus p̄fessores son apartados por amor de dios delas cosas temporales. **Ar. si. ad hec.** C̄lo quarto dize q̄ el señorio de todas las cosas muebles t cōsup eodē ver ueniētes al vso delos frayles pertenece a la yglesia romana: si el dābo regule. te o señor: q̄ las dio en si no lo reseruasse. E lo mismo es d̄l señorio d̄las cosas imuebles auidas de diuersas personas o limosnas: pero si las tales cosas en todo fueren dadas por persona particular o por comunidad si no fueren recibidas cō autoridad apostolica siempre queda el señorio enel dante aun que exp̄ssamente no lo reseruasse: salvo la yglesia t lo a ella perteneciente. **Ar. eodē. §. i** C̄lo. v. q̄ las cosas ysables pa necesidad d̄los frayles y execucion de sus oficios (porque vso de todas las cosas no le pueden tener) no reciban a alguna superfluydad: riqueza o abundancia

que derogue la pobreza o para thesaurizar o con animo de distra-
her o vender o solo color de pueer al tiépo por venir ni por otra
ocasión mas en todas las cosas parezca quanto al señorío total de
sepropiament o en el yso necesidad.

Expositio vsq ad. **B.** Ega mas declarar esto es de considerar q
muchas cosas ay cuyo yso en ninguna manera es lícito a los fray-
les así como armas atavios de seglares y otras cosas semejan-
tes. E las otras cuyo yso les es lícito hā las d' recibir con las qd-
dades q aquí el Nicolao dize y no por otra ocasió alguna salvo
para ysar dillas en su ppria especie y en el tiépo presente o eminente
y moderadamente evitada toda su supfluidad: curiosidad y grā p-
closidad. En si no qquier cosa puedē ellos demandar o recibir: así
q se les ofresca por parientes o por qlesquier otras personas. **A.**

Clo. vi. q solo los pincipiales o custodios puedē disponer en Arti. eod. **S.**
uso de las tales cosas considerada la qdidad de las personas y otras hec autem.
circunstacias. En tal manera enpo qsiempre en dilllos y en sus fechos
respládesc la santa pobreza segñ q por su regla les es impuesta.

Expositio vsq. **B.** E de aq es q los guardianes no puedē co-
ceder el yso de algúna cosa a sus subditos si de aquelllos aquél el pa-
pa aq lo comete pa en algúnas no toutes en licencia o comisió. **B.**

Clo. vii. ponefe el articulo dela pecunia: el qual en fin compli- Arti. iiiij. **S.** ce-
da mente se declara.

Clo. viii. cerca belo que se manda en los testamentos a los fray- te. sup. x. pcl
les lo qual comumente es dinero o pecunia. E para esto mejor Art. eodē. **S.**
entenderse: traydo aquello q el clemente. v. dize. hazese esta distin- ad hec.
cio. Que o son instituydos los frayles o las casas herederos vni Cle. art. viij.
versales: y son incapazes: de manera que ninguna cosa puedē re- S. q. legitur.
cebir. O por vía de legato se les manda alguna cosa: y puede ser
en tres maneras. Q manda ales algo en manera repugnante a su
estado: ansi como casas viñas o otras cosas se mejantes para arré-
dar o alquilar y auer dellas la réta o fructos de cada año o juros
o censos: y slo tal tñbi son incapazes y de todo puto son obliga-
dos a abstener. Q se mandan estas cosas ya dichas dijendo el
testador que se vendan: y lo que dellas se ouiere se expéda en las
necessidades de los frayles: y en tal caso han se ellos de auer co-
mo en pecunia o dinero: esto es aceptando o no aceptando con-
siderada su necesidad y la prohibicion del recibir pecunia. Q el
que manda las tales cosas absolutamente dize: mando tales ca-
sas o viñas o juros o rentas a los frayles o a san Fráncisco: no di-
ziedo q se vendan o q se haga dellas: y en este caso es lo mismo: q
si expíssimamente dixerat: vendanse: y por esso como enel caso imme-
diato precedente se hā de auer los frayles. Todo esto se ha de en-
tender tanto que en fraude la herencia o mayor parte della no se
mande en nombre de manda particular.

Clo. ix. exhorta a los herederos y testamētarios q liberalmente Art. eodē. **S.**
paguen las mandas y a los prelados y otros juezes aun q sean se- ad q legata.

glares si de officio les competiere que esto hagan cumplir.

Art. cod. 5. **C**lo. r. que por que el señorío delas cosas muebles q̄ que ysan los frayles como dicho es ptenesce al papa quādo los dātes en si no lo reseruarō: q̄ las tales cosas algunas vezes cōtece o cōuse ne ser necesario yéderse o comutarse: concede que la comutaciō dellas t̄ pa el yso cōuentēte alos frayles proceda d' auctoridad d' general o prouinciales: alos cuales tābien es cōcedido ordenar dela disposicion del yso. Pero q̄ si estas cosas cōtescieren yéderse por precio estimado: que el p̄cio o pecunia reciba t̄ expēda en cosa cuyo yso sealictó alos frayles el procurador dela see aplica o del protector: guardadas las modificationes dela pecunia.

Expositio ysq. L. Para mas declarar esto es de saber q̄ como todas las cosas de q̄ los frayles ysan seña del papa: en ninguna cosa dellas se puede mas ni en otra manera disponer d' como el dīz (pues es señor) t̄ guardando todas las condiciones que el pone. E si alguno de hecho de otra manera las tales cosas yēdiese o enajenasse: cometeria hurto: t̄ caeria en caso de propietario contra el yoto dela pobreza. E lo que en esto se ha de guardar pa que mas claro conste: es que si algunas cosas (que al principio se tomaron para yso necesario) parecieren despues por algunas causas cōuenir que se vendan: se haga cō auctoridad del pruincial aquien el papa en este caso hize su comissario: t̄ la venta haga el sindico del papa tomado o nōbrado por el pruincial o Martinº. sij custodio: por la cōcession del martin. sij. El qual sindico ha de rebolla. Exul- cebir el dinero q̄ se dīere por la tal cosa: por q̄ el señala el señor q̄ tātes.

es el papa cuya es esta pecūlia: pues suya era la cosa d' q̄ ella se ouyo y este sindico la expēda en la necesidad d' los frayles: pues esto de termina el dāte q̄ es el papa. E ansí en este caso quādo algo se ha de yéder t̄ por ello recibir la pecūlia o cosa estimada es necesario tener sindico del papa tomado en forma como dicho es por el pruincial o custodio. y es d' tener aviso que el guardiā cō todo el cōuento no puedē tomar sindico martime en este caso. E despues que el pruincial ouiere dado lícēcia: ouiere el papa que su sindico yēda sus cosas t̄ no otro alguno aun q̄ sea hermano t̄ amigo spcial. y el q̄ algo yēdiese sin todo lo dicho guardar: caeria él as penas ya dichas. Clerdad es que si alguna cosa fuese menester trocar onde no ouiesse de auer estima de precio bastaria la lícēcia del pruincial t̄ podría lo hazer los frayles sin interuir sindico: aun q̄ aun tābien en esto caso es mas pureza q̄ lo haga el sindico. Pero es de saber q̄ si algunas cosas de que los frayles ysan no fuesen del papa como acaesce quādo los dātes referuā en si el señorío: entōces en el dar: vender o enajenar dellas no tiene que fazer el papa ni su sindico: ni d' las tales habla nicolao. E por esso si se ouiesesen de dar: yéder o enajenar o en otra manera dellas disponer: hase de hazer por la persona: modo t̄ forma quel p̄prio señor quisiere t̄ mandare.

Se.

CLo. xij. q los suplores en los capítulos generales o púnciales Art. eod. 5: diputados) pueñ dar licencia a sus subditos pa dar dñtro o fuera de yllbus. ra dñla ordē por razó de deuoción: piedad o otra causa honesta razonable: delas cosas ylles muebles t de poco precio. E tales se digna tales ha se de determinar tambien en los dichos capítulos.

Expositio vsq. D. E pa en esto no errar ha se o pñsponer (como ya arriba se diro) q ninguna cosa gráde ni pequeña se puede demandar o recibir cõ intenció dela dar: salvo si al dñe se le notificasse y el diesse pa ello licencia. E ansi esto q aquí dice nicolao en siéde delas cosas q estã ya auldas en la ordē t fueron pedidas creyendo ser necessarias pa los frayles t cõuetos: las q les siédo tales como es dicho se pueñ dar. Pero si las tales cosas el señor ouiesse reservado el señorío o no auiendo lo reservado fuesen grandes: o sin causa razonable t honesta: o sin autoridad de los padres q aquí el papa dice de hecho se diessen: cometeria furto el q les diessen: dñdo lo ageno sin licencia de su dueño: allende de traspasar su regla. Por q aun toda la ordē junta no puede algo dar sin guardar la forma aquí por el papa dada. Por ende miré bñ los que dñ dentro dñla ordē: si en ello cõcurrer estas circunstacias: esto es que sea cõ licencia de los q en el capitulo pñncial fueron diputados o nobrados pa dar la tal facultad t q no exceda la quantidad allí determinada: cõ las otras qualidades arriba dichas. D.

CLo. xiiij. q los ministros t custodios pueñ dispensar cõ sus sub Br. iiiij. §. 1:3: ditos pa q trayan mas que dos tunicas auiendo causa. De cuya dispensa v. t illi q spesació ellos ylando no pueñ ser dichos desviar de su regla. tā. ca. iiiij.

CLo. xiii. q lo q la regla comete a los ministros t custodios cerca dñl pueymieto dñlos enfermos t vestir los frayles pueñ ellos q. sup. v. tñ p delegar a otros frayles: los q les son obligados a su cõplimiéto. necessitatibus. **C**Lo. xiiii. q los frayles q vaca al estudio o se ocupá en los ofici Br. v. §. cõtoso ministerios diuisos: no son cõprehendidos dñbaro de aquellas nel. sup. ybo. palabras dela regla. Laboret t. salvo los q en lo tal no son ocupados si no los ocupare en el servicio de los otros: o fueren de tñ c. v. alta contéplació que en ella no deuan ser impedidos.

CLo. xv. que lo q la regla dice que los frayles no prediquen Br. vi. §. vñ. siendoles contradicho por el obispo: se guarde assi hasta que la sup. ybo fres yglesia romana otra cosa disponga. no pdi. c. ix.

CLo. xvi. que lo q el ministro general pude hazer en el instituir Art. eo. §. t delos pñdicadores: pueñ los pñvinciales cõ los difundidores en q sup. ybo. sus capítulos t la institucion de los tales pueñ los pñvinciales t nullus. reuocar: suspender o de otra manera estrechar.

CLo. xvij. que no solamente el general pude recibir los q qui- Br. viij. §. sed sieré ser frayles ala ordē: po aun los pñvinciales: o los que sus qm sup. ybo. veces t oulieré pa esto. y exhorta los qm a todos las cometan ni to qbñ solum- dos se reciban: mas q todo pceda con mucha deliberació. Pero do. c. ij. los comisarios o vicarios de los ministros no tienen autoridad

para recibir: si expressamente no se les cometiere.

Art. viii. §. i. **C**Lo. xviii. que no es necesario que para la electio del ministro sup dub. sup general vayan todos los custodios d cada prouincia mas basta q. fiatam, p yr uno elegido de los.

Art. ix. §. iii. **C**Lo. xix. que lo q manda la regla q no entre los frayles en los q. sup abo. monasterios de las mñas se entiende de qlquier ordene o religio que en ningredi: ellas sea: y aun q en nobre de monasterio se entienda la claustra e antur. c. xi. officinas inferiores solamente: po ni aun a los otros lugares donde llegan los seglares puedan llegar los frayles por cosa alguna: salvo por predicacion o pedir limosna co licencia de sus superiores: sacado siempre los de scra clara: a los qles sin licencia del papa por predicacio ni por otra causa puedan los frayles entrar ni llegar.

Despues de esto cocedio Nicolao. v. q de licencia de sus prelados puedan los frayles por causas justas y razonables llegar a dnde llegan los seglares en los monasterios de qualesquier monjas.

Art. x. §. cete. **C**Lo. xx. que los frayles no son obligados a la guarda del testamento del nuestro padre san Francisco.

Riti. viii. §. **C**Lo. xx. que en todas las cosas contenidas en esta declaracion ad hec. ella sola precisa y inusitadamente sea guardada: no obstante q lo mismo o parte dello en otras letras aplicas sea contenido.

Art. eo. §. cu. **C**Lo. xxi. dize q pues de las cosas sobredichas consta nra regla lgitur. ser scra y perfecta q a ella y a esta declaracion aprueva y confirma: y mada en virtud d scra obediecia q esta declaracion se lea en las escuelas. E quiere q pena de excomunio y priuacion de oficio y beneficio q a la letra se expoga fielmente sin traer contradicciones. Prohibe q no se hagan glosas sobre ella sino pa gramaticalmente declararla. Mada el trechamiento q contra la regla y estado dlos frayles menores y esta declaracion ninguno do gmatize escriua: determine prediq o malnable publica o occultamente: mas si alguna dubda a cerca de aquellas cosas resultare se aya recurso ala see apostolica. Descomulgalo facto reservando si la absolucion a los q la glosaren de otra manera q ya dijeron y a los doctores q leyendo en publico asabiedas y disberadamente de prauare su entendimiento: y a los q hizieren tractados o scripturas y a los q delberadamente y asabiedas determinaren en las escuelas o pdicaren contra lo sobredicho o algo dello: no embargates qualesquier privilegios q tengas. y los que fueren culpables en algo de lo ya dicho sean traydos a su noticia para que reciban el castigo que merecen.

Sumario d la seguda de-

Eriui de par-
adiso. d ver-
bo. signif. lu-
clemen. **C**Lo primero pone el prohemio.
claracion que es de Clemete. v. Eriui de paradiso:
que en si contiene diez cosas.

Art. j. §. cum **C**Lo segundo declara la obligacion que tenemos a la guarda del lgitur.

euangello:lo qual en la otra se dixo.

C Lo tercero que no somos obligados a todas las cosas q por Arti.iiij.5. q
palabra d imperativo modo en nra regla son puestas: salvo alas preter.
que el alli expresa z arrriba se dixeró en principio deste tractado.

C Lo.iii. q los plados ni subditos no puedē induzir o persuadir a Ar.iiij.5.cete
los que queran ser frayles o son nouicios que les den a ellos o a rū. sup vbo.
sus cōuentos algo de sus bienes:n̄ dar les cōsejo en la distribuciō t caueat frēs
ciō dellos: mas como dize la regla: si cōsejo demādaren: los plas t eoy ministros
embíe los a algunos temerosos de dios q no sea de nuestra stra. c.ij.
orden para que por su cōsejo se haga la distribuciō. Pero si los
tales nouicios algo dieren mādaré a los frayles sin dellos ser in-
duzidos: auédo necesidad podrase aceptar:tāto que no sea en tā
notable quātidad que dello se pueda mal juzgar.

C Lo.v. quāto al vsar de mas de dos tunicas se haga lo que el Arti.iiij.5.p.
nicolao dize. Quāto a la vileza: color t p̄cio dellos t delos habi- te.5.ytilitatē
tos se juzgue segū la diversidad t cōdicilō delas regiōes: el juyzlo sup verbo.
de lo ql se comete a los ministros t custodios o guardianes encar. Et frēs oēs
gandoles sobre esto las cōscieciās q se guarde vileza en las vestimentis.
duras. Alos cuales esto mesmo se comete juzgar por q necesidad ca.ij.5. quoy
los frayles podrá traer calzado. c.ij.

C Lo.vi. q cō el ayuno dela regla son obligados tābiē los frays Ar. v.5. dein
les al ayuno puesto por la yglesia. de. super v.

C Lo.vii. pone algo cerca dela pecunia que adelante todo jun- aljs aut tpls
to se ha de dezir. bus.c.iiij.

C Lo.vii. pue en nueue excessos que en su tēpo fuerō oppue Art.vij.5.p
nos cōtra la ordē. Lo p̄mero dize q los frayles no puedē ser he- Inde.sup ver
chos herederos o recibir so color de legato tāta o tal parte q se bo. frēs n̄ ihll
presumiese ser hecho en fraude desta prohibicō: lo ql enla de mi sibī ca.vj.
colao cōplidamente declaro. Lo.ij. q no puedē recibir o tener
algunos redditos: possessiōes o su ylo: por q repugna ala pobre
za t mēdicaciō. Lo.ij. q no puedē assistir o parecer en juyzlo ni
instigar ende algunos abogados o procuradores por coslas tem-
porales. Lo.ij. q no puedē ser ejecutores dlos testamētos o co-
mo tales disponer delos bienes delos defunctos. Puedē empo-
dar cōsejo tāto q ninguna actiō o jurisdicciō en la distribuciō ya dī-
chase les atribuya. Lo.v. q no puedē tener prados o huertas pa-
los labrar o fazer labrar t dellos auer los fructos payéder o las
tales cosas arrēdar ni tā poco tener viñas: po puede tener huer-
tas cōpetētes pa se recrear t dellos auer pa si la ortaliza necessa-
ria. Lo.vi. no puedē hazer ayuntamiento de pan o vino sino quā-
do fuese muy creyble por coslas ya experimentadas q de otra ma-
nera no podrā passar al juyzlo del provincial o custodio con cō-
sejo del guardiā dela tal casa t de dos sacerdotes discretos t an-
tiguos en la ordē: sobre lo ql se les encarga las conciencias. Lo
vii. que en ninguna manera dēde en adelante hagā o cōsientā q les

seā sechas y gllas o otros edificios q̄ excesſuos en muchedumbre
z grādeza pueđā ser reputados: z por tāto quiere q̄ se contente cō
soplados z humildes edificios. **L**o. viii. que se contente cō orna-
mētos z calices z otras cosas pa el culto diuino d̄cetes en nume-
ro z sufficiētes en grādeza: porq̄ la supfluydad o grā p̄closidad
o qualquier curiosidad en estas y en otras qualequier cosas re-
pugna a la profession y estado de los frayles menores: z por tāto
manda que estas cosastodas sean guardadas de los frayles. **L**o.
ix. d̄z̄ que si acaesciere ser ofrescidas armas o cauallos (como
en algunas partes en entierros se haze) en recibirlos o no se ayā
como en dineros o en pecunia.

Ar. viii. §. ex **C** **L**o. ix. q̄ los profeslores desta regla especialmēte son obliga-
dos los y los estrechos o pobres q̄ en ella se contienē z so la ob-
ligaciō que ella les pone. Pero dezir que sea heregia tener q̄ el
yso pobre se incluya o no incluya so el voto dela pobreza euāge-
lical: juzgalo por presumptuoso z temerario.

Artic. verit. **C** **L**o. x. pone la forma q̄ se ha de tener en la elecion de los minis-
tros prouinciales de quien han de ser elegidos z por quē con-
firmados: ponēdo alguna singularidad cerca de ciertas pro-
uincias a quien se ha de recurrir por la confirmation: si el minis-
tro general fuere muerto: como la elecion del ministro puin-
cial que contra esto fuere fecha es nulla z con esto concluye.

Joānes. xxiij
**Quoniam exi-
git.**

Sumario della declaraciō

tercera que es del papa Juan. xxiij.

C Esta declaraciō se hizo a causa de ciertos frayles q̄ se salieron o
apartaron dela ordē diziendo q̄ en el vestir z ayuntar trigo z vino:
en ella no se guardaua la regla ni sus declaraciōes. **L**o q̄l seyēdo
notificado a este sumo p̄tisice hizo yr delante si los dichos fray-
les z al general. E propuesto de palabra z por escrito por cada
vna de las pres en su presencia z de los cardenales lo q̄ basia a su
caso: fue determinado z declarado en la manera siguiēte.

C Lo primero es el prologo.

Ar. i. §. in p̄t. **C** Lo segudo d̄z̄ q̄ aun q̄ aqllas palabrias dela regla q̄ los fray-
mis. sup q̄l- les trayā vna tunica cō capilla z otra sin ella z q̄ se vistā de vesti-
tate z nume- duras yiles: ayā n̄scolao z clemēte d̄clarado sufficiētemēte como
ro vestim. se deuā entēder y el dicho clemente cometio al juzglo de los mi-
nistros: custodios o guardianes la determinaciō de los yiles: no
por esso algunos frayles deixaron de se leuātar cō nouedades z
dubdas sobre la largura z anchura: sotileza z forma de sus vesti-
duras: en tāto que por esto tomard habitos cortos: estrechos z
no yslados llenos de nouedad z disformes de los dela ordē. Los
quales (aun que fueron requeridos por sus prelejos) no quisie-
ron dejar z tomar otros de los comunes: affirmado que aqllos

habitos q̄ trayan erā regulares e cōformes ala cruz e los de que
la comunidad ysaua irregulares e superfluos. E q̄ no les obstante
que el clemente alos plados ouiese dado en esto auctoridad para
determinar: porq̄ cō esto juntamente dixo q̄ guardassen vilesa en
las vestiduras: e nicolao tābile dixo q̄ en los frayles y en sus he-
chos reluziese la sc̄ia pobreza como la regla la imponia: y en las
cōstituciones dela ordē estaua q̄ en todas las cosas cōcernientes
al habitu delos frayles luza siempre asperesa: vilesa e pobreza.
Por lo ql̄ (pues los dichos plados no les dava habitos en que
esto cōcurriese) no erā obligados a seguir su juyzlo en tomar o-
tros e dexar los q̄ trayan. y el general por pte dela orden respon-
dio e replico todo lo que le parecio cōuenir. El papa determinā-
do dixe cō cōsejo delos cardenales que como su p̄decesor clemente
el determinar en la vilesa del paño cometio alos dichos plad-
os: assi el alos mismos comete determinar: arbitrar e mādar q̄
que lōgura: anchura: quā delgado: de q̄ forma: e ansi delos acide-
tes semejantes aya de ser el habitu e tunicas de q̄ se vistā los fray-
les. E tābile de q̄ e quāta vilesa hā de serga q̄ segū la regla e vidas
raciones e cōstituciones dela ordē se pnedea dezir reluzir asper-
esa: vilesa e pobreza: pa q̄ quāto al color p̄cio vilesa e pobreza e
los otros acideutes los frayles se digā vestir de vestiduras viles.
Sobre la qual determinaciō encarga las cōsciencias alos dichos
prelados establece y estrechamente māda q̄ en estas cosas e sus se-
mejantes el arbitrio e determinaciō del general, prouinciales, custo-
dios e guardianes en sus administraciōes de todo en todo se ate-
nido: y en todas las cosas obedeciendo e q̄ sigulendo su arbitrio:
determinaciō o juyzlo y en ello obedeciendo no son ni deuen o
puedē ser dichos transgressores de su regla o cōstituciones: ni delo-
tal scrupulo deuen formar: mayormente como en la regla o declara-
ciones ya dichas exp̄ssa e determinada manente no se cōtenga de quā
ta longura o anchura: e assi olos otros acideutes ya dichos o de
qual o quāta vilesa ayan de ser sus vestiduras.

CLo. iii. dixe q̄ como clemente su p̄decesor cometio lo cierto for. Br. li. 5. eode
ma alos plados determinar quādo se deusesse allegar vino o tri modo,
go: assi el so q̄lla misma forma les comete determinar arbitrar
e mādar como dōde quādo en q̄ manera e quātas vezes denā
demādar trigo pan vino pa sus necesidades e cōseruarlo aun q̄
se aya de poner en graneros o cilleros. Establece y estrechamente
māda q̄ en estas cosas y en sus semejantes el arbitrio e determi-
naciō del general prouinciales e custodios en sus administracio-
nes cō cōsejo e cōsentimiento dī guardia e dos discretos en cada
conuento siguan y en todas las cosas obedezcan: lo qual siguié-
do no pueden ser dichos transgressores de su regla e c.

CEn fin māda en virtud de sc̄ia obediecia so pena de excomunio Articu. iii. 5.
a los dichos frayles q̄ se leuātarō q̄ a mādamēto del general dī e ideo q̄

aqüellos habitos dissimiles r se vistá velos q el les diere: r le obedezca en estas cosas y en todas las otras segú se contiene en la regla r declaraciones apostolicas derogado todos sus privilegios. Cóbida y exhorta a los dichos frayles que se torné a incorporar a la religion sin temor: que cō piedad seran recibidos.

Benedictus El papa bñdico. xlj. pmulgo sentencia d excomunió ipso facto xij. bullia re- cōtra todos los frayles q trajessen vestiduras dissimiles o disfor dēptos nf fa mes o primavera affirmassen q los otros frayles son obligados ctor celo. p.c. alastraer cōtra la determinació d sus plados mediatos o imedias q qüitate ye. los si dentro de. xv. días despues de req̄ridos dlo tal no dissistesse.

Declaració d articulo de

la pecunia que contiene doze condiciones.

Cante delas qles es denotar q si cō tāta estrechura e circūstancias se hā de auer los frayles enl recebimēto r ylo dlas cosas q pcuarā o se les ofreces sin interuenir pecunia segñ arriba sedicos cō mucho mayoz se hā de auer auiendo ella de interuenir. Claro esta alos q entienden su regla r profession: q el que recsbiesse alguna cosa asy que no interueniese pecunia superflua o cōtra lo arribaba dicho haría vn traspassamiento que es del yodo dela pobreza. Mas si para auer la tal cosa interueniese pecunia seria dos: uno dela pobreza r otro del articulo dela pecunia. Los quales dos quebratamētos andā juntos onde quiera que pa cosa no necesaria interusese pecunia sin guardar las modificaciones cōtenidas en las cōdiciones q aqui se ponen. Mayormēte caē en esto los subditos r aun algunos dellos añaden otra transgressió que es hazer lo sin licēcia de sus superiores. De manera q el que pcura alguna cosa no necesaria r pa la auer busca pecunia sin guardar las modificaciones r no tiene licēcia d su superior haze los dichos tres traspassamientos de su regla.

Siguēse las dichas cōdiciones.

Mico. art. iii. La primera. que la cosa para que se procura pecunia o dñero q. possint in. sea necessaria de verdadera necesidad r qual sea tal o fengida o Ele. ar. vi. q. aparente: ha lo de examinar el prelado que la tal cosa procura: cum etiam. manda o permite pracurar: a cuya determinacion en esto y en todo lo que ouiere dubda ha de estar el subdito si muy claro no le constare lo contrario. E porque en cada yna de las condiciones se han de poner ejemplos en que se dice que se haze contra ellas: ha se de entender absoluta mente considerando: porque en algun caso particular tales circunstancias podrían concurrir que lo blzesse excusable: r por tanto no ligeramente qualquier excesso ha de ser juzgado por traspassamiento o quebrant-

tambien de las cōdiciones. **C**ōtra esta primera cōdició hazē los q̄
procuran o permitē procurar cosas superfluas muy preciosas &
curiosas. Superfluo se dice tener ornamentos demasiados: mas Superfluyos
calices dlos necessarios: cosas de tapacerias para ornar las ygle quid est.
sillas o casas. dos libros quādo uno basta o doblados como dos
sumas de una misma materia: dos mātos: dos pares d suelas &
toda cosa doblada. Itē supfluo es hazer grā edificio dōde basta
el pequeño: labrar dos piezas bastado una y en fin supfluo esto
do aquello sin lo qual puede cada uno buenamente passar considera-
do su estado pobre a juyzo del plado. Precioso es quādo basta
lo pobre & de poco valor: lo r̄ico: ansi como candaleros: vñajes: **P**recio sum
ras: láparas & acetres de plata: & portapazos o grandes cruces & quid est.
calices en quātidad o qlidad excesivos: pallias curiosas & ricas:
y imagines no necessarias o grādes retablos: ornamentos de bro-
cado o a ello equívalete. Curioso es lo vñioso & hermoso o muy
polido quādo basta lo simple & llano: como es pintar edificios **C**urioso sum
procurar algunas cosillas vanas para aplazamiento de los ojos: o quid est.
qualquier curioso aperito como por los exemplos ya dichos o
sus semejantes esta puesto & como se ha de entender.

CLa segunda cōdicion es que la necesidad pa que se procura el **M**ico. edez
dinero sea p̄sente: cercana o eminente: & no futura: possible: esto art. 5. & quid
es q̄ luego se ha de gastar o en breue se espera comēcar aun q̄ no oportet.
se podiesse tā presto complir como es hazer edificios: escreuir li-
bros o emblar a cōpar a otra parte alguna cosa: o para proueir
la casa de sus necessidades. **C**ōtra esta cōdició hazē los que por q̄
se muestra esterilidad por estar seguros que no les falte como ol
vidados dela puidēcia dluina se pueen en grā quātidad mucho
mas dla necesidad dlas casas ansi como trigo: azeite: vñio: mu-
cho numero de carneros: pescado o otros semejantes pueymien-
tos. Otros quebratā esta cōdició los q̄ pcurā o pmitē depositar
algun dinero de qlquier manera q̄ sea aun q̄ se ofreza sin procu-
rarlo o se de por treyntenario/ testamētos o missas/ pensando o
queriendo se excusar que andado el tiēpo no faltara en que se ga-
star. Pero como dicho es los subditos q̄ ala determinació dlos
prelados hā de estar no tienen razon de scrupular si clara & indu-
bitablemente no les constasse la transgression.

CLa. iii. condicō es q̄ la necesidad sea p̄pria del plado q̄ la mā- **M**ico. ar. eo-
da o pmitē pcurar o de los subditos o casa o casas a el subjectas q̄. o conū ne-
para el pueymiento dellas y satisfacciō dlos q̄ enellas sirue. **C**ōtra cessi.
esta condicō hazē los que so color de piedad o otro qlquier re-
specto pidē limosna dādo a entender q̄ es pa si o pa sus casas &
intencion de las dar a otros conuentos o religiosos que no son
de su jurisdiccion: aun que sea dela misma religiō: prouincia o cu-
stodia: si como dicho es a el no fuese subjecta. E mucho mas ba-
gen contra esta condicō si la pcurā pa dar a seglares pobres:

parientes o amigos deudores o otras q̄ les quere psonas por q̄ los
frayles desta religion subditos o plados n̄ toda la ordē juntā pue-
den dar dñeros ni yna blaca: salvo dar ordē en q̄ la tal pecunia
se expéda en lo q̄ determino el dñe o si esta indifferente est̄ puey-
miéto dela comunidat e servidores dlla. Pero si los frayles ro-
usiesen gana q̄ alguna psona por su intercessiōn fuese socorrida:
podrían dezir al señor que les haze la limosna (no siédo en fraude
dela comunidat) que le plega q̄ aqlla limosna se de a tal psona o
pa otra parte o se empiste no en nobre dlos frayles mas dñ dñe.
E si ello consentiere puede se haze sin scrupulo. C̄ otra esta cōdi-
ciō tercera hazē los que p̄mste depositar limosna pecuniarla sin
ellos tener necessidad cō intēcio de p̄ueer a otros e los q̄ delas
cosas q̄ mucho abūdā en su guardiania pidē mas q̄ hā menester
cō intēcio dlas dar a otra psona o cōdētos: pa q̄ los otros les dē
velo q̄ ellos abūdā en manera de recopēsaciō: porq̄ entōces pues
no hā de yslar dñ aqlla q̄ recibē o demādā en su p̄pria especie es pe-
cunia prohibida: assi como si los q̄ estā en los puertos pidiesen o re-
cibiesen pescado el q̄ no hā menester pa auer dño aseyte o vino
o otras cosas o por el contrario. Assi se declaro por obuiar cau-
laciones en el capitulo general de Basilea que fue el tercero que
celeb̄o la obseruancia.

Cle.ar.vj.5. C̄ La. iiiij. cōdiciō es q̄ la cosa pa que se procura el dñero no se
cū estā recur pueda auer mēdicado de puerta en puerta: como son libro: pas-
sus. sbl. pro ho: cosas pa la enfermeria e otras cosas necessarias q̄ n̄sica o q̄st
nullis causis se pueden mēdicado hallar. C̄ otra esta hazen los q̄ sin cōsidera-
cion alguna en qualesquier necesidades p̄curā el proueymēto
por interucciōn d̄ pecunia. Lo q̄ entre otros acaesce a algunos
que vā caminó q̄ podiédo mēdiga las cosas necessarias q̄ pa su
mātenimēto hā menester bastarlā: p̄curā dñero pa las copiar
por no trabajar yn poco o po no recibir algua vergüeña o po-
ser mas esplendida dñcada e abundante mente proueydos.

Mico.art.iiij. C̄ La. v cōdiciō es q̄ no se p̄curan ni p̄mita d̄positar dñero pa al-
s. possint. sbl. guna necesidad estādo otro d̄positado idifferente. Dize se estā in-
cessantib̄e d̄ifferente la limosna q̄ algúo ofrece absolutamente pa necesida-
des de los frayles no señalado algua en particular. C̄ otra esta cō-
diciō hazē los plados p̄curadores o otros frayles q̄ auiedo li-
mosna d̄positada idifferente pa sus necesidades vā o embiā alas
plazas o mercados cortes señores o ferias a cōpiar o a auer dñ
cōp̄re pescado aseyte frutas o otras pulsiones: p̄curado pecu-
nia pa lo tal. Eso mesmo los plados o otros frayles q̄ sabiēdo q̄
ay limosna idifferente en tāta quātidad q̄ buenamēte basta pa las
necessidades p̄sentes e cercanas cōsiēte demādar o d̄positar q̄les
quier limosnas pecuniarlas que vienen o se ofrecē: lo qual no se
puede fazer aū q̄ fuessē treyntanarios: pitācas: missas o legatos.

Mic.iiij.5.ce. C̄ La. vi. cōdiciō es q̄ los frayles no pidā dñero p̄stado: ni cōsiē-
ter. sbl. a mu tāq̄ en su nobre alguna otra psona lo pida: mas si ouierē verda-

dera necessidad y en otra manera no lo podiere pueer: puede ro-
gar a alguna persona q lo pague dize qdole q ellos trabajaran fielme-
te como el sea satisfecho das limosnas qles sefior emblare. E no re-
pugna a nra regla q el tal seglar en nobre suyo t no de los frayles
busque dineros pistados pales socorrer. Contra esta códicil ha-
gen los frayles q dize. P restad nos tanto dinero q luego os lo pa-
garemos: t los q manda a algun seglar q en nobre de los frayles
busque dineros pistados: t los q dize q ellos se obligan de los pa-
gar: t los que dñ conocimeto o ecriptura en q dize o cõfiesan
las mismas palabras o sus equiuualétes: t los q dñ prendas: sal-
vo si las tales prendas diesen el sindico del papa cuyas ellas son
en nobre dela yglesia romana: aun que el tal sindico no puede re-
cibir dineros o procurar los por esta vía si no concurressen en
los frayles todas las condiciones aquí puestas.

C La. viij. códicil es q quado algú dñero o limosna pecularia se **Mico. art. eo.**
pcurare o ofrescere d missas o d otra qlqer manera no pseen dñ. **S. quo ca-**
los frayles persona q lo reciba sin q pmero sea reqrido el dñe q el su.
lo gaste o poga d su mano onde qliere: mas si el dñe se excusare
pueden los frayles nobrizar la persona q qliere t blle les ostouiere pa-
que aquella limosna reciba t gaste en sus necessidades en nobre del
dñe. De manera q los frayles no puedan llevar cõsigo persona q re-
ciba el dñero: salvo si fuese aquella aquie se deutesse la limosna o
otra éblada o nobrada por el: au q esto qnto possible fuere no se
deue fazer quado ouiesen d yz de casa en casa o a muchas personas
ppf scádalu pusilloz ex q bz specie mal. Pero si acaecesse q los
frayles fuesen a pcurar limosna fuera del lugar do mora (como
ala corte o a algú gráde) dñde verissimile es q no se fallara seglar q
reciba t lleue la limosna q esperá qles dará dñde es menester t se
ba d emplear: no es pñsido llevar cõsigo yn seglar. E despues q
ouleré dñmado su limosna y el dñe fuere rogado t reqrido q
la lleue por si o embie en su nobre cõ su mensajero dñde es mene-
ster q sea llevada: si el dñe se excusare puedan psentar el tal seglar
q levará pa q la raciba t gaste en nobre del dñe: po antes de he-
chas las diligencias sobredichas qd el dñe no ha d parecer el se-
gler q su pñsencia pa q sepa q por aquella causale lleua: poreuistar co-
mo dñcho es la especie d mal. Cõtra esta códicil fazelos q quando
pcuran o se les ofresce algú limosna pecularia luego pñsentan per-
sona q la reciba: o dñz dad la aca o allá (sino fuese aquie se due) an-
ticipado se sin q el dñe les pgunten: ni ellos fagán lo q son obliga-
dos. E si aca sciere algú dñero ser éblado alas casas dlos fray-
les pa sus necessidades sin saber ellos q es la intención del dñe: de-
clará el papa deuense enteder q yiene cõ todas las códicilnes ne **Ar. eo. S. tqz**
cessarlas pa licitamente poderse aprouechar los frayles dello. In pñdictorū. i

C La. viiiij. códicil es q quado la limosna pecularia se procura **Mico. art. eo.**
declarar y especifiquet nobrē los frayles la necesidad pa q se pide dez. **S. liceat**

Ibi insinuare dissiédo: pa pescado: carne o libros: porq pedir general e indeter-
Cle. ar. vi. §. minadamente es qsto pecuntarlo por las declaraciones vedado.
quo circa.

Assi se determino en el capitulo general de monte luzlo deuen ser
ellas entedidas cōtra algunos q otra cosa quisierō sentir. Cōtra
esta cōdiciō hazē los que por las cortes ferias e mercados o en
otras ptes pidē pa sus necesidades en general ninguna expecifi-
cado: z los q cōsienten q en sus yglías o casas se fagā ofrēdas de
dineros para gastar en sus necesidades: ansi como besando rest
quiss: la cruz el viernes scō. por ganar indulgēcias: como el dle
de san francisco: sant antonio: o fiestas semejantes.

Mico. art. iii. **C**La. ix. cōdiciō es q quādo se pcura o ofresce pecunia pa la pa-
S.caveant. ga de alguna necesidad no cōsientā los frayles asabiendas q se
depositē mas dlo q creen que la tal cosa costara o valdra. Para
lo qual mejor guardar es seguro e sano cōsejo hazer primero la
yguala dela cosa z despues pcurar la paga della. Cōtra esta cōdi-
ciō hazē los q asabiendas cōsiente q se depositē limosna mas delo
que vale la cosa pa que demādan. E aqullo que de masse dio no
se puede gastar en sus necesidades sin licencia especial del dante.

Mico. art. ii. **C**La. x. condicōn es que el dñero que se procurare o ofrescie-
G.insuper. re para yna cosa señalada: en ninguna manera se mude o gaste en
otra sin licēcia del dante salvo si fuese legato o manda en testa-
mento: porque lo tal por concession del Sínto pueden los pre-
lados procurar que se mudez gaste en otra cosa q mejor les este-
tanto que no se tema scādalo delos q la tal manda han de pagar.
Contra esta cōdiciō hazē los q gastā: permitē z mādā gastar la li-
mosna pecuniaria que les hacen para ornamentiōs: en edificios o
en libros o para vestir: z los que lo que se da determinadamente
gastan en otras cosas: o por el contrario.

Mico. ar. iii. **C**La. xi. condicōn es que si en el gastar dela pecunia que se de-
S.z qz opor- posita se espera auer dſlacion z por consiguiente ser necesario q
tet. z **S**. in ea passe por muchas manos ansi como quando lo que se ha de cō-
vero. prar por ella se ha de traer de otras partes: o es para edificio o
escreuir libros o otras cosas semejantes: taun como acaesce co-
mumēte en lo que se deposita para las necesidades eminentes:
los frayles digan z rueguen al señor: que deposita la tal pecunia
que aya por bien z de facultad para que se pongan z substituyā
en su nombre todas las personas que fueren menester: z todalas
contratacion(que las personas assi substituydas fizieren dela pe-
cunia), pceda de su voluntad z auctoridad. Sepa e le cōste q es siē
pre señor della: z se la puede tornar a tomar o fazer dlla lo q por
blē touiere: aun q yendo de mano en mano passe por mil ysonas
o mas: puestodas z qualquier dellas siēpre tienen la pecunia en
nōbre del dāte basta q sea cōvertida z gastada en las necesidades
delos frayles. E ansi no estā en nōbre bla yglia romana ni dela
orde. E siēdo el dicho señor assi informado z dando esta licencia

puedē los frayles si se excusare aq̄ la cuyas manos ouiere venir. Ar. codē. §. vi
do la pecunia dela llevar o yr a pagar onde es menester nobrar vero glosa,
otro o otros segū vierē couenir. E aun si al principal señor dela
pecunia no se ouiesse demandado licēcia para substituir personas:
puedē los frayles auisēdo necesidad si al dicho señor no podiere
o no quisiere recurir: cō el primer substituto quanto a nobrariyna
persona lo q̄ cō el principal señor poria hazer. E si acaescese mo- Art. codē. §. i
rl el q̄ deposito la pecunia para las necessidades delos frayles o eoyerlo casu.
del otra cosa ser dispuesta (dexe heredero o no) pueden recurrir
los frayles al q̄ la tiene depositada como pudierā al señor no en
bargante la muerte del dante o la contradiccion del heredero.

C La. xij. cōdicion es que los frayles no se creā o determinē (au Mico. ar. ed.
dentro de si) tener algun derecho acion o administracion en la pe §. ita tamen.
cuntia: ni menos por obra palabria o señal lo muestrē pues de fe. Cle. ar. vi. §.
cho no lo tienē: mas como dicho es esto esta siempre reservado deniqz.
en el señor. E por esso aun q̄ el que la tiene depositada la gaste co-
mo qsiere o della haga mal recaudo o niegue auer recibido: ni Mico. ar. co-
guna acion o derecho los frayles tienē contra el en juzgio o fue- §. liceat.
ra del. Puedēempo los dichos frayles notificarle sus necesida-
des o rogarle q̄ las puear pague y encargarle la cōsciēcia q̄ se aya
fielmente segū la intēcion del dāte y aun si necessario fuere pueda
recurrir al primer dante y darle noticia delo q̄ se haze de su pecu-
nia: mouisēdo se mas por biē dla cōsciēcia de aquel q̄ infielmente
seba enlo a el encomēdado: q̄ por cobdia dela pecunia. Contra
esta condicōn hazē los que quādō vā alas casas delos q̄ tienē la
pecunia depositada hazē actos o señales por dōde muestrā q̄ en
ella tienē señorío: o mādan cō auctoridad como y en q̄ manera se Cle. ar. vi. §.
expēda la pecunia o pidē cuenta como se ha expēdido o en qlquier quapropter.
manera la reptē o la ponē o hazen deponer de persona en glosa
saluo como arriba esta dicho. E los q̄ lleuan cōsigo o tienē el co-
fre barjoleta o arca donde esta el dñero depositado o traen cō-
sigo la llave o yfan de palabras que significan auctoridad: como
diziendo. y o os mando q̄ pagueys. afulano tal cosa q̄ yo os lo
recibire en cuenta: o haziendo al sindico q̄ pida en juzgio o fuera
della tallismosna depositada. Porque como cōcluye el clemēte
estos actos y sus semejables: no puedēser hechos por los fray-
les: mas pertenesce a los señores q̄ dieron la pecunia y aq̄llos en
quiē ellos la depositaron. Y esso mesmo dize el clemēte q̄ pues la Arti. vi. §. cō
regla por dos cosas cōcedio auer recurso a la pecunia: y el Mico- etiā recursus
lao piadosamēte lo estēdio a otras necessidades: Sean auissados q̄
no ayan recurso a la pecunia: saluo por las dichas dos cosas dla
regla o sus semejantes: guardādo las modificaciōnes por el Mico-
lao puestas en estas cōdiciones cōtenidas. Porque si por otras
causas o so otros modos ouiesen recurso en camino o en otra
parte a la pecunia: con verdad y razō seria dichos traspassado.

res de su regla e precepto. La quando algo a alguna persona se prohibe generalmente o vieda: todo le esta negado: salvo donde especie. art. vi. cialmete algo se hallare oto:gado. Por tanto toda demanda e quanto circa q- sta de pecunia e cualesquier oblations della en la yglesia o en otra parte e los cepos e troncos q- se suelé poner en las yglesias para echar en ellos pecunia e todo otro qualquier recurso o manera delala pecunia o alos q- la tienen q- por la declaració del Miscolao no fuere concedido: todo esto dize clemete papa alos frayles ser pblido. E las condiciones ya dichas se han de guardar si a algun religioso se le ofreciere o el procurare oro:plata o otra qlquier cosa con intencion de no vesar della en su ppria especie: mas dela vender. Ansi que si alguno pidiesse o recibiesse trigo o lana: con intencion de pagar por ello al carnicero o de trocarlo por vino: e no diesse pmero noticia al dante: o dexasse de guardar algunas de las condiciones fuso dichas: como lo que assi recibe sea pecunia: quebrantarsela su regla.

Sumario de los casos refer-

uados al penitencial de los quales el q- sin su autoridad absolviessen asabiedades pecaria mortal mente y es privado ipso facio de oyz confessiones e si se le prouasse aula de ser encarcelado: e al que atento a absolver queda se ligado.

Cap. vi.

- El primero es inobedienca cõ tumaz.
- El.ii. detenedores ppietarios de algunas cosas.
- El.iii. pecado dela carne.
- El.iv. hurto de cosa notable.
- El.v. hurto frequetado aû que sea de cosas pequeñas.
- El.vi. poner manos en alguna persona.
- El.vii. dezir falso testimonio en juzyzo.
- El.viii. cõponer echar o publicar libello famoso.
- El.ix. falsificar sello de qualquer persona notable.
- El.x. infamar falsamente algunos

persona de algun crimen.

El.xi. tocamientos impudicos e enormes.

El.xii. los solicitadores al peccado dela carne asabiedadas.

El.xiii. si algú frayle depusiere delante de plado o visitador contra otro falsamente o induixeret otro a esto: o reuocare o hiziere reuocar lo que cõverdad estaua dicho.

El.xiv. de los q- reuelá al acusado o visitado los nobres de los q- lo visitaron o acusaron e los acusados o visitados q- inquieren e procuran saber quien los visito o acuso.

C. finis.

Officiū sacratissimi corporis

christi, et preparatio cōmunionis.

Cōntra labia mea apes. **D**e in adiutoriis. **G**loria. hymnus
Orporis misterium pange gloriōsi atq; xp̄i sanguinis lū.
Agua p̄closi. Qui ob mūdi preclum/ vētris generosi/ fructus
damnū demonis fuit venenosi. **X**. **L**aro mea vere est cib⁹: et san-
guis meus vere est potus. **R**. Qui manducat in eam carnē et bi-
bit meū sanguinē in me manet: et ego in illo dicit dñs. **O**ro. Deus
qui nobis sub sacramēto mirabili: passionis tue memoria reliquias
tribue quesumus: ita nos corporis et sanguinis tui sacra misse
re venerari: ut redēptiōis tue fructū in nobis lugiter sentiamus
qui viuis. Ad primā hymnus. **L**enā cū discipulis affectās cena
re: exēplis et sermonibus ipsos informare. **P**anē in substantiā
carnis trāsformare: vīnu in essentiā sanguinis mutare. **X**. **L**aro
mea vere ē. **O**ro. Deus qui nobis. Ad tertīā hymnus. Fregit pa-
nē dixitq;. **H**oc est corpus meū: calicem acceptens benedixit eū.
Et ipsiis accipite dixit ecce deū: q̄ idigne sum pserit sentier se reū.
X. **L**aro. **O**ro. Deus qui. **A**d. vj. hymnus. Et quicq; panē hūc
decēs māducabit: atq; dignū caſeē sanguinis potabit. Mortem
vel filij sic annūciantur: et mōstrabit firmiter donec remeabit. **X**.
Laro. **O**ro. Deus qui nobis. **A**d. ix. hymnus. Qui indigne sum-
pserit factus erit reūs: corporis et sanguinis q̄ effudit deūs. **D**is-
latus aperuit impius iudeus: cū hely clamauerat hoc ē deū me⁹.
X. **L**aro. **O**ro. Deus qui nobis. **A**d. xvi. hymnus. Verbi cas-
tro factū est: pants gloriōsus/ vīnu sanguinis faciū ē xp̄i graciōsus.
Tradidit discipulis cib⁹ preciosus: sic māducat dñm seruus timo-
rosus. **X**. **L**aro. **O**ro. Deus qui. **A**d cōple. hymnus. A iustis et fi-
delibus ita manducat: sed ob hoc in aliquo manq; laceratur. **T**o-
tus in particula confracta morat: aliena specie deūs occultatur.
X. **L**aro. **O**ro. Deus qui nobis. **A**ta. **O** q̄ suavis est dñe sp̄us
tus qui vt dulcedmē tuā in filios demōstrares pane suauissimo
de celo p̄stito esurientes replens bons: fastidiosos dñites dimi-
tens inanes. **O**ro. Deus q̄ nobis. **E**t preparatio ante cōlōnem. **R**:
Dux peccati in celis et corā te: lá nō sum dignus vocari fili⁹
tuus: fac me sicut vīnu ex mercenariis tuis. **E**inde. **M**yrie: **E**x-
chel. **M**yrie. **P**rofif. **X**. **E**t ne nos. **R**. **S**ed libe. **X**. **A**b occultis
mēs mūda me dñe. **R**. **E**t ab alienis parce seruo tuo. **X**. **D**ñe ex-
Oro. **O**mnipotēs sempiterne deūs q̄ quis me fore peccatorē ni-
mitum recognosco de tua tm̄ sola benignitate cōfidēs accedo ad
sacramētu recipiendi corporis vīlgenitū filij tui dñs nři Iesu xp̄i.
Accedo inq; tanq; egen⁹ ad dñm celi et terre. **I**nfirm⁹ ad medicis
vite. **M**ud⁹ et paup ad regē glie. **I**mmisduis ad fontē mīte. **L**eē ad
lumē claritatēterne. **R**ogo ergo tue charitatis absidatā qua-
tenus meā digneris sanare infirmitatē. **E**lestire nuditatē. **V**itare
paupertatē. **L**avare feditatē. **I**lluminare cecitatē. **E**t cōdē Iesu p̄

ne et refectione angelorum. Regere regum et dominum beatitudinem tanta suscipio
reuerentia et timore tanta cognitione et amore tanta fide spe et caritate
te ac metis puritate: taliter proposito et humilitate: sum quod tibi pla-
cuerit et expedit salutem aie mee. Pro parentibus meis et amicis: et aliis
misi recomedatis et pro illis quibus promisi orare: et qui confidunt
in orationibus meis. Et pro omnibus aliis uestuis et defunctis pro
quibus me in speciali orare debitor sum. Amen. Alia oratio.

Sicut etiam o amantissime domine Iesu Christe hoc sacrosanctum sacramentum
tuum corporis et sanguinis tuu suavitatis dulcedo anime mee.
Sit salus et defensio anime mee in omni tentatione. Sit gaudium
et consolacio in omni tribulacione. Sit lumen directionis in omni co-
gitatione locutione et operatione. Sit mihi tutela grata p omni
hora vite presentis et singulariter in tempore mee mortis. Amem. alia oratio.

Sicut ergo dulcissime ac misericordissime deus. Dcede mihi in
dignissimum peccatorum in hac hora recipere corpus eiusdem dilec-
tissimi filii tui quod sumpsit de virginine Immaculata. Ut non solus sa-
cramentum sed etiam virtutes sacramentis suscipias. Et ut corpori suo mis-
ticis merearis incorporari: ac iter membrorum suorum fideli per numerari
et vestrum deum meum quem nunc accidentibus velati accipias revelata fa-
cie in gloriosa valea contemplari. Amen. Post canticum. Oratio.

Esus deus meus misericordia mea salus et vita mea remitte mi-
sericordissimo peccatori omnia peccata mea. Remitte inquit mihi in-
dignissimum deum quod sanctissimum corpus et sanguinem tuum sumpsi
et indeuote et irreuerenter. Remitte mihi clementissime deus quod to-
tius de sanctissima mensa tua recessit ingratus et indeceter. Remit
te mihi domine deus omnium indignitatem et pudicitiam deum indeuotionem et ir-
reuerentiam omnium incuriam et negligenciam omnem ingratisudinem et indecentiam
meam circa tuum irreverendum sacramentum. Et omnia pecca-
ta mea omnino dimittite mihi pater misericordiarum: pro tua mi-
sericordia nunc et in eternum. Amen. Alia oratio.

Ratlas tibi ago benignissime deus quod me protegedeo a per-
secutione negligenter custodisti. O mi domine deus ecce pro te gra-
tissima electione: pro te dulcissima refectione: pro te clementissima
respectio: pro te benignissima caritudo: et protectione: et pro ois-
bus beneficiis tuis tibi dulcissime et plissime deus ex toto corde
meo gratias tibi ago: te benifico: te glorifico: te magnifico
nunc et in eternum. Amem. Alia oratio ad beatam virginem.

Serenissima et inclita mater dulcissima domini nostri Iesu Christi sancta
omnium creaturarum in tuo sacratissimo vtero digna sustuli portare.
Cuius idem corpus et sanguinem veracissimum ego indignus sumere
presumpsi: ad ipsum pro me obsecro misero peccatore digneris in-
tercedere: quatenus quicquid in eius ineffabili sacrificio negligere
vel ignoranter aut accidentaliter commisi tuis sacraissimis pre-
cibus indulgere dignetur. Amen. Deo gratias.

Regula fratrum minorum

Fo. i.

Collectorium regularum fratrum et monia-

rium sub regimine prelatorū ordinis minorum degentium.

C. Disputatione.

Via multe persone religiose dinisorū ordinis sub regimine pre Collectorū latioris ordinis minorū degunt; et aliquorū bmoi ordinum regule non reperiuntur impresse; nec insimul adunata; idcirco pccū velitate subditoru ac prelatorū; in calce Lōpendij prouilegiū frātrum prefatorum; iuxta ordinum bniatim modi antiquitatem; cum nō nullis alijs eosdē ordines concernentibus incessuē describuntur.

Chōrō tñ ponitur regula fratři minorum; veluti fundamenti optimū cui alie sequentes regule innuitur. Ac etiā testamentū seraphici patris frāisci fundatori predicte regule; ac nōnullarū inferius positarū. Et annexatur forma recipiēdi prenominatos fratres ad pfessionē. **C**Secundo apponitur prima regula monialium sancte Clare per supradictū seraphici patre edita. **C**Tertio additur seunda regula monialū sancte Clare per Urbanū papā. 4. ordinata. In fine cū inscritur ordo ad induendū nouicias; ac benedicendum professas; et abbatissas. **C**Quarto superadditur prima regula fratři et iorozim tertii ordinis; per prefatū seraphici patre facta; et per Nicolaum. 4. bulle numine roborata. **C**Quinto sequitur secunda regula pro predictis tertiaris sub tribus votis essentialibus in cōgregatione vincentibus; per Leonē. 10. facta; sū confirmata. Lui adiungitur ordo ad induendū bmoi tertarios fratres et sorores. **C**Sexto subsequitur regula monialium Conceptionis immaculate semperq; virginis dei genitricis; per Iulium papā. 2. editarvel approbata. **C**Ultimo subiungitur ordo agendorū et dicedorū in missa; iuxta cōstitudinē Romane ecclie; incipiens: Indutus planeta et c. Lui adiungantur ordinaciones et declarationes officiū dñini in capitulis generalibus auctoritate aplica facte. Ac insuper ordo ad benedicendū sacra ornementa,

Onoriū epus seruus seruorum dei; dilectis filiis fratris francisco et alijs fratribus de ordine fratrum minorū; salutē et apostolicā benedictionē. Solit annuere sedes aplica pīs votis; et bonitatis petentiz desideris; statore benuoliū impariū. Ea propter dilecti in dñō filij; vestris pīs precibus inclinati; ordinis vestri regula a bone memoriā Innocentio papa predecessore nro approbatam; annotata presentibus auctoritate vobis aplica confirmamus; et presentis scriptis patrocino cōmunitus. Que talis est.

Prologue,
Postulalis,

In nomine domini: incipit regula et vita mi-

norum fratrum.

C. Capitulum. i.

Regula et vita minorū fratrum hēc est: iez dñi nostri Jesu christi sanctū euā. Regū obseruare: visēdo in obediētia: sine pīo: et in castitate. **C**frater frātis monialium minorum, pīmit obediētia: reverētia dñi pape Honorio; ac successorib; ei⁹ cano-

Eminētia p
fessoris m
minorum,

a j

LIBRERIA PROVINCIAL Y REGISTRO DE

Regula fratrum minorum.

nice intrantibus: et ecclie Romane. Et alij fratres: teneantur fratri francisco: et eius successoribus obedire.

CDe his qui volunt vitam istam accipere: et qualiter recipi debeat. *Lap. 2.*

In hoc capitulo episcopatu[m] ultra obli-

Si qui voluerint hanc vitam accipere: et venerint ad fratres nostros: mittat eos ad suos ministros provinciales: quibus solu[m] modo et non aliis: recipiendi fratres licentia concedatur. Ministri vero diligenter examinet eos de fide catholicâ: et de ecclesiasticis sacramentis. Et si hec oia credant et velint ea fideliter esse sicut: et usq[ue] in finem firmiter obseruare: et uxores non habebit: vel si habebit: sicut monasterii intraeunt uxores: vel licentia eis dederint auctoritate dioecesani ep[iscopi] votu[m] cœtinente iam emissore illius sint etatis uxores: quod non posse de eis oriri inspicio: dicat illis verbum scilicet euangelij: quod vadat et vendat oia sua: et ea subdecent pauperib[us] erogare. Quod si facere non potuerint: sufficit eis bona voluntas. **E**t caneat fratres et eorum ministri: ne solliciti sint de reb[us] suis typalib[us]: ut libere faciat de reb[us] suis: quicquid dominus inspiraverit eis. Si tamen consilium regratur: licentia habeat minister mittendis eos ad alios deum timetes: quoniam consilio bona sua pauperib[us] erogetur. Postea concedat eis paternos probationes: videlicet duas tunicas sine capitulo et cingulum: et brachias: et cordonem usq[ue] ad cingulum: nisi eisdem ministris: aliud secundum deum aliquando videatur: finito vero anno probationis: recipientur ad obedientiam: promittentes vitam istam semper et regulâ obseruare. **E**t nullo modo licebit eis de ista religione erire iuxta madatum domini papae: quia secundum sanctum euangelium: nemo mitis manus ad aratrum: et apertus retro: optus est regno dei. **E**t illi qui transmisserunt obedientiam: habeat unam tunicam cum capitulo: et aliam sine capitulo: qui voluerint habere. **E**t quod necessitate cogitur: possint portare calciamenta. **E**t fratres omnes vestimentis vilibus induantur: et possint ea repetare de saccis: et alijs petris: cum benedictione dei. **E**Quos moneo et exhorto ne despiciat neque indicet homines quos viderint mollibus vestimentis et coloratis induitos: ut cibis et potibus delicatis: sed magis unusquisque indicet et despiciat semetipsum.

Preceptor[us]
Inbitor[us]

Equipollēs
precepto.

Eq[uo]. h[ab]e.
Eq[uo]. h[ab]e.
Edmontio.

Equipollēs
precepto.

Equipollēs
precepto.

B[ea]n[di]cio.

Equipollēs
precepto.

Edmontio.

Equipollēs
precepto.

Preceptor[us]

CDe divino officio: et ieiuniorum quomodo fratres debeant ire per mundum. *Lap. 3.*
Clerici faciant diuum officium secundum ordinem sancte Romane ecclesie: excepto psalterio: et quo habere poterit breviaria. Laici vero dicant virgini quatinus pater noster pro inquitino: pro landibus quinque: pro prima: tercia: sexta: nonas: pro qualibet istarum septem: pro vesperis autem duodecim: pro complutorio septem: et orient pro defunctis. **E**t ieiuniet a festo oīm sanctorum: usque ad nativitatem domini. Sanctam vero quadragesimam que incipit ab epiphania usque ad continuos quadraginta dies: quam dominus suo sancto secum conseruant: qui voluntarie ea ieiunant: benedicti sunt a domino: et qui nolunt non sunt astricti: sed alia usque ad resurrectionem domini ieiunent. **C**Alijs autem temporibus: non teneantur nisi sexta feria ieiunare. **T**epore vero manente necessitatibus: non teneantur fratres ieiunio corporali. **C**Domino vero moneo et exhorto fratres meos in domino Iesu christo: ut quoniam vadant per mundum: non litigent: nec contendant verbis: nec alios indicent: sed sint mitiles: pacifici et modesti: mansueti et b[ea]tules: honeste loquentes oīb[us] sicut debet. **C**Et non debeant egare: si manifesta necessitatibus vel infirmitate cogantur. **C**In quaunque domum intrauerint: primū dicāt. **I**Patru[m] domini. **E**t secundū sanctus euangelium: de omnibus cibis qui apponuntur eis: iliceat manducare.

CQuod fratres non recipient pecuniam. *Lap. 4.*

PRecipio fieri inter fratribus ypiqueris: ut nullo modo degeneris: vel pecuniam re-

Regula fratrum minorum.

fo.ij.

cipiat: per se vel per interpositam personam. Etiamen pro necessitatibus inferiorum et alijs fratribus indnendis: per amicos spirituales ministri tantu: et custodes sollicita curam gerant: sicut loca: et tempora: et frigidas regiones: sicut necessitatibus viderint expedire. Eo semper salvo: ut sicut dictu est: denarios vel pecunias non recipiant.

Ei possens
precepio.

De modo laborandi. Cap.5.

Fratres illi quibus dedit dominus gratia laborandi laborent fideliter et de honestitate q excluso ocio anime inimico: sancte orationis et devotionis spiritu nō extinguantur: cui debent cetera temporalia deseruire. De mercede vero laboris: p se et suis fratribus corporis necessaria recipiant: prius denarios vel pecunias. Et hoc humiliiter sicut decet seruos dei: et paupertatis sanctissime sectatores.

Os fratres nihil sibi approprient: et de elemosina petenda et de intimis fratribus. Capitulum.6.

Fratres nihil sibi approprient: nec domini: nec locutus: nec aliqua rem: sed tam peregrini et adueni in hoc seculo: in paupertate: et humilitate domino famulantes: vadant pro elemosina confidenter. Nec oportet eos verecundari: quia dominus p nobis se fecit pauperem in hoc mundo. Hec est illa celsitudine altissime paupertatis: que vos charillimos fratres meos heredes et reges regni celorum instituit: pauperes rebus fecisti virtutibus sublimauit. Hec sit portio vestra: q perdit in terra vincenti. Lui dilectissimi fratres totaliter inherentes: nihil aliud pro nomine domini nostri Iesu christi in perpetuum sub celo habere velitis. Et ubi tunc sunt et se innenerunt fratres: ostendane se dominicatos invicem inter se: et secure manifestet viuis alteri necessitatē suam. Quia si mater nutrit et diligit filium seu carnalem: quanto diligenter debet quis diligere fratrem suum spiritualem? Et si quis cor in infirmitate ceciderit: alii fratres debet ei servire: sicut vellet sibi serviri.

Precepimus
tributorum.

Admonitio.

Equipollens

precepto.

De penitentia fratribus peccantibus imponenda. Cap.7.

Sed qui fratrum instigante inimico mortaliter peccauerint: pro illis peccatis de quibus ordinatum fuerit inter fratres: ut recurratur ad solos ministros provinciales: teneantur predicti fratres ad eos recurrere q citius poterint sine mora. Ipsi vero ministri si presbyteri sunt: cum misericordia inungant illis peccitantiam. Si vero presbyteri non sunt: iniungi faciant per alios sacerdotes ordinis: sicut eis secundum deum melius videbitur expedire. Et canere debent ne irascantur et conturbentur propter peccatum aliquiu: quia ira et conturbatio in se et in aliis impedit charitatem.

Habes vita
precepit.

De electione generalis ministri viuis fraternitatis: et de capitulo Pentecostes. Capitulum.8.

Alius fratres istius religionis: teneatur semper benevolentia ministru et servu totius fraternitatis: et teneatur firmiter obedire. Quo de cedente: electio successoris fiat a ministris provincialibus et custodibus in capitulo pentecostes: in quo provincialis minister teneatur insimil conuenire: et biebus a generali ministro fuerit constitutum. Et hoc semel in tribus annis: vel ad aliū terminū maiore vel minore: sunt a predicto ministro fuerit ordinatus. Et si aliquo tempore apparceret universitate ministerialium provincialium et custodum: predictus minister nō esse sufficiet ad servitum et constitutum: ut habeat utilitatem fratrum: teneatur predicti fratres quibus electio data est: in nomine domini: ab aliis tibi eligere et custodem. Post capitulum vero pentecostes: ministri et custodes possint singuli si voluerint et eis expedire videbitur: eodem anno in suis custodiis: semel fratres suos ad capitulo convocare.

Habes vita
precepit.

Habes vita
precepit.

Habes vita
precepit.

Licentia.

De predicatorib. Cap.9.

a.ij

Regula fratrum minorum.

Equipollēs. **F**ratres non predicent in episcopatu alicuius episcopi: tū ab eo illis fuerit cōtradictū, precepito. **E**t nullus fratrū populo penitus audeat predicare nisi a generali ministerio būius fraternitatis fuerit examinatus et approbatus: et ab eo officium predicationis sibi cōcessū. **M**oneo quoq; et exhortor eosdē frēs: ut in predicatione quā faciūnt: sunt examinata et casta eoz eloqua: ad virtutem et edificationem populū amūciādo eis virtutē et virtutes: penā et gloriam cum breuitate sermonis: q; verbū abbreviatum fecit dominus super terram.

CDe admonitione et correctione fratrum. Cap. 10.

Fratres qui sunt ministri et servi aliorū fratrum: videntur et moneant fratres suos: et humiliter et charitatib; corrigant eos: nō recipientes eis aliquid: quod sit cōtra aiam suā et regulā nostrā. fratres vero qui sunt subditi: recordanter: q; ppter dēū abnegauerūt ppterias ppterias voluntates. **E**nde tertiū precipio eis: vt obediānt suis ministris in omnibus q; promiserūt dōs obseruare: et nō sunt cōtraria anime et regule nostre. **E**t vbiq; sunt fratres qui sciēnt et cognoscēnt se nō posse regulā spiritualiter obsernare: ad suos ministros debeat et possint recurrere. **M**inistri vero charitatib; et benigne eis recipiant: et tantā familiaritatez habeat circa ipos: vt dicere possint eis et facere sicut dñi seruīt suūs. **N**ā ita dū esset: q; ministri sunt servi om̄i fratrū. **M**oneo vero et exhortor in dōs Iesu christo: vt caneant frēs ab omni superbia, vanagloria, inuidia, auaricia, cura, et sollicitudine huīns seculi: detractione et murmuratione. Et non carent neccientes lfas: lfas discere: sed attendat q; super eis desiderare debet hse spiritū dñi: et sancta eius operationē: orare semp ad dēū puro corde: et hse humilitatē et patientiā in persecutione et in infirmitate: et diligere eos q; nes perse-quantur reprehēdunt et arguit: q; dicit dñs. Diligite inimicos vros: et orate pro persequebētibus et calūniantibus vos. Beati qui persecutionē patiūntur ppter iustiā: qm̄ ipos est regnū celoz. Qui autē perseverauerit vīc in fine: hic saluū erit.

Cqd frēs no ingrediātur monasteria monacharū. Cap. 11.

Precipio tū mīster fratribus vniuersis: ne babeant inspecta consortia vel con-

Precipio tū mīster fratribus vniuersis: ne ingrediātur monasteria monacharū preter illos quib;

Precipio tū mīster fratribus vniuersis: a sede aplica cōcessa est licētia specialis. **N**ec sīant cōpatres viroꝝ vel mulierū

ne hac occasione inter fratres vel de fratribus scandalū oriatur.

CDe etiūtibus inter sarracenos et alios infideles. Cap. 12.

Licentia. **Q**uicunq; sīm diuina inspiratione voluerit ire inter sarracenos et alios infideles: petant inde licentia a suis ministris princiūl. **M**inistri vero nūl līs cundi licentia tribuāntur si eis quos viderint esse idoneos ad mittendū. **A**d bec per obedientiā mittingo ministris: vt petat a dōs papa vnu de sancte romane ecclie cardinalib; qui sit gubernator, pector, et corrector isti fraternitatis: vt semp subditi et subiecti pedib; emīdē sancte ecclie stabiles in fide catbolica: pau- pertatē et būilitatē: et sc̄m enāgelū dñi nr̄i Iesu christi qd firmiter ppterū obseruenius. **N**ulli ergo oīno boīm licet: banc paginā nfe cōfirmationis inscrigere: vel ei aīlu temerario cōtrarie. **S**i quis autē hoc atēptare ppterū pserit: indignationē cōpotētis dei et beatorū Petri et Pauli apłorū eius se nouerit incursum. **D**atus Laterani, Kalendas Decēbris: ppterūatus nostri anno octauo.

CExplicit regula fratrum minorum.

In nomine domini incipit testamētum bea-

Testamentum beati Francisci.

fo. iij.

Afflitti patris nostri seraphici francisci.

Omnis dedit mihi fratri fratre facere penitentiam: quia cum esset in peccatis nimis videbatur mihi amarum videre leprosum: sed ipse dominus adduxit me inter illos: et feci misericordiam eis. Et recedente me ab ipsis id quod videbatur mihi amarum: conuersus fui in dulcedinem anime et corporis. Et postea parvum steti: et exi de seculo. **C**Et dominus dedit mihi talem fidem in ecclesiis suis: ut ita si impliciter adorarem et dicerem. Adoramus te sanctissime domine Iesu christe hic et ad omnes ecclesias tuas que sunt in toto mundo: et benedicimus tibi: quia per sanctam crucem tuam redemisti mundum. **D**oxa domini dedit mihi et dat tantam fidem in sacerdotibus qui vivunt sum formam sancte romane ecclesie propter ordinem ipsorum: quod si ficerent mihi persecutionem volo recurrere ad ipsos. Et si haberem tantam sapientiam quam Salomon habuit: et immenitatem pauperum sacerdotes huius seculi: in ecclesiis in quibus moratur nolo predicare contra voluntatem ipsorum. Et ipsos et omnes alios volo timere: amare et honorare sicut meos dominos. Et nolo in ipsis considerare peccatum: quia filium dei cerno in ipsis: et domini mei sum. Et propter hoc facio: quia nihil video corporaliter in hoc seculo de ipso aeterrimo filio dei nisi sanctissimum corpus et sanguinem suum: quod ipse recipiunt: et ipi soli alijs ministrant. Et hec sanctissima mysteria volo super omnia honorare et venerari: et in locis preciosis collocari. **S**anctissima nomina et verba eius scripta ubique inuenero in locis illis: volo colligere: et rogo quod colligantur: et in loco honesto collocentur. **E**t omnes theologos et qui ministrant nobis verba divina: debemus honorem et venerari: sicut eos qui ministrant nobis spiritum et vitam. **E**t postea dominus dedit mihi curam de fratribus: nemo ostendebat mihi quid deberem facere: sed ipse altissimus reuelauit mihi: quod deberet vivere sum formam sancti evangelii. Et ego paucis verbis et simplicibus feci scribi: et dominus papa confirmauit mihi. **E**t illi qui veniebant ad recipiendum vitam istam: omnia que habere poterant dabat pauperibus: et erant contenti tunica una: intus et foris repetita qui volebant: cu[m] cingulo et brachis: et nolebamus plus habere. **O**fficiorum dicebamus clerici sum: alios clericos: laici dicebant pater noster. Et satis libenter manebamus in ecclesiis pauperibus: et derelictis: et eramus idiote et subditi omnibus. **E**t ego mandabam laborabam: et volo laborare: et omnes alii fratres firmiter volo quod laborent de laborio quod pertinet ad honestatem. Et qui nec sunt discant: non propter cupiditatem recipiendi precium laboris: sed propter bonum exemplum: et ad repellendum ociositatem. Et quando non daretur nobis precium laboris: et curramus ad mesas domini petendo elemosinam ostiatim. **S**alutationem domini misi reuelauit: ut diceremus. Dominus tecum pacem. **C**lausus sum sibi fratres: ut ecclesias et habitacula: et omnia alia que pro ipsis construuntur: penitus non recipiant: nisi essent sicut decet sanctam paupertatem quam in regula promisimus: semper ibi hospitantes sicut adiuvantes et peregrini. **P**recipio firmiter per obedientiam fratribus unius: quod ubique sunt non audirent petere aliqua litteram in curia romana: per se nec per interpositam personam: nec pro ecclesia: nec pro alio loco: nec sub specie predicationis: nec pro persecutione suorum corporum: sed ubique non fuerint recepti: fugiant ad alia terram ad faciendum penitentiam: cum benedictione dei. **E**t firmiter volo obedire generali ministro cuiusfraternitatis: et illi guardiano quem sibi

iii. o **L**estamentum beati Francisci.
placuerit mihi dare: et ita volo esse cap*it* in manibus suis: ut non possim ire vel sa-
cere contra voluntate su*a*: quod*is* mens est. Et quis i*n* simplex et intimus: si
semper volo habere cleric*u*m: qui mihi faciat officium: sicut in regula c*on*tinetur. Et
o*e*s alii fratres teneatur firmiter obedire guardianis suis: et facere officium s*u*m re-
gulam. Et si aliqui invenientur essent: qui non sacerdot*u*m officium s*u*m regula*u*: et vellent alio
modo variare: aut non essent catholici: o*e*s fratres ubique sunt per obedientia*u*
neantur: quod*ib*ic*u*ng*u* inuenient aliquem ip*o*sum: pro*u*niori custodi illius loci ubi ip*o*sum
inuenientur debeat presentare. Et custos teneatur per obedientia*u* ip*o*sum firmiter custo-
dire sicut hominem in vinculis die noctu*q*: ita quod non posse eripi de manib*u* el*l*: do-
nec propria sua persona ip*o*sum representet in manibus sui ministri. Et minister tenea-
tur firmiter per obedientia*u*: missere ip*o*sum per tales fr*at*res quod die noctu*q* custodi*u* ip*o*sum
sicut hominem in vinculis: donec representet ip*o*sum coram d*omi*n*o* Ostensi: qui est d*omi*n*o*
protector et corrector istius fraternitatis. Et non dicat fr*at*res: hoc est alia regula: quod
hoc est recordatio: admonitio: et exhortatio: et in*u*ni*u* testamentum: quod ego frater
franciscus parvulus facio vobis fratrib*u* meis benedictis: p*ro*p*te*r hoc ut regn*u* quia
d*omi*n*o* p*ro*misi*u* mel*o* catholicice obseruemus. Et generalis minister: et o*e*s alii mini-
stri et custodes: per obedientia*u* teneantur: in istis verbis non addere vel minuere. Et
semper hoc script*u* habeat secundum iuxta regulam: et in o*b*ibus cap*it*is quod faci*u*: quod leg*u*re
regulam: legant et ista verba. Et o*b*ibus fratrib*u* meis cleric*u*s et laic*u*s precipio firmiter
per obedientia*u*: ut non mittat glorias in regulam: nec in istis verbis: dicendo ita vobis
intellig*u*: s*i* sic dedit mihi d*omi*n*o* simpliciter et pure dicere et scribere regulas et ista
verb*u*s: ita i*n* impliciter et pure sine gloria intelligatis: et cum sancta operatio*u* vobis in
tunc obseruetis. Et quicun*q* be*at* obseruat*u* in celo repleatur b*en*ditione altissimi
mi*u* p*ri*mis celestis: et in terra repleatur b*en*ditione filii sui in sacerdotali*u* sp*iritu* para-
clero*u*: et o*b*ibus virtutib*u* celorum: et o*b*ibus sanctis. Et ego frater franciscus parvulus
et vester seruus in d*omi*n*o*: quatuor*u* possu*c*o*nfir*mo vobis inter*u* et sonis ista sanctissi-
mam b*en*ditionem. Am*é*. Et explicet testamentum beatus sum p*ri*mis nostri francisci.

CForma recipiendi fratres ad professionem:

Decē facien*u* **P**rimo fiat capitularis omni*u* s*u*m congregatio. Secundo per nomi*u* p*ro*fesiō-
da*u* recep*u*to*u* ne ad p*ro*fessio*u* n*u*em. Tertio b*en*ditio*u* postulatio*u*: et resp*o*tio*u*. Quarto eius sufficiet*u* et conversationis
examinatio*u*. Quarto circa p*ro*missa*u* in regula specifica i*n*formatio*u*. Quinto
bab*u* et cinguli b*en*ditio*u*: et eoz*u* impositio*u*. Sexto sui stat*u*p*ro* cleric*u* vellaco*u* de
putatio*u*. Septimo generalis o*b*is renunciatio*u*: et votorum c*on*firmatio*u*. Octavo (si vo-
lerit) no*is* mutatio*u*: et electi c*on*firmatio*u*. Non*o* p*ro*fessionis emissio*u*: et eterne glo-
rie p*ro*misi*u*. Decimo circa premissa obseruanda benigna exhortatio*u*: et indulgen-
tie a*de*pte*u* grata notificatio*u*: et nou*o* professi*u* charitatus recomendaratio*u*: sc*ilicet* etiam
b*y*mn*u* et orationum decantatio*u*. Circa p*ro*m*iss*ū: pulsat cap*it*ula*u* mo*is* est: et o*e*s fr*at*res quod p*ro*fess*u* c*on*uenient*u* i*n* cap*it*ulo:
et i*n* hospites interiores: quod iste act*u* p*ro*fessionis est de solenib*u* et principalib*u* ord*is*.
Et o*b*ibus c*on*gregatio*u*: et causa per prelat*u* denuntiata*u*: si alii nouiti*u* sunt ibi ereant*u*.
Circa secundum: vocatis nouiti*u* facturis p*ro*fessione*u*: sicut et genua coram prela-
tor*u*: obsecrans humiliter cum fr*at*res ut vellint ip*o*sum recipere. Circa tertium: prelat*u* q*ua*rat ab o*b*ibus de ei*u* c*on*versatione*u* onerando c*on*societas cop*er*ta*u*.
Circa quartum: vocato nouitio plaus*u* intimet sibi defect*u*: et specificet p*ro*missa*u*.
Circa quintum: bab*u* ante prelatum i*n* crucis mod*u* et cingulo positus: surgens

Forma recipiendi fratres ad professionem. fo. iij.

omnes fratres: et depositis matellis: incipiat prieat. vñ. Adiutorium nostrum. et c.

vñ. Qui fecit. vñ. Dñe erandi. vñ. Dñs vobiscum.

Oratio.

Dominus Iesu Christe qui exstis in forma deiformis serui accipere: ac i similitudine
eorum: ut isti nre religiosis habitu in crucis modu p tue passiois memoriali de-
positi: bene dicere digneris: ut famul tu frater. vñ. q p pinali sui corporis te-
gumento ipm inducte per imitationem induat saluberrima ad omnis perfectio-
nis exemplum. Qui vivis et c.

Oratio super chordam.

Dominus q vñ seruū absoluere: filiu funib ligarivolum: bñ dñe q fune illi: vñ fa-
bul dñi nostri Iesu Christi memor existat: et i ordine quē assumit salubriter pseueret: et
tuis cū effectu semper obsequijs se obligatu esse cognoscat. Idem eundem et c.

Hic habitus et corda aspergatur aqua benedicta: et induatur nouit habitu be-
nedicto a prelato: et dicat sequentia super eum. vñ. Dñs vobiscum.

Oratio.

Misericordiam tuā dñe suppliciter eccloramus: ut famul tuū. vñ. cui de tua gra-
tia presimiles nostre religionis vestre imponimus: digneris inter discipu-
los tuos virtute ex alto induceret iusticie lorica munire: et salutis protegere vestime-
to: ut intercedete bellissimo pte nostro seraphico confessore tuo frācisco iubabilitatis
veste tibi pseueranter desernentes: ad stolam immortalitatis et glorie mereatur puenire.
Qui vivis.

Hic cingatur a prelato corda. Deinde dicatur Ofo.

Dominus qui beato idem apostolo tuo significans qua morte clariificaturus
esset deus: predixisti per alium in senectate ipm fore cingendum: lamulū tuum fra-
trem. vñ. que cingulo nostrae fraternitatis precingimus: tua queluum charitate
precingemus nos metu contrahere: et corda salutis cor ei regulari alliga discipli-
nari ut ea ei opitulare gratia obtutus et liberatus a mundi iugis vincitus servitio: in or-
dinis quē assumit obseruātiā vīcī in fine fugiter pesceret. Qui vivis.

Ofo decenda sup serm induitū et pmetū. vñ. Dñs vobiscum.

Dominus q mira crucis mysteria in tuo denotissimo confessore beato frācisco mul-
tis formiter demonstrazida famulo tuo fratri. vñ. ipius semper exēpla sectari: et
assidua eiusdem crucis mediatione muniri. Idem chifsum.

Circa sextum: prelatus depinet eum pro clericō vel laico.

Circa septimum: tenet oibus tam habitis et habendis: et omni iure et prius
legio. Et si qua vota emisisti: comitetur ea prelatus.

Circa octauum: potest nouicius mutare nomine: ut sibi placuerit.

Circa nonū: scz psefionis eius: sionē: flexis genibus nonicus amoto capitulo:
lunctisq manibus inter manus prelatus dicatur sic.

Ego vero et pmitto deo: et beate marie semper virginis: et beato frācisco:
et oibus sanctis: et tibi pater: tota te pce vite mee seruare regala serm mino-
rum confirmata per dñm papā Honorij: viuendo in obediētia: sine ppiro: et in ca-
ritate. Respōdeat prelatus. Si tu hec seruaueris: ego promitto tibi vitā eternam.
In nomine patris et filii et c. Et si non intellexerit pfectus: dicatur i vulgarē.

Circa decimū: plāt moneat pfectiū suare q pmisit noti fieri quāta indigētā
adēpt: sit: et recōmēdet eū frib deuote. Quod factō surgēs cator incipiat hymnū
Geni creator. Quo finito: dno frēs dicat. vñ. Lō firma b de. Deinde plāt dicat. vñ.
Dñe pte vñgo. et. vñ. Oia p nob̄ beātū pfrācisco. et. vñ. Salutū fac. et. vñ. Dñe exau-
di. et. vñ. Dñs vobiscum. Ofo. De q corādet Lōcede nos. et. De q ecclā tuā et c.

a iii

Prima regula

Deus qui nos a seculi vanitate conuertere: ad brachium superne vocationis ascendere: pectoribus nostris purificandis illabere: et gratiam nobis quam in te perseveremus infunde: ut protectionis tae muniri presidet: quod te dona te promisimus impleamus: et nostre professionis executores effecti: ad ea quae per te uterantibus in te permittere dignatus es pertingamus. Hoc dominum et.

Incipit prologus prime regule sancte

Clare. Anno domini. 1246.

Prohemia
tum pōnūc

Innocentius episcopus seruit seruorum dei: dilectus est christo filiabus Clare abbatisse: alijsq; sororibus monasterij sancti Damiani Assisiensis: salutem et apostolicam benedictionem. Sicut annuere sedes apostolica p[ro]p[ter]e vo[lo]is: et honestis petentiis precibus: sanctorum benivolium impartiavit. Ex parte siquidem vestra nobis erit h[ab]ilitate supplicatum: ut vite formula in qua communiter in spiritum unitate: ac yoto altissime paupertatis viuere debet et iuxta beato francesco traditam: et a vobis sponte suscep[er]at: venerabilis frater noster Ostiensis et Velletrensis episcopus duxerit approbadam: sicut et in ipsius episcopi litteris consecatis exinde plenitis cōmetetur: nos curaremus apostolico munimine roborare. Denotionis igitur vestre precibus inclinati: quod ab eodem episcopo super hoc factum est: et ratum habentes et gratum: illud auctoritate apostolica confirmamus et presentis scripti patrocino cōmunitus. Tenorem litterarum ipsarum de rebus ad verbum presentibus inseri facientes: quoniam talis est.

Raynaldus miseratione diuina Ostiensis et Velletrensis episcopus: charissime sibi in Christo matri et filie domine Clare abbatisse sancti Damiani Assisiensis: eiusq; sororibus et presentibus futuri: salutem et benedictionem paternalam. Quia vos dilecte in Christo filie mundi pompas et delicias contemptissimis: et ipsius Christi eiusq; lancissime matris sequentes vestigia elegitis habitare inclusae corpore: et in paupertate summa deseruire: ut mente libera possitis domino famulari: nos vestrum sanctum propositum in domino commendantes: votis vestris et sanctis desideriis libenter voluntus affecti paterno favorem benivolium impetrari. Ea propter vestris p[ro]p[ter]e precibus inclinati: formam vivendi et modum sancte unitatis: ac altissime paupertatis quam vobis beatus pater franciscus verbis scripto tradidit obseruandam: presentibus amotataz: auctoritate domini pape et mea vobis et omnibus in vestro monasterio succedentibus in perpetuum confirmamus: et presentis scripti patrocino cōmunitus. Quoniam talis est.

Primum capitulum.

Festis uo
niatium san
cte Clare.

Incepit regula et forma vite ordinis sororum pauperum quam beatus francis. cuius instituit. Que quidem est sancti euangelii domini nostri Iesu Christi observari: vivendo in obedientia sine proprio: et in castitate. Clara indigna ancilla Christi: et plantula beatissimi patris francisci: permittit obedientiam et reverentiam domino pape Innocentio: ac successoribus eius canonice intratribus: et ecclesie Romane. Et sicut in principio conversionis sue via cum sororibus suis permisit obedientiam beato Francisco: ita eandem promittit immutabilitatem obseruare successoribus suis. Et alie sorores teneant semper successoribus beati francisci: et soror Claret et alijs abbatisse canonice electis ei succedentibus obedire.

Capitulum. 2. Qualiter recipi debeant.

Si qua diuina inspiratione venerit ad vos volens vitam istam accipere: abbas sororum omnium consensum requirere teneatur. Et si maior pars consenserit: habita licetia domini cardinalis protectoris vestris possit eam recipere. Et si recipiendam viderit: diligenter examinet eam: vel examinari faciat de fide catholica et ecclasia licet sacramentis. Et si hoc omnia credat: et velite ea fideliter consideret: et vos in fine si mittere obsernare: et virtus non habeat: vel si habeat: et iam religione intravit auctoritate dioecesani episcopi voto continentie iam emissa: etate etiam longe-
ta vel infirmitate aliqua: seu satuitate ab homini vite obseruantia non impediens: diligenter exponatur ei tenor vite vestre. Et si idonea fuerit: dicatur ei verbum sancti evangelij: quod vadat et vendat omnia sua: et ea studeat pauperibus erogare. Quod si sacre non poterit: sufficit ei bona voluntas. Et caneat abbatissa: et ei sorores: ne sollicitus sint de rebus suis temporibus: ut libere faciat de rebus suis quicquid dominus inspirauerit ei. Si tamē consilium requiratur: mittat eam ad aliquos discrertos et deum timentes: quorum consilio bona sua pauperibus erogentur. Idem capillus tonis in rotundum: et deposito habitu seculari: concedant ei tres tunicas et mantellum. Deinceps extra monasterium sine utili manifesta: et probabili causa eidem erire non licet. C finito vero anno probationis: recipiatur ad obedientiam: primitus vita et formam paupertatis vestre in perpetuum obsernare. Nulla infra tempus probationis veletur. Mantellos etiam possint sorores habere pro alieniatio et honestate seruitur et laboris. Abbatissa vero de vestimentis discrete eis prouideat et in qualitates personarum: et loca et temporis: et frigidas regiones: sicut necessitatibus derit expedire. Inueniente in monasterio recepte: infra tempus etatis legitime tonsuram: deantur in rotundum: et deposito habitu seculari: induantur panem religiosum: sicut vestimentum fuerit abbatissa. Cum vero ad etatem legitimam venerint: induite iuxta formam aliam. tunica: faciant pessationem suam. Et ea ipsi quod nullus nouicior: abbatissa sollicite magistrorum: prouideat de discretiobibus totius monasterij: quod in sancta conuersatione et honestis moribus: iuxta formam pessationis vestre: eas diligenter informet. In examinatione et receptione sororum servientia extra monasterium: structuram praedictam. Que pati portare calciamenta. Nulla vobiscum residentia faciat in monasterio: recepta fuerit enim formam vestre pessationis. Et amore sanctissimi et dilectionis pueri: pauperculis pauciculis immoluti in presepio reclinati: et sanctissime matris eius: monachorum: depicor et exhortor sorores meas: ut vestimentis semper utilibus induantur.

Capitulum. 3. de divino officio et ieiunio: et quoties comunicent.

Sorores litterate faciant diuinum officium consuetudinem fratrum minorum: sed quo potuerint habere breviaria: legendo sine cantu. Et quod occasione rationabili non possint aliquando legendo dicere horas suas: licet eis sicut aliis sorores dicere: pater noster. Que vero litteras nesciunt: dicant viginti quatuor pater noster: pro matutino: pro laudibus gratias: pro prima vero: tercia: sexta: nona: pro qualibet ista rite septem: pro vesperis autem duodecim: pro complonio septem. Pro defunctis dicant etiam i vesperis septem pater noster: et requie eterna. pro matutino duodeci. Sorores litterate teneantur dicere officium mortuorum. Quod overo soror monasterii vestri migranter: dicant quinquaginta pater noster. Omni tempore sorores ieiunent. In naturitate deicium dñi: quacunq; die veneritis refici possint. Cum adolescentibus: debilibus: et servi servando: cibis extra monasterium: sicut ydebitur abbatissa: misericorditer dispensetur.

Prima regula

Tempore vero manifeste necessitatis: non teneantur sorores scimus corporali.
De confessione
De confessione
De cōfessione
corpis Christi,
maioris ebdomade, in resurrectione domini, in pentecoste, in assumptione beate virginis, in festo sancti francisci et in festo omnium sanctorum. C Pro comunicandis utrūmis sororibus: capellani intus liceat celebrare.

Capitulum 4. De electione abbatissae.

Etiam electione abbatissae tenentur formam canonica observare. Procurent ipsis habere generalē ministram vel provincialem ordinis fratrum minorum qui verbo dei eas informet ad omnimodā concordiam: et communem utilitatem in electione facienda. Et nulla eligatur nisi professa. Et si nō professa eligetur: vel alii ter daretur ei noui obediatur nisi primo pro ficeatur formam paupertatis vestre. Quia decadente electio alterius fiat abbatissae. C Et si aliquo tempore appareret vniuersitati sororum: predictam nō esse sufficientem ad servitium et communem utilitatem ipsarum: teneantur predicte sorores: iuxta formam predictam: quā citius poterunt alias sibi in abbatisam et matrē eligere. C Electa vero cogitet quale unus in se suscepit: et cui redditura est rationē de grege sibi commisso. Studeat etiam magis alijs preesse virtutibus et sanctis moribus: per officiorū eius exemplo provocate sorores potius ex amore obediāt quam timore. Privatis amoriis careant ne dum in parte plus diligat: in totum scandalum generet. Lontoletur afflictas. Sic etiā vitium refugium tribulatis. Ne si apud eam remedia defuerint sanitatum: desperationis moribus proualeat infirmis. Locomunitatez seruat in omnibz: precipue ante in ecclesia, dormitorio, refectorio, in firmaria: et vestimentis. Quod simili modo seruare eins vicaria teneatur. C Semel in ebdomada ad minus abbatisa: sorores suas teneat ad capitulū convocare. Abi tam ipa: et sorores de omnibus et publicis offensis et negligentibz debeat humiliter confiteri. Et que tractanda sint pro utilitate et honestate monasterij: ibidem conserat cum omnibus sororibus. Sepe enim dominus quod melius est: minori reuelat. C Nullum debitum grave sit: nisi de communī contentū sororum: et manifesta necessitate: et hoc per procuratorem. Laneat autem abbatisa cum sororibus suis: ne depositum aliquod recipiat in monasterio. Sepe enim de his turbationes et scandala oriuntur. C Ad conservandā autem unitatem mutue dilectionis et pacis: de communī consensu omnium sororum: omnes officiales monasterij elegantur. Et eodem modo: octo ad minus sorores de discretioribus elegantur: quarū in his que forma vite vestre requirit: abbatisa semper uti consilio teneatur. Dossint etiā sorores et debeat: si cis utile et expediens videatur: officiales et discretas aliquādo remouere et alias loco ipsarum eligere.

Cap. 5. de silentio: et modo loquendi ad locutoriū et ad eratēm.

Shabza cōpletoriū usq; ad tertia sorores silentium teneant: exceptis seruētibus extra monasterium. Sileant etiā continue in ecclesia, dormitorio: et in refectorio tantū dum comedunt: priusq; in firmaria: in qua pro recreatione et servitio in firmariū loqui discrete semper sororibus liceat. Dossint etiā semper et ubiq; breviter sub missa voce quod necesse fuerit intinuare. C Non liceat sororibus loqui ad locutoriū vel ad eratēm sine licentia abbatisse vel eius vicarie. Et licentiae ad locutoriū: loqui non auētant nisi presentibus et audiētibus duis.

Huius sororibus. Ad cratē vero non presumant accederentis presentibus ad ini-
tius tribus per abbatissam vel eius vicariam assignatis: de illis discretis q̄ sunt
electe ab omnibus sororibus pro consilio abbatis. Hanc formā loquendi teneā-
tur p̄ posse abbatis et eius vicaria obsernare. Et hoc de cratē rarissime. Ad por-
tam vero nullatenus fiat. C Ad cratē vero: pannus interins apponatur: qui non
remouetur nisi cum proponitar verbum dei: vel aliquis alicui loqueretur. Ha-
beant etiam ostium lignatum diversis vel duabus seris ferreis: valuis et vectibus
optime coniunctum: vt nocte maxime duabus clavisbus obserretur: quartum vñaz
babeat abbas: aliam vero sacrista. Et maneat semper obseratum: nisi cum au-
ditur diuinum officium: et pro causis superius memoratis. C Nulla ante solis or-
tum: vel post solis occasum loqui ad cratē alicui vllatenus debeat. Ad locutio-
num vero semper pannus: qui non remoneatur: interius maneat. C In quadra-
gesima sancti Martinit quadrageima maiori: nulla loquac̄ ad locutorium:
nisi sacerdoti causa confessionis: vel alterius manisest necessitatist quod reserue-
tur in prudētia abbatis vel eius vicarie.

De qualita-
te cratē.

De re locu-
tions cū ex-
teris.

C Capitulam.6. Qualiter sorores nō recipiant possessionem aliquās
vel proprietatem: per se vel per interpositā personam.

Propterea altissimus pater celestis per gratiam suam eis meum dignatus est il-
lustreret exemplo et doctrina beatissimi patri nostri Francisci penitētiām
sacerdoti: paulo post conversionem ipsius: vna cum sororibus meis obedientiam
sibi voluntarie promisi. Attendens beatus pauper et nullam paupereat, la-
borat, tribulationem et contemptum seculi timeremus: immo q̄ pro magnis
delicijs haberemus: pietate motus scripsit nobis formam vivendi in hunc mo-
dum. C Quia domini inspiratiōe fecisti vos filias et ancillas altissimi summi
regis patris celestis: et spiritu sancto vos desponsatis vivere secundum perfectio-
nei sancti euangeli: volo et promitto per me et fratres meos semper habere de
vobis tanq̄ de ipsis curam diligenter et sollicitudinem specialem. Quod dum
vixit diligenter impluerat a fratribus vobis semper impleri. Et vt nullos declina-
remiss a sanctissima paupertate quam cepimus: nec etiam que post venerunt la-
teret: paulo ante obitum sum iterum scripsit nobis ultimam voluntatem suam
dicens. C Ego frater franciscus parvulus volo lequi vitam et paupertatem al-
tissimi domini nostri Iesu christi: et eius sanctissime matris: et peruenire in ea
ea usq; in finem. Et rogo vos omnes dominas meas: et consilium do vobis: ve
in ista sanctissima vita et paupertate semper vivatis. Et custodite vos multum
ne doctrina vel consilio alicuius ab ipso in perpetuum vllatenus recedatis. C Et
sic semper sollicita fui vita cum sororibus meis sanctam paupertatem quam
domino deo et beato francesco promisimus custodire: si teneantur abbatis
que in officio nulli succedent: et omnes sorores vñq; in finem iniolabiliter obser-
nare: videlicet in nō recipiendo seu babedo possessionem vel proprietatem per se
nec per interpositam personam: seu etiam aliquid quod rationabiliter proprie-
tas dici potest: quantum terre pro honestate et renoniatione monasterij neces-
sitatis requirit. Et illa terra nō laboreatur: nisi p̄ borto ad necessitatem ipsarum.

Littera bea-
ti Francisci.

Littera bea-
ti Francisci.

C Capitulam.7. De modo laborandi.

Sorores qb; dedit dñs ḡfaz laborādi: positi horā triā laborēt de laboricio q̄s
ḡtūnt ad honestatē t̄ cōt; vilitatē; fideliū et deuote. Ita q̄ excluso octo aie-

Prima regula

Salutis eorum sete ofonis: ac duoties spiritus non extinguatur: cui debet cetera ipsalia deservire. Et id quod manibus suis operatur: assignare capitulo abbatissae vel eius vicarie coram omnibus teneantur. ¶ Idem si at de elemosyna aliqua missa pro sororu necessitatibus ab aliquibus: ut in communione pro eisdem recommendatione si at. Et hec omnia pro communione vilitate distribuantur per abbatissam vel eius vicariam: de consilio discretarum.

¶ Capitulum 8. Qualiter sorores nihil sibi approprient: et de firmis sororibus.

Sorores nihil approprient sibi: nec domum. nec locum. nec aliquam rem: sed tamquam peregrine et aduene in hoc seculo: in paupertate et humilitate domino famularies: mittant pro elemosyna confidenter. Nec oportet eas verecundari: quia dominus se fecit pro nobis pauperem in hac mundo. Hec est illa celitudo altissime paupertatis: que vos charissimas sorores meas: heredes et reginas regni celorum instituit: pauperes rebus fecit: virtutibus sublimauit. Hec sit portio vestra: que perducit in terram viventiam. Lui dilectissime sorores totaliter inherentes: nihil aliud pro nomine domini nostri Iesu christi in perpetuum sub celo habere velitis. ¶ Non licet aliqui sorori litteras mittere: vel aliquid recipere: aut extra monasterium dare: si ne licentia abbatissae. Nec quicquam licet habere: quod abbatissa non dederit aut permisit. Et si a parentibus suis: vel ab aliis aliquid mitteretur: abbatissa faciat illi dare. Ipse autem si indigeat uti possit. Si autem: sorori indigenti charitatem comunicet. Si vero aliqua pecunia transmissa ficerit: abbatissa de consilio discretarum in illis quorum indiget illi faciat prouideri. ¶ De in firmis sororibus et in consiliis et in cibariis et alijs necessariis: quod earum regit in firmitate stetere et firmiter abbatissa sollicite per se vel alias ingredere: et iuxta possibilitatem loci charitatine et misericorditer prouideri: quod oculis tenetur: prouidere et seruire sororibus suis in firmis: si cunctu vellet sibi seruire: si ab aliquam firmitate teneretur. Et secure manifestetur una alterius necessitatem suam. Et si vera mater diligit et nutrit filiam suam carnalem: quanto diligentius debet sibi soror diligere et nutritre sororem suam spiritualem? Que infirme in sarcinis et paleis iaceant: et habeant ad caput capitalia cum pluma. Et que indigent pedeoks laneis et calcitris: ut possint. ¶ Infirme vero predicte cum ab intrœuntibus monasterium visitantur: possint singule aliqua bona verba sibi loquentibus breuiter respondere. Alio vero sorores licentiae monasteriorum intrantibus loqui non audiuntur: nisi presentibus et audiensibus duabus discretis sororibus per abbatissam et eius vicariam assignatis. Hanc formam loquendi teneantur per se abbatissam et eius vicaria obseruare.

¶ Capitulum 9. De penitentia sororibus imponenda.

Si qua sororum contra formam professionis nostræ mortaliter: inimico instigante peccauerit: per abbatissam vel alias sorores his vel ter admonita: si non se emendauerit: quot diebus contumac fuerit: in terra panem et aquam coram sororibus omnibus in refectorio comedat. Et graniori pene subiaceat: si visum fuerit abbatissae. Interim dum contumac fuerit: oreetur ut dominus ad penitentiam eorum illuminet. Abbatissa vero et eius sorores canere debent ne irascantur vel conturbentur propter petrum aliqui: quod tra et conturbatio in se et in alijs impeditur charitatem. ¶ Si contigerit (quod absit) inter sororem et sororem verbo vel si gno occasione turbationis vel scandali aliqui suboxirit: quod turbatio causam dede rit: statim agnoscit munus ofonis sue coram deo: non soli humilietur psternet se ad peccates alterius veniam petens: verum etiam suppliciter roget: ut per se intercedat ad dominum

Dilectis non
mittendis.

De sororibus
infirmis.

De modo qd
dic cui intravit
clausura.

De recōcessia
et via petenda.

Sancte Clare.

fo. vii.

¶ sibi indulget. Illa vero memor illius verbi dñi: nisi ex corde dimiseritis; nec pater vester celestis dimittet vobis: liberaliter sorori sue oem iniuria libi licata dimittat. C Sorores seruitates extra monasterium loga mora non faciant: nisi eam ita. Deseruerit etiis necessitatis regrat. Et honeste debeat ambulare: et parloqui: ut edificari bus excenti valeant semper intuetes. Et firmiter caueant: ne babeat suspecta eosortia vel consilia aliquoꝝ: nec si sunt cōmatres viroꝝ vel mulierumne hac occasione murmuratio vel turbatio oriatur. Nec permanenterrumores de seculo referre i monasterio. Et firmiter teneantur de iis que intus dicuntur vel aguntur extra monasterium aliqd non referre: qd possit aliquid scandalū generare. Et si aliqua si implieiter in iis duob? offendit: sit in puidē tia abbatisse misericorditer sibi penitentiam iminngere. Si autem ex cōsuetudine vitoſa habetur: iusta qualitatem culpe abbatisse de consilio discretarum illi penitentiam imingat.

C Capitulum. io. De visitatione sororum ab abbatisa.

A bbatisa moneat et visitet sorores suas: et būiliter et charitatine corrigit. Neas: no precipies eis aliquid qd sit cōtra aiam suā et vestre pfectiōis formam. Sorores vero subdite recordētur: q pppter deum abnegauerunt prias voluntates. C Ande si miter suis abbatisis obedire teneantur in omnibus iis q Preceptus obseruare promiserunt: et non sunt anime contraria et nostre professioni. Abbatisse vero tantam familiaritatē habeant circa ipsas: ut dicere possint eis et facere sicut dñs acillis suis. M̄ ita d̄ esse: q abbatissa se om̄i soror ancilla. C Moneo Edmonitio, vero et exhorto in dñs Iesu xp̄o: ut caueat sorores ab omni superbia, vanaglia, inuidia, auaricia, cura et sollicitudine huius seculi: detractione et murmuratione: dissensione et divisione. Sint vero sollicite semper ad invicem seruare mutue dilectionis unitatē: que est vinculum pfectionis. C Et nescientes fratres: no curent fratres ad discere: sed attendat q super oia desiderare debent b̄fē spm dñi et sanctā ei⁹ operationem: orare semper ad deū puro cordet b̄fē humilitate et patientia in tribulatione et in infirmitate: et diligere eos q nos reprehēdunt et arguit: q dicit dñs. Beati qui persecutionē patientur pppter iusticiā: qm ipoꝝ est regnū celorum. Qui autem perseveraverit usqz in finem: hic saluus erit.

C Capitulum. ii. De ostiaria.

O stiaria sit matura moribus et discreta: sitqz connentis etatis: q ibidez in cella aperta sine ostio in die resideat. Sit ei et aliqz socia idonea assignata: q ei necesse fuerit vice eius in oibns exequatur. C Sit antem ostium duabus se- De clausura ris et diversis ferreis valuis et vectibus optime coniunctū: et in nocte maritae monasterij, duabus clavis obseret. Quarū vna habeat portaria: aliacqz abbatisa. In die sine custodia minime dimittatur: et una clave firmiter obseretur. L auent autem studiosissime et percurrente vna ostium sit apertū: vbi munī fieri poterit cōgnēter. Nec omnino aperiatur alieni intrare volentim nisi concessum fuerit a summo pōtifice vel a dño cardinali. C Nec ante solis ortū monasterium ingredi liceat: nec post solis occasum sorores intus aliquē remanere permittantur: si erigente mani festa, rationabiliter inenitabili causa. C Si pro b̄fictio de abbatisa: vel pro aliqua in monialem consecranda: vel alio etiā modo cōcessum fuerit epo alicui missam interius celebrare: q paucioribus et honestioribus poterit sit contentus socius et ministris. C Cum autē intra monasterium ad opus faciendū necesse fuerit aliquos introire: statuat tunc abbatisa sollicite personam convenientē ad portā: quatenqz illis et no alio ad opus deputatis aperiatur. C Laueat studiose omnes sorores: ne

Secunda regula

Cane ab ingredientibus videantur.

Capitulum.12.de visitatione.

**Qualis de-
bet esse vi-
tator.** **V**itator vester semper sit de ordine fratrum minorum: sicut voluntatem e-
ius mandatum nostri cardinalis. Et sit talis de eius honestate: et monachorum plena
noticia habeatur. Latus officium erit tam in capite quam in membris corrigerere exerci-
tus communis contra formam professionis vestre. Qui stans in publico loco et vide-
ri ab aliis posse: cum pluribus et singulis loqui licet que ad officium visitationis
De capellano pertinent: sicut quod melius videbitur expedire. **C**appellani etiam cum uno socio clerici
et sociis eius co bone famae discretionis pulde: et duos fratres laicos sancte conversatiois et ho-
nestatis amatores: in subsidium papaveratum vestre: sicut misericorditer a predicto
ordine fratribus minoribus semper habuumus: et intuitu pietatis dei: et beati fractici: ab
eodem ordine de gratia postulamus. Hic licet capellano sine socio monasterii
De ingressu ingredi. Et intrantes: in loco sint publicorum se possint alternum et ab aliis intrare
clausure. **C**Pro confessione in firmari que ad locutorum ire non possunt: ac per comunican-
dis eisdem: et pro extrema vniuersitate: et pro anime recommendatione licet eisdem introi-
De exequiis re. **C**Pro equestris vero: et missarum celebrantibus defunctarum: vel ad fodiendam vel ape-
riendam sepulturam: sicut etiam coepit et possint sufficietes idonee personae: de abba-
De prectore tisse prouidentia introire. **A**d huc sorores teneantur semper habere illud de san-
cte Romane ecclesie cardinalibus per vestrum gubernatorem: prectorem et correctorem: q-
uerent a dabo papa scribent minoribus deputatas: ut semper subdite et subiecte pedibus
eiusdem sancte ecclesie: stabiles in fide catholica: papaverates et humiliates domini nostri
Iesu christi: et eius sanctissime misericordie in perpetuum obseruemus. **D**at in Perusia.
16. Kalendas Octobris: pontificatus vero domini Innocentii. anno. 10. **C**lavius ergo
osno boim licet hanc paginam infra confirmationis inscriptionem: vel ei ausu temera-
rio contraire. Si quis ante hoc attentare presumperit: indignationem omnipo-
tentis dei: et beatiorum Petri et Pauli apostolorum eius se nonerit incursum, **D**a-
cum Assisi: quinto idus Augusti: Pontificatus nostri. Anno undecimo.

Explicitur prima regula beate Clare.

Incipit prologus regule secunde sororum or- dinis sancte Clare.

Prohemia
pontificale.

Rbanus episcopus seruus sermonum dei: dilectis in Christo
filiabus vincuntur abbatissis et sororibus inclitis
ordinis sancte Clare: salutem et apostolicam benedictionem. Beata Clara
virtute clarens et nomine: gracie divine inspiratione preuenita: et
alimi Christi confessoris beati francisci et cypri laudabilibus insor-
mata: ac salutaribus instituta doctrinis: ut se mundi domino cōserua-
ret: mundi buiis contemptis opibus: operibusq; vitatis: religiose vivere sapien-
ter elegit: et habitu sacre religionis assumpto: arcta via mandatorum domini: que gra-
dientes in ipsa ducit ad vitam dilatato corde cucurrit. **H**anc petra Christus: lapide
esse voluit in vestri ordinis structura primarium. In ipsa evidenter ostendit: quod in
buis structura sibi complacuit. Nam siquidem sanctitatis erexit in titulus: ut que
mundicia vite claruit celebritate claret: ac eudem vestrum ordinem qui sanctus
et laudabile sumpsit in eius persona principium: ihsus quasi instrumentis sic sa-
plenter approbate patrone merita: venerabilem venerandius probarent. In hoc
est ordine vos et alias ipsum profitentes: sub nominationum varicitate interdum

Sancte Clare.

fo. viii.

sorores: quam loq̄ dominas: plerūq; moniales: nonnunq; pauperes inclusas or-
dinis sancti Damiani contigit bacterius nominari. Nobisq; sub horum et alio-
rum diversitate nō minum: diuersa prouilegia indulgentie: ac littere a sede aposto-
lica sunt concessa: et tam a felicis recordationis Gregorio papa predecessore no-
stro: tunc Osiensi episcopo et vestri ordinis curam gerente: q; alia varie date
sunt regule et forme viuendi: quārū obseruantis se vestrū aliquę solēniter obliga-
tare. Propter quod dilecte in domino filies: nō nobis humiliiter supplicatum: ve
ean lem vestrū ordinis curarem: certi nominis titulo insignire: vosq; ab hīmē
obseruantiarum diversitatibus et votis super eis emissis misericorditer absolu-
tes: certaine vobis viuendi formā ad tollendum omnē de vestris cōscientiis scrupu-
lum largitentur. Ceteros itaq; decens arbitrantes et cōgruum: ut idē ordo ve-
ster: qui ut premittitur in beata Clara felicia sue institutionis sumpit anspicia: cu-
iusq; ut firmiter credimus: apud deum meritis et intercessione protegitur: et
apud homines laudibus attollitur et favoibus ampliatur: eius insigniatur et no-
mine: iūm de fratrū nostrop cōsilio de cetero decrevimus ordinē sancte Clare vñ
formiter nominandū. Statuentes q; immunitates: libertates: prīuilegia: indulgē-
tis: ac littere quecunq; vobis seu eidē ordini: a prefata sede sub quaerunq; nomina-
tione cōcessa: id robur obtineant firmatis: et ea per omnia ipsi vti possitis: ac
si de principio sub buiis nois titulo: et sub hac nominatione fuisse. Ut antem
bene et iocunde habitetis in vñ: nec sub predictarū obseruantiarū differentia ac
modo viuendi videamini differentes: sed ambuletis in domo dñi cum: consentaneis
nos igitur inspectis omnib; regulis predictis et formis: ac specialiter illā quā pre-
dictus predecessor tunc Osiensis episcopus vobis dedisse cognoscitur diligentes
attendentes: regula sine formā viuendi presentibus annotatā: vobis et nō q; vo-
bis successerint: de cōtūdem fratrū consiliorū presentibus tenore concedimus et cōfir-
mamus in singulis monasteriis vestri ordinis perpetuis tēporibus obser-
vantiallā et vobis q; ipam regulā sine formā per nos vobis cōcessam et cōfir-
matam p̄fesse fuerint: ab omnibus alijs regulis: formis et votis p̄missis: de apo-
stolice potestatis plenitudine absoluentes. Que regula talis est.

In nomine domini: incipit regula sororum sancte Clare.

Rubrica. 1.

Oraes que seculi vanitate relicta: religionē vestram assumere voluerint et te-
nere: hanc eas legē vite et discipline oportet et cōuenit obseruare: viuedo in
obedientia: sine proprietate in castitate: et etiam sub clausura.

Ceteros sorores in monasterio incluse cōtinue cōmoventur.

Rubrica. 2.

Oteneantur infra murorum ambitum ad intrinsecā clausurā monasterij de-
putatum: nisi forsan (quod absit) superueniret inestabilis et periculosa necessi-
tas: sicut exustio ignis: vel incursum hostilis: seu aliquās būiūmodi: q; dilatio-
nem nullō caperet modo ad egrediētiā postulandū. In quibus casibus
transferant se sorores ad locum alii competentem: in quo quātūm cōmode fieri
poterit clausē moventur: quousq; eis de monasterio sit p̄missum. Et propter hīmē
necessitatis cōuenientiam: nulla eis conceditur licētia vel facultas extra p̄dictā clau-
suram vñterius excludi: nisi forte de mādæo ante auctoritate cardinalis romane ce-
clesie cui a sede aplica ḡisali sugr̄it iste ordo cōmissus: ad aliquem locum aliquo

de propter
quas mona-
les p̄nit egre-
di clausurā

Secunda regula

Lause ppter quas moniales pnt alibi transfeſſi.

mitterentur causa plantandi vel edificandi candē religionē: vel reformandi aliquā monasteriū eiusdem ordinis: seu causa regimūtaut correctionis: aut aliquā valde cūdētis et grauis dispēdiū euitandi: vel int̄ de eiusdem cardinali mandato auctoritate monasterio primo rōnabili causa relictō: totis conuentus ad mona-

De ſeruicī bō recipiēdiō ſterium aliud ſe transferret. Cū Dōſſiſt antē in ſingulis monasterijs recipi aliquā paue ſub ſeruicīū noie vel ſoroz: ad biuus obseruatiā pfeſſionis aſtrīgēde: preterē ad articulū de clauſura: q̄ di mādato vel licētia abbatisse interdū poterunt egredi ad negocia monasterij pecuranda. Cū Morientes vero: tā ſoroz q̄ ſeruiciale bñmō: in traclauſtrū putēdūtum mulentur.

Cū ſorozib⁹ recipiēdiō: et earum pfeſſionē. **R**ubrica, 3.

Omnib⁹ hāc religionē aſſumere cupiētibus: et q̄ ſuerint admittēde: priuq̄ ſabitum mutēt et religionē aſſumant: dura eis et aſpera pponatur: per q̄ ſit ad deum: et q̄ ſim hanc religionē neceſſe habuerint firmiter obſeruare: ne de ignoraſtia poſtea ſe ercent. Cū ſāo recipiāt aliquid q̄ vell lōgiori etate: vel in firmitate aliqua: ſeu ſatua ſi implicitate ad bñmō vite obſeruantia inſufficiens et nō idonea cenſeatur: niſi forte cū aliqua interdū cauſa rōnabili exigeſte: de mādato vel auctoritate dñi cardinali alicubi fuerit diſpenſandū. Idem tales cū ſtatus et vigor religiom⁹ ſepius diſſoluitur et turbatur. Unde in personis recipiēdiō: diligenti ſtudio et cautela debet bñmō occasio deuinitari. Abbatissa nullā propria auctoritate recipiat ſine cōſenſu oīm ſoroz ſuaram: vel ad minus duarū partium earūdē. Omnes vero et moe intra clauſtrū receperint ſi tribus citius deponant habitum ſecularē. Quibus deputetur magiſtra q̄ eas informet regularibus diſcipulis. Ad tractatus quoq̄ capitulo: in tra annū nullatenus admittētur. Cū Lōpleto vero in annū ſpacio: ſi etatis legitime ſacerint: pfeſſionē in manib⁹ abbatiffe coram conuēti faciant in hūc modum. Ego ſoroz. Ia. pmiſto deo: et beatissime Marie ſemper virginī: et beato franeilco: et Beate Llare: et oībus sanctis: et tibi domine abbatiffe: viuere ſub regula a dñi Urbano papa, 4. ordini noſtro cōfessa: toto tempore vite mee: in obediētia: ſine proprio: et in caſtitate: et etiā ſim q̄ per eandē regulā ordinatur: ſub clauſura. Cū Idē ſimiliter pſieendi modus in ſeruicībus vel ſorozib⁹ que de licētia abbatiffe egressi possunt exteri⁹: preter articulum de clauſura: per omnia obſeruentur.

Cū habitu ſororum. **R**ubrica, 4.

De tonsione capilloꝝ. **O**mnes ſoroz cōmūtter capillos ſuos viꝝ ad aures certis tēporib⁹ ſondeant in rotundum. Et vna q̄q̄ ſoroz: ppter elictū ſi voluerint vel ſtaminetum: duas tunicas vel etiā plures: ſim q̄ viſum fuerit abbatiffe: babere valcat: ac mantellū post collū hincide cōcerum. Et hec indumenta ſint de pāno religioso et vili tam pēcio q̄ colore intra diuersarū coniuetudinem regionū: mania breuitate vel longitudine non notaſda: vt in operiendis pedibus debita ſeruetur honestas: et curioſe longitudinis ſuperfluitas penitus evitetur. Tunica quoq̄ ſuperior ſit tam in manicis q̄ in bñſto: latitudinis et amplitudinis cōgruentis: vel habitus exterioris honestas: intrinſece atteſetur. Cū habeat et ſcapularia ſine cāputio de vili et religioso pāmo vel ſaminea ampliatio: ſis et legitudinis condecentis: ſicut yniſcūnib⁹ qualitas exigit vel mensura quibus induantur quādo laborant vel tale aliquid agunt: cū mantellos congrue getare non poſſunt. Dōſſiſt etiā ſine ipis eſſe aliqui: ſi viſum fuerit abbatiffe: cum forte per calorē numerū vel aliquid aliud eis grāia multū ſuerint ad portandū. Lora extraēis tamē,

De ſcapula-rio.

hīdī vtātū scapularibus cū mantellis. Tūnīcē quoq; superiores. scapularia: t
mantelli coloris omnino alibi vel nigri: aliquatenū non ferantur. C Pro cingulo
autē chordā: postq; professe fuerint babeat minime curiosam. C Hītis aut vclis De regumē
de panno cōi omnino albī non tñ preciosis aut curiosis: capita sua cooperiat ro caputum,
uniformiter t honeste ita q frons. gene: t collū: t gela sunt (vt earū honestati t
religioni cōuenit) cooperata: nec aliter corā extraneis personis audeant apparere.
C Habeat t velū nigrū: nec preciosum: nec curiosum extensum super capita: ita De velo pro
ampli t longi: q ex vtrac; parte descendat vsc; ad scapulas: t retro partē vtra scissarum.
tunīcē capitum p̄tendatur. C Sorores vero nouicie: albū velū eiusdemensure t De velo no-
qualitatis debeat deportare. C Servitiales autē sorores: pānū albū nō preciosus uicarum.
aut curiosum: ad modū veli super capita sua deferant tante longitudinis t am- De seruiti-
plitudinis: q scapulas t pectus: precipue cū exēmū valeant operite.
C Qualiter sorores facere debeant. Rubrica. 5.

Omnīes sorores sanctā abbatisa q̄ alie vestite t cincte laceant in cōi dor-
mitior: t quilibet per se lectū habeat ab inuile separatū. Lectus tñ abba-
tisse in tali loco dormitorij disponatur: q̄ inde ceteros dormitorij lectos sine obsta-
culo (si cōmode fieri poterit) valeat int̄eri. C A feto resurrectionis dñice vsc; De dormitio
ad festū nativitatis beate virginis: sorores dormiant post prandium vsc; ad nonā: ne meridia-
q̄ voluerint. Que vero noluerint: of one seu meditatione diuinari seni alijs p̄ijs que-
na. tis laborib;ns occupentur. C Liceat autē vñtuq; b̄fē lacconē de feno vel de palea De lectionis.
et cervicali de palea aut lana: si cultrās religiosas cum lana b̄fē nequierūt con-
gruenter. C Lāpas insuper de nocte accensa temp in medio dormitorio habeat. De lāpade.

C Qualiter sorores diuinū celebrēt officium. Rubrica. 6.

DE diuinio officio tam in die q̄ in nocte dñio persolvendo: taliter obseruetur:
q̄ be q̄ legere t canere nouerint: sūm cōsuētudinē ordinis ffrim minor (cum
grauitate t modestia) diuinū officiū debeat celebrare. C Illiterate vero dicat
viginti quattuor pater noster p matutino: pro laudib;ns quinq; p prima. ter-
tia. sexta: t nona pro qualibet istarū horarū septem: pro vesperis autē duodecim: p
completorio septem. Qui modus in officio beate virginis: per oia obseruetur.
C Pro defunctis dicant in vesperis septem pater n̄f cū requiē eternā pro ma-
tutino duodecim: tēpore quo sorores lfate faciunt officiū mortuorū. C Que vero
occasione rationabili nō possent aliqui legendo dicere horas suas: liceat eis sicut
illiteratis dicere pater noster.

C A quib; sorores ecclasiastica sacramenta recipiant. Rubrica. 7.

Ubi p̄prius fuerit capellanus p missarū solēnib; t diuinis officiis celebrian Decapellāo
dis: habitu t vita religiosus sit: ac bone fame: nec iuuenī sed mātre t
ſdonee ſit etatis. Ubi autē non fuerit p̄prius capellanus: a quilibet bone fame
et honeste vite preſbytero: sorores missam audire poſſunt. C Penitētiam vero t
alia sacramenta ecclasiastica: ab eis recipiant qui de mādato seu auctoritate cardi-
nalis cui għaliter fuerit iſte ordo cōmisiſiſ: t ea exibendi potestatē habuerint: miſi
forse in necessitatib; articulo fuerit aliqua cōſtituta. C Lū aliqua ſacerdoti de con-
fessione loqui voluerit: per locutoriū ſola ſoli cōfessionē faciat ſacerdoti: t p illud
eidem de iis q̄ ad confessionē pertinet tunc loquatur. C Confessionē autē regule De p̄fessiōe
dēs faciant ad minus ſingulis mēſib; Et ſic cōfessionē premissarū ſequētib; t cōione cor
ſolemitatib; vñ in nativitate dñi. purificatione beate marie. in initio quadra. p̄ouſ. christi
Gloriæ. reſurrecione dñi. pentecoste. in ſeſtis ſanctorum Petri t Pauli. sancte

Secunda regula

Clare sancti francisci: et olim sanctoꝝ recipiat dñci corporis sacramentum. C Si tñ aliqua soror tata fuerit corporis infirmitate detenta: q ad locutoriū cōmodevenire non possit: et necessitatē babuerit confiteri: vel dñci corporis seu alia recipere sacramenta exhibiturus bñði: asba et stola et manipulorū duobus idoneis et religiosis sociis: vel uno ad minus albarvel saltē superpellicio vestitus: ingrediantur et inorentur induit: et auditā confessione: vel alti tradito sacramento: sicut ingressi fuerint sic egrediantur indicitae morā ibi facient longiorē. Lauseant etiam et vñtū intra monasteriū fuerint nullatenus ab inulez separantur: quin semp multo possint libere se videre. Sic quoq; se habeat in anime cōmēdatione. C Idoro ad equequias circa sepulturam agendas: sacerdos non ingrediatur claustrum sed exterius in capella quod ad officium pertinet equequatur. Tamen si abbatisse et conuentui vñsum fuerit: q ad equequias debeat introire: modo supradicto cu; sochis intret indutus: et sepulta mortua: cum eis ereat sine mora. Si autem necesse fuerit ut ingrediantur aliqui ad fodiendam vel ad aperiendam sepulturam: seu postmodum coaptandam: et abbatisse et conuentui vñsum fuerit hoc expediens propter imbecillitatem sororum: sit sacerdoti vel alicui alijs ad hoc idoneo et bone ficio: cum uno socio vel duobus licetum introire.

De sororum exercitio. Rubrica. 8.

Si aliqui imeniles vel grandiores capacis ingenii fuerint: eas instrui facias si sibi videbitur abbatissa magistrā eis deputans idoneam et discretaz; per quā tam in cantu q; in divinis officiis instruantur. C Sorores vero et servitiales: horis et locis statutis: prout ordinatum fuerit: vñibus et honestis laboribus occupentur: sub illa prouidentia q; exelilo ocio anime inimico: sancte orationis et devotionis spiritū non extinguan: cui debent cetera temporalis deservire. C Venerum quia multitudini sub huius religionis obseruantia congrue omnia debent esse communia: nec cuiq; licet dicere aliquid esse suū: canentur sollicitate: ne occasione laboz binōi seu mercedis receperit pro ipso: cupiditatis vel proprietatis cuiuspias seu notabilis specialitatis subcepit morbus.

De sororum silentio. Rubrica. 9.

Silentiū continuum sic continue ab omnibus teneatur: vt nec sibi impicet nec alicui alijs sine licentia eis loqui licet: exceptis his quibus magisterium aliquod vel opus intuitus fuerit quod non possit cum silentio exerceri. His quidem simul loqui licet de his que ad officium vel opus suū pertinent: vbi et quando et qualiter vñsum fuerit abbatisse. C Sorores tamen debiles et infirme: ac scripientes eisdem: pro recreatione ac iparum servitio: in infirmitaria loqui possint. C In duplicitibus quoq; festis: ac apostolorum solennitatibus: et alijs quibusdam diebus quibus vñsum fuerit abbatisse: in certo loco ad hoc signato: ab hora nona usq; ad vesperam: vel aliqua alia hora cōpetenti: loqui possint de dñs Iesu christo: ac solemnitate: ac p̄is sanctorū exemplis: et de alijs licetis et honestis. C Ab hora quoq; completoꝝ usq; ad tertiam: exceptis servitib; extra monasterium: abbatissa absq; causa rationabili loquendi licentiam non concedat. C In alijs re ro temporibus atq; locis: sic attendat sollicitate abbatissa quia de causarvbi et q; sit qualiter sorores licentier ad loquendum: et regularis obseruantia (q; non medio criter a silencio: quod esse culmis iusticie dignoscitur) nullatenus relaxetur.

De modo loquendi. Rubrica. 10.

Ordines autem student ut signis religiosis pariter et honestis. Sane q;

aliqua persona religiosa: seu secularis: vel cuiuslibet dignitatis alicui de sororibus loqui petierit: nütetur primitus abbatissae. Et si ipsa concesserit et accesserit ad locutum: duas alias ad minus habeat secū semper quibus iussit abbatissa: que loquentem videant: et audire valeant que dicuntur. C Ad trates vero loqui aliqua tenus non presumant nisi presentibus duabus ad minus per abbatisam ad hoc De locutio specialiter deputatis. Laqueant tamen sibi sorores que cum aliquo loqui habent: ne per verba iniuria in ampler se diffundant: nec etiam trahant in locutionib⁹ monram longam. C Hoc nam ab omnibus firmiter obseruetur: ut quando de confesione sacerdoti interius infirma fuerit aliqua locutura: ad minus non loquatur nisi cum duabus non longe sedentibus: que conkitente et confessore videre possint: ab eisdem pariter et videri. C Hanc autem loquendi legem: et ipsa abbatissa diligenter custodiat: et omnino materia detractionis omnibus auferatur. Excepto Q cum sororibus suis horis et locis cōpetentibus: loqui potest sicut ei secundus deinceps visum fuerit expedite.

C De ieiunio et abstinentia sororum.

Rubrica undecima.

Sorores autem omnes et seruitiales: infirmis exceptis: a festo nativitatis gloriosae virginis Marie: usque ad festum resurrectionis domini: nisi diebus dominicis: et die nativitatis domini: continuum servent ieiuniū. A resurrectione vero dominica usq; ad festū nativitatis beate virginis teneantur sexta feria ieiunare. C Omni quoque tempore (preter in firmas infirmitatis sue temporis) ab eis carnis abstineant. C Lii debilibus aut dispensare valeat abbatissa: put earum debilitati viderit expeditum. C Quis vero: et caseo et lacticinis licet possint vti: priusq; ab adventu usq; ad nativitatem dñi: et a domini quinquagesimo usq; ad pascham: necnon et sexta feria: et ieiunijs ab ecclesia generaliter institutis. C Lii seruitialibus eamēn sororibus: circa predictū ieiuniū (priori in adventu et sexta feria) possit abbatissa misericorditer dispensare. C Dispensare etiam possit circa predictū ieiuniū cū adolescentibus ac debilibus: et senili estate confectis: put earum debilitati aut infirmitati viderit expedire. C Sane quoque sorores ieiunare non teneantur minutiōnis sue tempore: qd in triduo terminetur extra maiorem quadragesimam et sextas ferias: adventu domini: et ieiunia ab ecclesia generaliter instituta. C Laicat suam abbatissam: ne ultra q̄ ter in anno minutiōnem permitteat cōmunitate celebrari nisi certa necessitas plus requirat: nec a persona extranea maxime minutiōnem recipiat: vbi cōmode poterit entari.

C De sororibus infirmis.

Rubrica. 12.

De infirmis vero: cura et diligentia maxima habeatur et finis qd possibile fuisse: et decuerit: tam in cibaris que earum requirit infirmitas: qd in alijs necessaria: in seruore charitatis benigne ac sollicitate eis per oia seruatur. C Que infirmi proprii habeant lectū: si vnḡ fieri poterit: vbi a sanitate maneat separate: ne illarū ordinem confundere valeant vel turbare.

C De ostio interiori monasterij et eius custodia.

Rubrica. 13.

Tia quolibet monasterio vnu tūm ostium habeat ad intrādū claustrū et excūdū: cum opportunitate fuerit iuxta legē de ingressu et egressu postea in hac forma. In quo ostium nullum sit ostium vel fenestra. Et istud ostium fiat in sublimi: quando magis fieri poterit congruenter: ita qd ad ipsum per scalam letatoriam exterius ascendetur. Que scala per catenam ferream ex parte sororum studiose ligata: a completozio dicto usq; ad primam sequentis dici: continet si suspensa: et

De locutio
ad cratem.De cōfessōe
infirmariorūDe seruitiōe
libus.De ieiunē
lis: ac debili-
bus.Dispensā-
tione,

Secunda regula

tempore diurne dormitionis: et visitationis: nisi aliud interdum evideat requirat ne
De custodia cessitas: vel validitas manifesta. Ad predictum autem ostium custodiendum: aliqua talis
ostij superioris ex sororibus deputetur: quod deum timeat: si matura moribus: sit diligens ac discreta;
sitque convenientis etatis: quod viam ipsius ostij clavis sic diligenter custodiatur: ut non
quod ea: vel eius socias ignoraret: ostium aliquo valeat aperiri. Reliqua vero clavis diversam ab illa: custodiat abbatissa. Sit et alia eque idonea et socias deputata: quod ei vice
cim in oibis erequatur: cum ipsa aliqua rationabilis causa vel occupatione necessaria
occupata fuerit vel defacta. Laueat autem studiofissime et praeuret: ne viuimus ostium
stet aptum: nisi quantu minus fieri poterit congruenter. Sit autem ostium seris fer-
reis: et vectibus optime cōmunitū: sine custodia apertū vel clausū minime di-
mittatur: nec etiam ad momentū: nisi una clavis in diez in nocte diabos sit firmi-
ter obseratum. Nec omni pulsanti aperiatur statim: nisi indubitanter congrue-
rit quod talis sit quod sine dubitatione aliqua sum mandatum quod de ingressuris in bac re-
gula continetur: debeat aperiri. Et nulli licet ibi loqui: nisi soli ostiarie de his quod
ad suum officium pertinebunt. Quod si aliquando intra monasterium opus aliquod
fuerit faciendum: ad quod agendum seculares aliquos vel quascunq; personas alias
oporeat introire: promideat abbatis sollicite: ut tunc dum opus sece exercetur alia
persona convenientis ad custodiendum ostium statuatur: que sic personis ad opus
deputatis aperiatur: quod alias intrare penitus non permitat. Nam sorores ipse: et tunc
et semper quantuq; rationabiliter praeualeat: studiosissime caueant ut a seculari-
bus vel extraneis personis videantur.

De rota et eius custodia.

Rubrica. 14.

Deformaro
ic.

Osterum cum presatū ostium pro alijs aperiri nolimus nisi pro illis tamen quod per ro-
tam vel aliunde decenter nequeant expediri: mādamus quod in singulis mo-
nasteriis in exteriori muro clausure intrinsece: in loco siquidē cōpetenti et manife-
sto a parte exteriori et omnino pateti: rota una fortis fieri debeat latitudinis et al-
titudinis congruentis: ita quod per eam nulla persona ingredi valeat vel exire: per quam
necessaria tam intus quam exterioris ministrantur. Et taliter disponatur: quod per eas: nec
intus nec extra valeat aliquis intreri. Ex utraq; etiam parte: ostium fuit validum:
quod de nocte: et in estate tempore dormitionis: seris ferreis: et vectibus clausum et
firmitatem debet permanere. Ad cuius custodiā p̄ expedīdis necessariis per
eandem unā sororem discretā et mutuā tā moribus quam etate: quod monasteriū diligat
bonitatem cōstitutat abbatis: cui soli tamen vel deputate sibi soci: cu congrue non
poterit interessere: loqui ibidem et respōdere licet super his quod ad suū officium perti-
nebunt. Ibi autem nulli loqui licet: nisi esset locutoriū occupatum: vel ex alia ra-
tionabili causa et necessaria aliquis: semper tamen de licentia abbatis. Quod tamen ra-
rissime fuit: sum loquendi modum superius preparatum.

De custodia
rote,

De ostio inferiori monasteriū.

Rubrica. 5.

Propter necessitates quoq; aliquando imminentes quod non possint per supradic-
ti in monasterio fieri possit per quod certis temporibus intromittantur: et emittan-
tur que fuerint opportuna. Quod quidē ostium cōtinua sit clavis: seris ferreis et re-
pagulis cōtum: itaq; muro a parte exteriori murati: ita quod non possit aliquatenus
aperiri: vel persona aliqua inde loqui. Sosse tamen necessitatū dictarum temporum: pri-
oriū mūrus datur: et ostium aperiri. Nec tunc apertum nisi quantu minus fieri po-
terit: sub tamen fiducia custodia dimittat. Expeditis itaq; necessitatibus ipsis: sum p̄dictū.

modum remunimur clavis et repagulis extra securus remuretur.

Con locutorio. Rubrica. 16.

Locutorii autem comitane in capella vel potius in claustrorum clavis cōmodius et honestius fieri poterit disponatur: ut si forte fieret in capella: pacē orātū ingelet. Nam locutorii sit cōgrue quātitatis de lamina ferrea subtleriter perforata: et taliter clavis ferreis coaptata: quod manūs valeat aperiri. Sit quoque ipsa lamina clavis ferreis in longū protensis exterius fortiter comunita. Lui pānis niger latus interius taliter apponatur: quod nec sorores videre extra valeat: nec videri. **C**Ad istud Verboribus aut locutoriorū cōpletoriū (quod dicitur debet tēpore cōpetenti) viq; post primā diē se loquendi, quentis: seu tēpore cōfessionis: vel dormitionis in estate: aut q̄d officiū celebriat. **C**ausa pro causa a deo rationabili et necessaria: quod cōmode differri nō possit. Nulli licetum erit loqui. Quādūcūs vero in concessis tēporibus aliqua vel aliquid habuerint ibi loqui: cū modestia et maturitate loquētes: breviter se expediant: prout decet. **C**ibi vero propter sororū multitudinem videbitur opportūnū: aliud simile locutoriorū esse possit.

Con crate: et eius custodia. Rubrica. 17.

Uoluntas etiā ut in muro qui sorores dividit a capella: cōgruetis forme cravas ferreas collocetur: quod sit ex crebris et spissis cōtextis lineis ferreis diligenter et forti opere fabricata: et clavis ferreis in longū protensis exterius fortiter comunita: vel ex lamina ferrea pānis et munitis foraminibus perforata cū protensis clavis ferreis: ut est dictū. In cuius medium fiat vñū ostiolū de lamina ferrea: per quod cōlōnus tye possit intromitti eam: et sacerdos mittens manū possit dñici corporis tradere sacramentū. Quod quidē clavis ferrea sit semper firmatū. **C**lacc ape Lacū in q̄ta riatur nisi p̄poni sororibus cōtingerit verbū dei: vel sacramentū dñici corporis crates pos ehibetur: aut cū quis aliquā ex sororibus suā propinqua cōsanguinea videare pe- ape: ut tienter alia causa necessaria id exponat. **C**qd rarisimē fiet: et semper de licentia abbatisse. Que tū in nullo casū (pānis duobus dūtarat exceptis) licetiam largitur: nisi pānis singulis vicibus de hoc consilii petierit a conuēti. Lui crati pānis lineis niger interius taliter apponatur: ut nulla valcat inde aliquid intueri. Haec beatantur etiā oīha lignea et parte sororū cū seris ferreis atq; clauerit maneāt semper clausa pariter et firmitate. **C**Et nō aperiatur nisi cū diuinū celebratur officiū: nisi qđ ex dictis causis p̄fecto modo: dictū ostiolū cōtingerit aperiri. **C**Et nemo De mōloq; alius per predictā cratē loquatur: nisi aliquā rationabili causa vel necessaria exigē di ad cratē ite: alicui de abbate licentia: raro fuerit concedendū. Et tunc predicta ostia lignea poterunt aperiri. **C**Et quandoq; aliquaz personā estraneā ad eas ingredī: vel alias per crates eis loqui contigerit: eagent faciem cū modestia: et inclinet: proue religionis conuenient bonitatis.

CQuibus et qualiter licet aingredi monasterium. Rubrica. 18.

Deingressu personarū in monasterium: firmiter ac districte precipitū: ut nullus cōmūnib; dignitatis in monasterij clausurā intrinsecā intrare permittat. **C**lacc omnia alicui licetanti si quibus cōcessum a sede applica fuerit: vel a cardinali cui sacerdoti sororūordo cōmissus. **C**Excipiuntur autē a dicta ingrediē lege medietus De medieto, causa mīlitē gravis in firmatis: et minitor cū necessitas eregerit. Qui nō ab aliis dīb; is locis de familiā monasterij introducantur: nec ab inuicem infra monasterium separantur. **C**Necnon et illi quos occasione incendiū: vel tuineū ieiū alteri De casibus perirent vel dispendiū: seu pro tuendis a violentia quorūlibet monasterij vel pericōlōs. **C**aut pro aliquo opere exercendor: quod cōmode extra monasterium fieri non po-

Secunda regula

testinecessitas exegerit introne. Qui cōs expedito iūo ministerio: vel imminēti ne-
cessitatē satisfacto per ipos: exeat sine mōra. Et nulli autem persone extraneis:

De cardinalibus, intra monasterium clauſurā liceat comedere vel domīre. Sed et si quis de sancte
ecclie cardinalib⁹; ad aliqđ monasteriū bīnō religiōis aliqđ venerit: et intra clauſum
voluerit ingredi: cu reuerētia quidē et dēnotiōne fūcīpiatur: sed regetur ve-

De generali ministro, cum paucis socijs debeat introire. Liceat quoqđ ginali ministro ordinis fratrum
minorum qđ ibidē celebrare voluerit: vel pponere sororib⁹ vestimenta eis: cu quattuor
vel quinqđ fratrib⁹ ipius ordinis intra clauſurā ingredi monasteriū: si qđ ei videbit
expedire. Ali⁹ autē prelat⁹ cu aliquā forte de licetia sedis aplice vel dicti cardinalis
intrare licuerit: duob⁹ vel tribus tātū religiosis et honestis locis sit cōtētus.

De ep̄is, Qđ si forte p̄ bīdictione vel cōfēratione toroz vel in alio modo cōcessū fuerit
ep̄o alicui missam interi⁹ celebrare aliqui: qđ pauciorib⁹ et honestorib⁹ potuerit so-
cis sit contētus ministeris. Et hoc quoqđ ipm alicui ratus cēcedatur. Nulla tñ
omnino loquatur cu aliqua persona de ingressis: nisi modo p̄dicto: sine infirma-

Delicēta ab batisse et con- uictus ad in-
grediendus, ueritatem sive fāna. Illud sane p̄cipue canatur: vt h̄ quibus aliquā cēcessum fuerit
solāmodo vel data licetia in monasteriū ingredi: nō aliter admittitur: nisi abbatis
se et sororib⁹ visum fuerit expedire: cu ex bīnō cōcessiōib⁹ vel licentiis: abba-

tissa vel sorores eos admittere non cogantur: et vt sint tales de quox verbis et mo-
ribus: necno vita et habitu edificari valeant intuētes: et materia iusti scādali exin-
de nequeat gñari. Super cēcessione vero vel licetia ingressus bīnō: ad oē am-
biguū remouendū: aplice apicis: vel cardinalis patētis sit ostendantur.

CQualiter seruiciales emittantur. Rubrica. 19.
Oferentibus et sororib⁹ qđ semper manere clausē sicut alie non tenentur:
districtus volumus obseruari: vt sine licetia nulla clauſurā egrediatur. Et qđ
emittantur honeste sint et cōuenientis etatis: ac religiosi et maturi aspecti. Et cal-
ciamentis honestis: tā ipē qđ sorores ille quas alii n̄ cōmitti contigerit p̄ casib⁹ su-
pradicis: calciate incedant. Leteris vero intus mēdētib⁹: liceat illud idē. Et ege-
dientibus vero assignetur certus terminus redendi. Nec alicui iparum cēceda-
tur extra monasterium sine licetia speciali comedere: bibere vel domīre: nec ab iuri
cem separari: vel alicui in secretis: sibi capellani monasteriū: vel cēteriorū domici-
lium introire. Et si aliqua cōteriū secerit: grauitate punatur. Et solliciti caueant-
ur ad loca suspecta diuertantur: vel cu personis male fame familiaritate in habeant.
Nec in suo reditu secularia vel mutiaria ferentibus referant: pri qđ discili. valē atqđ
turbari. Et qđ illa extra fuerint taliter fludent se habere: qđ de conuersatione bene-
fia iparum editi cari valeant intuētes.

CQualiter capellans et cōversi toroz vivere debeant. Rubrica. 20.

Apellamus si voluerit se monasterio obligare: et aliqui qui in monasteriū cen-
tueri si esse voluerint: et abbatisse et cōuenienti visum fuerit eos recipere: anno p-
bationis elapsis: p̄mittant obedientiā abbatis servantes leci stabilitatē: et perpe-
tuō vivere sine pp̄uo: et in castitate. **T**unicas de religioso et vili pāno: tā precio
qđ colore inexta coā indigentia bīc valeat sine caputie. Quaz manice breves sint
et stricte tantummodo circa manus. Longitudo alis tunicarū sit talis: qđ a canilla
pedum disset spacio quattuor digitorū. Apellan⁹ tā bīc poterit longiore. **I**Pro
cingulo vero: corrigiaz honestam habeat cu cultello. Caparōem etiam cu capu-
tio super tunicas potenter: cu longitudi genū aliquantū transcat: et latitudi
vix ad caputū protendatur. **M**oris tñ latitudinis caparōem si babere volus-

Debabitur a
pellant: et cō-
versorū mo-
nasteriū.

rit poterit capellanus. **C**um etiā cappa honesta vti poterit: vel mantello post col-
lum: vel ante pectus hincinde cōnero. Superiorē autē tunice: et longū caputum:
necnon et capellani cappa et mantellus: nō sint de albo vel penitus nigro panno.
Cestū etiā iaceant: et camis linceis non vestarū. Lasciamenta alta et ampla et
ante hincā cū caligis habeat: et femoralia portet. Capillos suos vīctū ad aures cer-
nis tēporibus tondēant in rotundū. Officiū diuinū faciat ut sozores excepto q̄
conuerii ad oīcū beate virginis et mortuoz mimine teneantur. **C**Jenūs serua-
re debeant ut sozores. Licet tamē abbatissē super ieiunio regule cum eis est: vel De ieiunio.
tūne, rīs: aut laboris alterius: seu alia quavis rationabili et honesta causa: mi-
sericorditer dispensare. **C**Informationi vero et correctioni visitatoris: capellanus et
conuerii per oīa sint subiecti. Lui in hs que ad visitationis officiū pertinet: teneā
tur firmiter obedire.

CDe procuratore monasterij: et eius officio. **R**ubrica. 21.

Pro posseſſionibus et redditibus monasterii modo debito pertractandis: p-
curator viris prudēs pariter et fidelis in singulis monasteriis vestri ordinis
habeatur: qui per abbatissimam et cōuentum constat: et amoueri debeat: sicut vide
bitur expedire. **C**Ilicet vero taliter institutus: de omniib⁹ sibi cōmissis, receptis pa-
riter et expensis: abbatissē et tribus sozoribus ad hoc per cōmentū specialiter as-
signatis: et visitatori cū voluntariorē reddere teneatur. **C**Et nibil omnino de p-robabilito
rebus monasterij vendere. cōmitare. obligare: vel alienare quo quomodo valeat: a tenandi-
bili de licetia abbatisse pariter et cōuenit. Et quicquid cōtra hoc attentatiū fue-
rit: irritū decernimus et inane. **C**Possit enī de mobiliis parū valentib⁹ aliqua
parua ex cā licita de abbatisse licencia interdū alijs clargiri. **C**Possit etiā per vi-
sitatorem: cū expedire videbūtur: atmoneri.

CDe abbatisa et eius officio. **R**ubrica. 22.

Electio abbatis libere pertinera ad cōmentū. **L**ōfirmatio vero fiat per
Cardinalē cui finierit iste ordo cōmissus: vel auctoritate ipsius. **C**Sindeat autē Qualis de-
sozores tales eligere: que virtutibus polleat: et sanctis moribus alīs pretit pot? beat esse ab-
bā officiorū: que cōunitatē servet in omnibus: vel in moribus: ut eius exem-
pli provocate sozores: ex amore magis ei obediāt cō timore. Que singularibus
amoribus careatne dum in pareē plus diligit: in toto scandalum generet. Conso-
latur affactas: sit refugii tribulans: ne si apud eam remedia desueriunt sanitatum:
desperationis morbus preualeat in infirmis. Que humiliter et charitatine visitat
et corrigit sozores suas: non precipiendo eis aliquid quod sit contra animā suā:
et vestre professionis formam. Non sit precepis in precipiendo: ne ex indiscretio-
ne precepit: ponat peccati laqueum animabus. **C**Lui postē confirmationem re-
ceperit: qđū in officio permanierit: sozores vñnerē: necnon et familia exterior beda abde-
monasterij pareant et obedient diligenter. **C**Semelā bebiomadazad minus: **D**e capitulo
abbatisa sozores suas pro ipsarum monitione, ordinatione: et reformatione te-
natur ad capitulum connocere. **C**ibi secundum expressionem publicarum et cō-
minium negligientiarum atq; culparum: pene misericorditer imponantur. **L**ō-
ferat etiā cum oībus sozoribus suis de hs que occurrit pro sui monasterij yuli-
tate ac honestate tractanda. Sepe enim dominus quod melius est: unionē reue-
lat. Nullum onerosum vel graue debitum contrabatim si per procuratōrē de cōi cō-
sensu sozorūcū in manifesta necessitas hoc requirat. **C**Reddat etiā de receptis et ex **D**erōneredē
penis semel ad minus singulis tribus mētb⁹ corā cōmentū: vel saltē qđū oī lo-
da conūctui,
b iij

Secunda regula

De officiali
bus cōuerter.

ronibus ab eodē ad hoc specialiter deputatis: debita ratione. C Officiale monas-
terij institutus de consilio et assentio conuentus: vel maioris partis ipsius. C Sig-
natum vero conuentus: custodiri faciat et seruari fin' ordinacione et cōuenientius. Et om-
nem litterā dirigendā ex parte eiusdem conuentus: prius corā conuentum in capitulo
lectā et approbatā: a maiori parte sacerdotib[us] coram oībus faciat sigillari. C Nulla
la etiā soror aliquas litteras dirigat seu recipiat nisi p[ro]mo cas abbatissā legat: vel
ab alia ad h[oc] constituta legantur. C Studet insuper abbatissā sorores recēcilia
re: si aliquas ad inuitē ex aliqua causa vel occasione contigerit cōturbari. Soror
vero illa que verbo vel signo occasionem turbationis vel scandalū alteri dedecet:
statim autem offerat manus oīonis iue deo: veniam petens a sorore quā offendit:
coram ea humilietur et p[ro]ficiat rogans ut intercedat p[er] se ad d[omi]num: quatenus sibi
culpam indulgeat quā comittit. Illa vero memor verbi d[omi]ni: nulli dimiseritis ex
cordibus vestris: nec pater veller celestis dimittet vobis: liberaliter iniuria remit-
tat sorori veniam postulant. C Non enim sorores oīes et horantur in d[omi]no Iesu
christo: ut caueant ab omni superbia: vanā gloria: inuidia: animositas: cura et sollici-
tudine huius seculi: detractione et murmuratione: dissensione et divisione: ac omni
vitio p[er] quo possit displicere in oculis veri sponsi. Sed magis sollicite corā deo
seruare interiorē et exteriorē in oībus puritatē: ac semper inuitē b[ea]te matutine di-
locationis virtutē: q[ua] est vinculus p[er]fectionis: ut in ea radicate et fundate: possint agni
d[omi]ni nostri Iesu christi nuptias cū prudētibus virginitatis intrōire.

Admonitio.

C Quod nulla ex ioribus accedit ad romanā curiā personaliter. Rubrica. 23.
Excoicatio. **H**oc ut discursibus dispe[ci]olis materia subtrahatur in virtute obediē-
tiae: sub pena excommunicacionis (quā ipso facto transgredientes vclnō pa-
rentes incurant) districte precipimus: ut exceptis dictarāt iuris libris monaste-
riorum: alioꝝ loco p[er] quibus romana fuerit ecclesia constituta: q[uo]d ibi residentiā
secerit: nulla abbatissa: soror: vel servitalis p[er] via necessitatis causa ad lecē apo-
stolicam personaliter veniat vel accedat: nisi super hoc p[er] apostolos apices: vel dicti
cardinalis patentes litteras aliqui speciales licentia concedatur.

C De visitatore et eius officio.

Rubrica. 24.

Qualis de-
beat esse visi-
toris.

De forma vi-
sitacionis.

Eboracensis
autem abbas

Monasteria huius religiosis per visitatores: qui auctoritate: forma: et mo-
dum a cardinali cuiuerit a iudee apostolica v[er]o ordo cōmisus recipiat: ie-
mēl ad minus annis singulis visitentur. C Sane circuositates b[ea]tōi illud est
sollicitate prouidendū: ut quicūq[ue] vel generalis: vel etiā alicubi aliquā specialiter con-
stituendū fuerit visitator: talis debeat constituti de eius religio[n]a vita et morib[us]
noticia plena et securitas habestur. Qui cū ad monasterium aliquod veniens fue-
rit introgressus: sic se per oīa exhibeat et ostendat: ut oīes de bono ad melius pro-
uocet: et ad dei amōrē: et intra se mutuā charitatē semper inflāmet parcer et acce-
dat. Etiquā monasterij claustrā ad visitādū intrauerit: duos religiosos et idoneos
socios leci ducat: qui v[er]o sociū tūmul manent: et dū iuerint intra claustrū ab uni-
cēm nullatenus separantur. C Visitator autē regula prius lecta et exposita: ab ab-
batissa sigillū recipiat: q[uo]d ipa sibi assiguarē et absolutionē ac cōcessionē ab abba-
tisse ministerio petere absolute ac libere teneatur. Que si cōmūnē vitā non potue-
rit ducere: vel nelicit: per eundē visitato[r]ē a suo regimine absoluatur: nisi sua mo-
ra in officio: monasterio dispendiosa nō esset sed necessaria: vel eundētē utilis ap-
pareret. Absoluatur etiā per eundē si alias non idonea: vel insufficiens ad mona-
sterij regimē videatur. Et hoc fiat fin formā et modū q[uo]d a cardinali supradicto

recepit visitator. Qui tamen de ipsius abbatis et fororum statu et observationata sue re ligionis ab oibus generaliter et specialiter a singulis inquirat studiosius veritatem. Et vel aliquid reformandum vel corrigendum inuenientur celo charitatis et amore iusticie: cum discretione corrigat et reformet in capite et in membris: sicut inclusus derit expedire. Exclusus autem qui fuerit sufficienter correctus a visitatore: nullatenus iterum corrigatur. Quod si aliquid tale sibi occurrerit: quod per se nequeat emendare: ad superiorum referat ut corrigatur (sic ut expediat) ei consilio ac precepto. Cuncte autem Lænæ at lauenda in tem abbatissam a se vel ab aliis sororibus status sui monasterii visitatori aliqua visitatione tenus abdicatur: quod malum esset indicium: et offensio graviter punienda. Immovolumus et mandamus: ut ea quæ in vita sue formâ et regulari obseruantiâ instauranda vel emendanda fuerint: publice ac priuatim (sicut melius videris faciendum) visitatorum suggestant et propounderent: cui tenetur in oibus quæ ad officium sua visitationis pertinente sit: inter obedire. Que autem alter fecerint: a visitatore et abbatissa et aliis debite putetur puniatur. Cœs autem tam abbatissa et sorores considerent et caueant diligenter: ut nihil aliud quam amor diuinus: et suarum sororum correctione: ac monasteriorum reformatio eas moueat ad loquendū. Cuncti autem loquendi visitatori enuntiati studiat supradictum: ut etiam cum oibus aut cum pluribus simul loquatur: vel secreta dicat visitationes. cum una: alijs tamen ad minus duab? in aspectu eius non longe sedentibus: ut per oia bone faine integritas conseruetur: nisi ad locutonem cum una vel pluribus loqui voluerit de his quæ ad officium suum pertinent nolleatur. C Ide etiam visitator: tam capellanus De visitatione et cœversos: ceteros de familia extrinseca monasterii visitet: et in eis corrigat et ne capellais reformet quæ correctionis et reformatiois officio moverint indigere. Denas tamen et cœversos: a monitionis perpetua et monasterio licetando pessimos ad alia monasteria vel ordinates: sicut viderit expedire: et alios: put culpe gravitas et qualitas exegerit impoenendo. C At autem non graventur monasteria in expensis: et visitator omnem notam De abbreviatura cuiuspiam in visitationis enuntiatis volumen omnino quod visitator de visitationis officio quæ citius uione reportabit: modo de poterit se studeat expedire: quanto rarius: absque sui officii dispedio potest. visitationem: ut in monasteri clausuram intrinsecus ingressurus.

Cœde cardinali huius religionis.

Rubrica. 25.

Verum ne obliterantie presentis regule sine formale superscripte (quamvis forniciter ubiq; ab oibus volumus et mandamus diligentius obliterari) pro defectu certi regiminis in posterum recedere vos contingat: aut sub diversiorum magisterio viuedi modos incurtere differentes: dilecto filio nostro. Sancti Iacobi in carcere Tulliano diaconi cardinali gubernatori. pectori: et correctori ordinis fratrum minorum: curaz et regimen veltri ordinis: necnon et personarum in eis degentium. scapulariorum et cœversorum et familiarium: plebe dumimus committenda. C Statuentes: ut sub eius et aliorum cardinalium qui fuerint per tempore gubernationis. protegant correctioni eorumdem fratrum ordinis a sede apostolica deputati obedientiam huius ordinis: et curam et regimine: debeatis de cetero permanere: quibus teneamini: ut in se obseruare. Et ipi statu vestrum sollicitudinem gerentes et curantes: eisdem monasteriis et personis degentibus in eis: capellanis: cœversis: et familiis per se quæ per vires idoneos quocum expedire viderit: visitationis officiis impendere studeat: corrigendo et reformando ibidem: tam in capite et in membris: quæ correctionis et reformatiois officio moverint indigere. C Instituant nibilominus et destituant ordinem. Ita cœvant et disponant: put finem deum viderint expedire.

Quod regula noui negligatur a sororibus.

Rubrica ultima.

Secunda regula sancte Clare.

Ut autem vos in hac regula sive formula tanta in speculo possitis inspicere? ne per oblitum meum aliquid negligatis: semel vobis in qualibet quindena legatum. Et ubi vos inuenieritis ea que scripta sunt facere: agite gratias deo bonorum omnium largitorum. Ubi autem tibi quecumque videt aliquid deesse: doleat de preterito et caneat de futuro: orans ut ei debitum dimittatur: et in temptationem ne deinceps inducatur. Et nulli ergo omnino hominum licet hanc paginam nostre constitutionis, concessionis, confirmationis: et absolutionis infringere: vel ei ausu temerario contare. Si quis autem hoc atteneare presumperit: indignationem omnipotentis dei: et beatitudinis Iusti et Iustitiae apostolorum eius: se non erit incursum. Datum apud vibem veterem quineo decimo kalendas Novembri: Idontificatus anno tertio,

Explcit regula secunda sororum ordinis sancte Clare.

Collectio.

Quia post impressionem Lopedi priuilegio.

Quoniam minora et cetera Laplo generali Tholose celebrato anno dñi 1322, facta est quodam statutum respectu monialium: suorum monasteriorum: quod valde scire expediebat: idcirco put in tabula predicti capitulo generalis continebatur ad latram hic ponitur.

Statutum generalis.

Auctoritate strictissime sum accessu ad monialium et sororum loca. Et nullo modo.

tertius. **H**ec cum eisdem locis possint nisi a ministro provinciali licetia in scriptis habant. In locis hospitiorum: et celebrationis gratiarum ad huiusmodi loca accederetur: vbi sum conuentus non sunt.

Constituta districtissime confessores: quartuus monialium et sororum precipitatur: sub pena priuationis officij: et actionum legitimorum ipso facto incurredunt: ne aliquis in deo trahatur?

Bonis earum: et causis secularibus: et litigiosis se intromit: sed talia cum necessitate fuerit: per scolares: et non per fratres fratres. **T**In predicatione verbi dei: et sacramentorum administratione: ac alijs quod spiritualiter pertinet: cōcernit utrum adhibeatur cura: et diligentiam.

CEt nullo modo sub eadem pena predicta: ipsa monasteria ingredi possint: quacumque et causis confessores presentiis per sacramentis administrandis. Si vero aliquis in ipsis monasteriis fuerint agendus: per scolares fiat: et nullo modo per confessores: aut socios comitetur.

Incipit ordo ad induendum novicium.

Rimo ante missam tunicis positis: et chorda ante altare deitum celebratur missa novicia et eccl sanguine eius: tibi astantes: stet: coram altari tenentes: candelas: arcanas: quas offerent post offertorum sacerdoti. **C**finita vero missa: sacerdos accedens nunc: absolute incipiens dicat. **X**. Adiuoxum nostrum in nomine domini. **X**. Qui fecit celum et terram. **X**. Sicut nomen domini benedictum. **X**. Et hoc nunc. **X**. Domine erandi orationem meam. **X**. Et clamor. **X**. Dominus vobiscum. **X**. Et cum spiritu tuo.

Oratio.

Orus pater omnipotens qui per legiferum moysen famulum tuum munificenter ecclesie sub typico passione: et pruce legis precepta dedidisti: hanc lanceam vestem quam sancti pater noster fratris franciscus minister ecclesie domino amore ferre consuevit: sancti **I**hesu christi aegro bene dicere et consecrare tuo proprio ore digneris: ut hoc ancilla tua quam ea cupit inducere ex tua ab omni forde vicio per te induimento sanctarum virtutum: ea induatur: quatenus ab omni perturbatione calidi insidiorum deinceps precestat in ecclia tua sancta de die in die renouetur. **D**er christus domini nostri ihesu.

Postea super ea quam induenda est dicatur hec Oratio.

Ons qui ab aliis familiis tuis opebuanio generi obedientie exemplar tribuisti: co-

Ordo ad induendum nouiciam. So. xiiij.

Cede hunc ancille tue: et sic voluntatis primitatem frangere: et tuorum preceptorum rectitudinem in oibus adimplere. Per christum dominum nostrum. Alia Oratio.

OMNIS semperne dñe ppter respice ad pces ecclie tue: et hunc ancille tue quia ad non in gratia vocare dignatus es: fidem rectam charitatem perfectam. buntate verae: concedere de te sit in ea simplus affectus et fortis obvia pueras. Pax perpetua. mes pura. rectum et mundum cor. voluntas bona. conscientia sancta. compunctione spiritus. virtus ase. vita immaculata. consumatio irreprehensibilis: ut viriliter curreret: in tunica introire regnum feliciter mereatur. Qui cum pte. Et cetera. Amet.

CHis expletis alijs sacerdos nouicia et tunicas ac benedicta. Postea ducant eam consangvinee ei usque ad portam roteret: et cum insuperit ingredi portam: si nouicia fuerit virgo: incipit cantor antiphona. Veni sposa christi. Et cetera. Quia catéodo ducat nouiciam sorores ad altare intrinsecus quod est in choro. finita affia: dicat pte. Bti immaculati in via: Glia pte: in octavo tono. Si vero nouicia non fuerit virginem canetur alia: Veni sposa christi: nec pte. Bti immaculati: sed cantetur alia: Veni electa mea et ponam in te thronum meum. alia. Qua finita. cantatur pte. Beati qui habitant in domo tua dñe: in secula seculorum. landabunt te. in primo tonocu. Glia pte et filio. Et cetera. Et si necesse fuerit: pte et antiphona reiterentur quousque nouicia sit induita. Peruenies autem nouicia ad altare: genuflexat et taceat pstrata. Interim autem aliquae sorores quadam pallia extendentes: nouiciam pannis suis eruane. Quam abbatissavel alia loco ei statim induat tunica benedictis dicendo. Eruat te dominus veterem hoiem cum actibus suis: et induat te nouium qui sum deus creatus est in iustitia et scientia veritatis. Quia iduta: dicat sacerdos. V. Domine vobiscum. R. Et cetera. Ofo.

Dominus Iesu christe pastor bone: qdiam tuam p omnibus tuis posuisse: fac haec ancillam tuam sacro habitu induam ante tuum conspectum cum iustitia inveneret ad misericordiam tuam cum fructu honorum operum puenire. Cocede tribus ei in fide obedientia. in labore virtutem. in affectu devotionem. in actu prosperitatem. in victu abundantiam. in pace leticiam. in conuersatione gratiam. in tribulacione pacientiam. in lagoribus sanitatem tue medicina: qdieni hunc pte p semitie iusticie cum felicitate percurrat: vt te venuimus iudicem in nouissimo die cum magna hilaritate suscipiam. Qui cum patre. Et cetera.

Profobec incipiat cantor hymnu: Veni creator. Quo finito: dicat sacerdos. V. Sumite spiritu tuum tecum. V. Profobec partu virgo. V. Ora pro nobis beatae franciscae. V. Ora pro nobis beatae clara. V. Orate pro nobis omnes sancti dei. V. Domine exaudi orationem meam. V. Dominus vobiscum. Oratio.

Domine qdiam gaudere: et de eius semper consolatione gaudere. Per christum. Et cetera. Alia oratio.

Oncede nos famulos tuos quesumus domine dñe: perpetua mentis et corporis sanitatem gaudere: et gloriose beate Marie semper virginis intercessione: a presenti liberari tribus et futura perfrui leticia. Alia oratio.

Deus qui ecclesiam tuam beati francisci meritum fetu non plus amplificas. Tribue nobis ex eius unitatione terrena dei pictere: et celestium donorum semper participationem gaudere. Alia oratio.

Eamulos tuos quesumus domine beate virginis tue clare votinam commemorationem recensentes: ecclesium gaudiorum sua facias interventione participantibus tui virginem coheredes. Alia oratio.

Omnia semperne dñe qui nos omnium sanctorum morum merita sub una

Ordo ad induendum nouicium.

eribnisi celebitate venerari: q̄s ut desiderata nobis tue propiciationsis abundatiam multiplicatis intercessoribus largiaris. Per dñm nřm tc. V. Dñs vobis cum. O dicamus dño. Post hoc erigat se nouicior et det pacem abbatiss et sororibus altantibus. Postea due sorores dicant eam per chorū et det pacem per ordinem sicut stante choro sororibus vniuersis.

Alius ordo ad idem.

Q uido aliqua montis. s. Clare monasterii ingressura est: p̄mo cōfiteſ vel agatur missa. Quia cōpleta sacerdos būdicuenteſ ſeu habitu: et velamia: cantando ſue legendo. V. O iude nobis. R. Et iſalutare. V. Dñe exaudi. R. Et clamor. V. Dñs vobis cum. R. Et cum ſpiritu: Oratio.

Q uis qui ſola tua meſtabili pietate qua nō minus ſtranter q̄ sapienter vniuersa diſponis: anam bariz veſtū ad viſum boim de vellerib⁹ om̄u p̄du- gisti: ut trino bū ſimil ornare: ſouerēt: et ab intēperie acq̄ corpora tuāetur: immēſe mie tuā largitatē ſuppliciter exporāt: ut hoc indumentū qđ pretens fa- mula tua. II. p ſorma habet. s. Clare ad tibi in ip̄o ordine laudabiliter ſervien- da: n̄ intendit aſumere ita bene: dicere et laueni: ſicare digneris: ut ſit ei omo- tis ad operimentū peccatorū ſi: ſomentum ad profectū virtutis: et fortis arma- turā: ac tota defenſio contra aereas p̄teſtates: et ignea hostis nequifum tela ad Victoria triumphalis obtentū: quibus perſuerando vios in finem: tandem immar- celi illis glorie brabili dono gracie tue valeat adipisci: necnon ad celeste cōmūnū ſianuſſim i ſpōſi ſuſili tui dñi noſtri Iesu christi perenter regnatur: cū nuptia li ueste delectabiliter introducti. Qui tecum vult tc. Oratio.

O minē ieuſu christi fidei viui: cuius apolloſius muliebre ſecū in ſignū ſub- fectionis humilitatis: et honeſtatis veſiamenſ ſuper caput ſuū ppter ange- los habere precepit: cuius oculos tempore acerbissime paſſionis tue ad oppro- briū velauerunt: q̄s ppter gloriam honozandi nois tui: copiosam bū ſi dictiois tue his velamintibus infunde virtutē: q̄ famula tuā illa gerentem tibi ſubiecta in omnibus: et cuiusq; tenetur ex ordine quē aſſumit efficiant: ne p̄prias virtutes et bona concerneſ: in gloriā data deperdat: et in vera humilitate conſeruat: et obibret: ab omni etiā oculos: eius varietate cōpeſtant: demū turpissime mortis tue dulcis ſponſi ſei memoriam hoc viduitatis indicium ſepe mentis eius oculis re- preſenterac: radicitus cordi continue recolenda tenacius aſtrigat: ut cū hac ga- lea ſalutis: tanq̄ ſocia paſſionis: conſolationem tecumet cum omni curia celeſti ſemper experiri mereatur. Qui viui tc. Oro.

C ſinita autē benedictio: etaspergant aqua benedicta et incēſtentur. Postea ſoror genuſectat corā ſacerdote et altari: cū accēlo cereo i manib⁹. Tunc ſacerdos ca- tet ſue legae. V. Sit nomē dñi. R. Et hoc. V. Adiutoriu. R. Qui fecit. Oro.

O ngrega nos dñe de nationibus: ut cōfitemur noī ſc̄io tuo: et glēmar in laude tua. Per christū. R. Amen. V. Dñs custodiat introitū tuum et exitū tuum. R. Et hoc nunc. V. Saluā fac. R. Deus meus. V. Mute ei dñe. R. Et de hōn. V. Esto ei dñe turris ſo. R. A facit. V. Pilul proficiat. R. Et filius mihi. V. Dñe exaudi. R. Et clamor. V. Dñs vobis ſc̄u. R. Et cu ſpiritu. Oro.

O minē ieuſu christi regū et dñs dñſtantum: qui a patre egrediēs et in hūc mundū ingrediens carne mundissimā de immaclata virgine iuſcepisti: re- hōs liberates de manib⁹ iunici et ad paradiū patriā reuocares atē pice ſuper

Ordo ad induendā nonicām. fo. xv.

Hanc famulā tuā q̄ mundū cū pōpis suis relinquerē dispositūt. et in hoc sacro mo nasterio tibi dño deo suo vero sanctarum aiariū sponso facias perpetuo deseru re: ac insunde cordi eins benignissimā gratiam sp̄sancti qui eaz illuminet ad te deum creatorē suū cognoscendū: ac perfecte diligendū: vt cum dies extrema finis q̄z eins vite adnenerit: remunda ab omnibas peccatis suis: ad regna valeat cele stia pertenire. Qui vniuers. t̄c.

C Deinde sacerdos asperget eam aqua benedicta in monendum crucis dicendo. Benedicat te dñs er syon: vt videoas bona hierusalem omnibus diebus vite tre. C Deinde incaset ea dices. Dirigat dñe oſo mea ſicut incēſum in cōſpectu enor: eleuatio manū mearū ſacrificiū vespertinū. C Deinde ducat ad introitū mona ſterij cantādo ſine legēdo. Te deū laudamus t̄c. C Et ingressa monaſteriū vel ecclesiā: a ſororibz corā altari interiori tondetur: deposito habitu ſeculari: habitu religiōis induitur. Et tūc d̄ bymn. Veni creator. Quo cōplerō d̄. V. Emit te. R. Et reno. V. Sit gl̄ia dñi in ſeculū ſeculi. R. Letabatur dñs in operibz ſuis. V. Ora p nobis ſetā dei genitrix. R. Ut digni. V. Ora p nobis b̄tē fr̄acisce. R. Ut digni. V. Ora p nobis b̄tā Clara. R. Ut digni. V. Saluā ſac. R. De' me. V. Domine exaudi. R. Et clamor. V. Dñs vobifcū. R. Et cum ſpiritu. Ofo.

O p̄ cui oē cor patet: t̄ ois volūtas loquit: t̄ quē nullū latet ſecretū: puriſica laudare mereamur. Concede nos famulos tuos t̄c. Deus qui ecclesiām tuam beati ſrancisci t̄c. famulostitios q̄s dñe beate virginis tue Clare t̄c. Et Ofo.

Q uiam ſapientiā t̄ clementiā tuam potes. ſcis: t̄ viſ hoīem ſalvare quem creasti: nec letaris in peccator̄ perditione morientiū: sed magis q̄ cōuertatur t̄ viuant: ob amoremerita: t̄ intercessionē gloriolissime matris tue intemeratae virgi niſ marie: t̄ beatissime virginis tue Clare respice illo pietatis oculo quo beatuz Petrum in atrio pontificis aspergiſt: p̄ ſenitē famulā tuam. A. hodie penit̄ de mundo te eligentez: conuerſam t̄ in ordine ſancte Clare famule tue denotiffime mancipatā: quo tuo benigno respectu humilitas ſubijciat eā: penitentia reducat: ſuſticia inducat: obedietia cōdicit: perſenerātia perdiſcat: deuotio introducat: piuitas iungat: t̄ tibi charitas vniatim quo ſimil oia bona ſine villo malo poſſit re perire: quibus te hec tua pia dignatiōe cōfceriſi possidere. Qui vniuers. t̄c.

Ordo ad benedicendum velum.

D rimo ponit velū ſug altare dñi celebrat missa. Qua ſinita missa: rece ptura velū aſtātibz t̄bi aliq̄bz ſororibz genuſlectat ante gradā. Alięvo ſrores tenetes cādelas accēſas: p̄ ordinē ſit in choro. Sacerdos aut̄ accedes illuc abſolute incipiat dices. V. Dñs vobifcū. R. Et cum. Oratio.

O minē Iesu christe qui tegimēn'fe mortalitatis induere dignatus es: ob ſer a'mus immensam tue largitatis abundantiā: vt hoc genus velaminis quod sanctus pater noster Franciscus ad innocētē vel humilitatis indicium ab renunciantibus ſeculo sancti tu ita bene dicere digneris: vt hec famula tua que hoc viſa ſuerite induere mereatur. Qui cum patre. t̄c.

O ſus qui per coeternū ſilū tuum cuncta creasti: quicq̄ mundū peccatis in ueteratum per miſterium ſancte incarnationis eius renouare dignat̄: ex te ſup-

Oido ad benedicendum velutum.

pliciter exoramus: ut eiusdem domini nostri Iesu christi gratiam super hanc famulam tuam ab renunciatione seculi per patientem clementer infundere digneris: per quam in spiritu sue mentis renouata; veterem boiem cum suis actibus exuatorum et nouum qui sum deum creatus est induere mereatur. Per cuiuslibet eborum.

Consolat hec incipit sacerdos (si voluerit) vel due sorores in medio chori sequentes Letaniam, et sorores in choro residentes respondentem uniuersitatem.

Kyne eleison. Christe eleison. Contribuite audi nos. Contribuite expandi nos. Dominos de celis deus: Misericordia ei. Confiteor redemptor mundi deus. Misericordia ei. Consufficiens deus: Misericordia ei. Consulta maria: Ora pro ea. Contra sancti beatorum spirituum ordinis: Ora pro ea. Contra sancti apostoli et evangelistarum: Ora pro ea. Consulta fratre: Ora. Contra sancti confessorum: Ora. Consulta Clara: Ora pro ea. Contra sancte virginis et viduae: Ora pro ea. Contra propitiis esto. Rx. Per eum dñe. Contra omni malo. Rx. Libera eam dñe. Contra mysterium sancte incarnationis, passionis, resurrectionis: et ascensionis tue. Rx. Libera eam dñe. Contra peccatorum. Rx. Te rogamus audi nos. Contra hanc famulam tuam ab omni tentatione eripere digneris. Rx. Te rogamus audi nos. Contra agnum dei qui tollis peccata mundi. Rx. Exaudi nos die. Kyrie eleison. Christe eleison. Kyrie eleison. Dominos noster. Rx. Et ne nos. Rx. Sed libera nos. Rx. Salua fac ancillam tuam. Rx. De me sperate in te. Rx. Miserere ei dñe aurilii de sancto. Rx. Et de syon tuere eam. Rx. Esto ei dñe turris fortis iudicantis. Rx. A facie inimici. Rx. Mabil psciat inimicus in ea. Rx. Et filius iniquitatis non apponat nocere ei. Rx. Dñe eraudi ofonem. Rx. Et clamor meus. Rx. Dominus vobiscum. Rx. Et cum spiritu tuo.

Oratio.

Addesto dñe ops supplicationibs nostris: et hanc famulam tuam cui in tuo seto hoie velu sacre religionis imponimus: bene dicere dignare: et per intercessionem beatissime et gloriosissime virginis marie et beatorum apostolorum Petri et Pauli: atque beati francisceri: beate Clare et aliorum omnium sanctorum: fac eam ad obseruantiam sancti huins populi perennire: et tribulationibs et angustiis indesciens: perpetua consolacione valeat respirare: et iuste ac pie et caritate per veram humilitatem in fraternali charitate fundata: quod te donante promittit felici persecutantia completeat: et ad vitam proficere mereatur eternam. Qui cum patre. et c. Constatim cantor incipiat hymnum. Veni creator. Interim sacerdos dum cantat hymnum: imponit sibi velu velutum. Consuetus te dñe veterem boiem cum suis actibus suis: et induat te nouum qui sum deum creatus est in iustitia et sanctitate veritatis. Accipe ancilla christi sanctuvel promissionis tue sacramentum in perpetuum: quo fidelites valeas peruenire ad regnum celorum. Per christum et c.

ConAd abbatis ait convertendo sermonem dicit.

Hanc ipsam tibi traditor: ut usque in die iudicij conserues eam sine macula: et in conspectu regis altissimi reddas copotum Iesu christo. Qui cum prece. et c. Confinito hymno: dicit sacerdos. Rx. Emittite spiritum tuum et c. Rx. Deo*s* prete*re* virgo. Rx. Signauit dñe seruam tuum fraticem. Rx. Ora pro nobis beata Clara. Rx. Orate pro nobis o*mnis* sancti. Rx. Deo*s* eraudi. Rx. Deo*s* vobiscum. Ora. Deus qui corda fidelium. Ora. Concede nos famulos. Ora. Deus qui eccliam tuam. Ora. famulos tuos quos deis beate virginis tue Clares. Ora. Ops semperne deus qui nos omnes sanctorum: ut supra. Rx. Deo*s* vobiscum. Rx. Benedicamus deo*s*. Conhis pacis: ergat se de pace abbatis et sororibus astabitis. Nosca due sorores dedicat eam per chorum det de pace per ordinem sicut stat in choro sororibus yniuersitatis.

Prima regula tertiariorum sancti Francisci. fo. xv.

Ordo ad benedicendum abbatissam.

Domo electione facta: et a visitatore approbata: cantor incipiat. Te deum laudamus. Cum quo processionaliter deducant electam ad ecclesiam: et quousque finiatur Te deum laudamus: coram altari iaceat prostrata. Credo uniusordicat visitator. V. L. Oferma hoc deus quod operatus es in nobis. R. A tempo sancto tuo quod est Iherusalē. V. Dis vobisse. Ofo.

Actiones nostras quoniam domine aspirando preueni: et admunando prosequi. Revit cuncta nostra oratio et operatio a te semper incipiatur: et per te cepta finiatur. Per christum. Postea revertatur ad capitulum: et det ibi sigillum visitator coram omnibus abbatiss: et mandet sibi per obedientiam quod exequatur et tunc iniunctus sibi officium: et sororibus vniuersitis quod obediunt ei in omnibus que suum officium pertinebunt. C finis.

**Incipit prologus prime regule seu forme vi
tendi fratrum de penitentia: seu tertii ordinis sancti francisci.**

Nicolaus epus seruus seruorum dei: dilectis filiis fratribus: et dilectis suis in Christo filiabus sororibus ordinis fratrum de penitentia: tam presencibus quam futuris: salutem et applicat bunctionem. Super monte catholice fidei: quam populis gentium qui ambulabant in tenebris: discipulorum Christi lycera deuotio igne charitatis ex eiusdem verbo sollicitate predicationis edocuit: quam quod Romana tenet et servat ecclesia solidum christiane religionis positum noscitur fundamentum: nullis vnoq; contiendit turbib; nullis quassandis fluctibus tempestatis. Hec est etenim recta veraq; fides ab aliis cuius consortio nemo in conspectu altissimi acceptus redditur: nemo gratiosus occurrit. Hec est que salutis semina preparat: et felicitatis eternae premia gaudiaq; pollicetur. Ideoq; gloriatus christi confessio beatissimus franciscus huius ordinis institutor: viam ascendiendi ad dominum verbo pariter et exemplo demonstrans: hius sinceritate fidei fratres filios eruditus: eosq; illam profiteri: constanter tenere: similiter ac opere volunt adimplere: ut per eius seminata salubriter incidentes: merentur post vite presentis ergastulum eternae beatitudinis effici professores.

De modo examinandi volentes intrare ordinem. Cap. i.

Nos igitur ordinem ipsum oportunitis sanctorum prosequentes: ad eius augmentum benignius intendentis statuimus: ut oes quos ad fernandum hunc vite formam assumi contigerit: ante assumptionem seu receptionem ipsorum de fide catholicae et obedientia erga prefatam ecclesiam diligenti examinationi subdatur. Et si eas professi firmiter fuerint: vereq; crediderint: admitti seu recipi tute poterunt ad eandem. Decanum est tamen sollicitate hereticus ne quis vel suspectus de heresi: aut etiam infamatus ad vite observationem ipsius quomodolibet admittatur. Et si talem inveni contigerit extitisse receptum: assignetur ille quam totius inquisitoribus prauitatis heretice puniendus.

De forma recipiendi volentes intrare ordinem. Cap. ii.

Omnium autem fraternitatem hanc quis intrare voluerit ministri ad receptionem. De receptione talium deputatus officiatus: et conditione solet explorent: sibi frater ad probationem

Prima regula tertiariorum

nitatis eiusdem onera; et precipue alienorum restitutio apertius exponentes. Quibus premissis: si eidem placuerit: iuxta modum suum induatur: et de alienis (si quae fuerint apud eum) satisfacere studeat in pecunia numerata: vel si exhibita pigno nead p*receptio* ris cautione. Seco nihilominus pruniis recipi celiare procuret. C Quibus o*bis* ad effectum perductis: post unius anni spacium: cu*m* aliquorum discretorum fratrum consilio: si is videbitur ipsis idoneus recipiatur hoc modo: ut et promittat se diuina precepta omnia seruatur: ac etiam iustissimum (ut concuerit) de transgressionibus quas contra hunc vivendi modum commiserit. Interpellatus ad vivitatoris extiterit voluntate. Et si ab eo facta promissio manu publica in scriptis inibi redi gatur. Alio autem modo nullus a ministris recipiatur eisdem: nisi visum eis alter fuerit: conditione personae: ac ipsis instata consideratione discussis. C O*rdinationes* preterea statuentes: ut nullus post ipsius fraternitatis ingressum: eandem egredi valeat: ad seculum reuersurus. Possit tamen transitum habere liberum ad *De mulieribus* religionem aliam approbatam. C Mulieribus vero viros habetibus (nisi de ipso licentia et consensu) non pateat ad consortium dicte fraternitatis ingressus.

C De forma habitus: et qualitate indumentorum. Capitulum. 3.

Ratres in super i*sp*inis fraternitatis: de humili pano in precio et colore: non propositis albo vel nigro colori vestiantur: nisi fuerit ad tempus in precio per visitatores de consilio ministri ob causam legitimam et apertam: cu*m* aliquo dispensantur. Lblamydes quoque ac pelles absque scolaturis scissas vel integras: affibulatas in vel patinas et cognit honestati. Clansaque manicas fratres habeat supradicti. C Sorores etiam chlamyde induantur: et tunica de humo*m* humili pano factis: vel saltete cum chlamyde habeant guarnitum seu placentinum coloris albi vel nigri: aut paludellum amplius decanabo fure linoribusque villa crispatura constitutum. C Circa humiliatem vero panni et pelitones sororum i*p*aximuta conditione cuiuslibet corundem: ac loci consuetudinem poterit dispensari. C Bindis et ligaturis sericeis non visitantur: pelles distractar agninas: bursas decorior et corrigias simpliciter absque serico vello factas: et non alias: tam frates habeat quam sorores: depositis ceteris: iuxta beatissimi Petri apostoli principis salubre consilium invanis huius seculi ornamenti.

C Ad non vadant ad imbonesta coniuncta et spectacula: et *hystrionibus* non dent. Capitulum. 4.

Sit eis ad imbonesta coniuncta vel spectacula: sine curias: seu choreas accessus penitus interdictus. Hystrionibus: seu vanitatis intuitum nibil donetur. Et ne quicquam illis donetur a propria familia: prohibere procurentur.

C De abstinentia et ieiunio. Capitulum. 5.

Abusu carnium secunda: quarta: et sexta seria: diebus sabbatis abstineant viuetris: nisi aliud in firmitatis: vel debilitatis instantia suaderet. Minutis vero: per triduum carnes dentur: nec subtrahant in itinere constitutis. Sit quoque ipsarum comedio licita singulis cum solenitatem precipuam intervenire contigerit: in qua ceteri christiani ab antiquo epis*tit*is carnis vesti solent. Alijs autem diebus in quibus ieiunium non seruatur: ouia et caseus non negentur. Sed et cum religiosis ceteris in eorum conuentualibus domibus: licite sumere valeat de appositis ab eisdem. Suntque prandii: ceneque refectio contentis exceptis languidis: et viatoribus: et infirmis. C Sit sanis cibus moderatus et potus: cu*m* textus euangelicus habeat. Attende ne corda vestra crapula et ebrietate grauentur. C Prandius autem vel cena nisi premissa semel dominica ofone sumatur: post sumptionem cuiuslibet cum deo gratus

Sancti patris Francisci.

fo. xvij.

sterada. Qd si omitti contigerit: dicatur tribus vicibus pater noster. C Qualibet De festis vero sexta feria totius anni ieiunium celebretur: nisi forte infirmitas: vel alia causa seruandis, legitima excusentur: vel nisi festi natalis dñi feria ipsa occurreret obseruadū. S3 a festo oīm sancto. vñ vñ ad pascha: quarta et sexta feria ieiunabūt. Alia que ab ecclia sunt statuta vel ordinariis ex causa coiter in dicta ieiunia: nibilominus seruatari. In quadragesima vero beati Martini usq; ad diē nativitatis dñi: et a dominica quinquageline usq; ad pascha: diebus singulis (exceptis dominicis) ieiunare percutere: nisi aliud fortassis infirmitas vel necessitas alia studeret. C Sorores Dispensatio grandier: usq; ad sue purifications diē ab exercitatione qlibet corporali (ofomibz p sororibz: et dñtarat exceptis) poterūt si voluerint abstinere. C Laborantes autem ppter fatigacionis afflictionis instantia ha dñsce resurrectionis festo usq; ad festivitateē bti fr san cisci predicti: ter in die qua exercitio laboris incubent: licite sumere cibū possunt. Lū vero illos contigerit aliorū imminere laboribus: de cunctis appositis: die quo libet sumere licebit eisdē: nisi sexta feria: vel dies sit alia in qua gñal ab ecclesia ie ieiunium noscitur institutum.

C Quoties debet confiteri per annum: et sumere corpus Christi. Cap. 6.

S Inguli autē fratru et sororibz ipso ppter in annos vñ in natali dñi: in resurrectio nis ipsius: et pentecostes festiuitatibus peccata ppria confiteri: et eucharistia denote suscipere no postponat: recōciliando se primis: et restituendo etiā aliena.

C Qd non ferant arma impugnationis. Cap. 7.

L Ab pugnacionis armis secū fress no deferant: nisi p defensione Romane ec clesie christiane fidei: vel etiā terre ipso: aut de suo licentia ministrorum.

C De dicendis horis canonicas. Cap. 8.

D Icant valuerit cotidie septē horas canonicas. vñ matutinum. primum. ter. diuam: secundam: nonā: vesperas et cōpletū. Clerici vñ sc̄ires psalterii: pro pma: Deus in nomine tuo. Beati immaculati: usq; ad Legē pone: ac alios horarum psalmos iuxta clericorū ordinēcū. Huius patri dicant. C Lū vero ad eccliam nō accedent: pro matutino psalmos dicere studeant quos dicunt clericū: vel ecclia cathedralis: vel salte ve illiterati alii: p matutino duodeci: et p alia qlibet hora septē vi cibz p nf: cū glia pfi dicere no omittāt. In quibz vñ prime ac cōpletoriū horis minorē symbolū: et miserere mei deus: adiūciant qui nouerunt. Sed si horis: non dixerint cōstitutis: dicent tribus vicibus pater noster. C Infirmi autē horas De infirmis binōt no teneantur dicere nisi velint. C In quadragesima vero sancti Martini: De ipē quā etiā in maiori: ecclias in quarū parochiis habitat: matutinalibus horis per sonaliter adire: percutere: nisi causa rationabilis excusentur.

C Qd omnes qui de iure possunt faciant testamentum. Cap. 9.

O Mnes preterea quibus de iure facultas assuerit: condant seu faciant testa mentum: et de bonis suis infra tres mēses post eoz ingressus immediate sequentes ordinent disponant: ne quēc illorū contingat decedere intestatum.

C De pace reformanda inter fratres et alios extraneos. Cap. 10.

O Pace vero inter fratres et sorores: aut etiā exteriores in discordia positos facienda: sicut ministris videbitur ita fiat: adhibito (si facultas assuerit) p diocesani consilio in hac parte.

C Quādo molestiantur cōtra ius aut eoz privilegia. Cap. 11.

S I vero fratres vel sorores cōtra ius vel eoz privilegia per potestates seu rectores locorū ubi domiciliū obtinet: vexationibus impetātur: ministrilo.

Prima regula tertiariorum

ci ad eos et alios locorum ordinarios studeant habere recursu munita cōsilium et
ordinationem ipsorum in talibus processuri.

Codice canant inquit possunt a iuramentis solenibus. Cap. 12.

Abus per indulgentiam apostolice sedis exceptis: ut pro pace, fide, calamita: et te-
stimonio prohibendo: ac etiam in contractu emptionis: venditionis: et donationis: ubi
videbit expedire. In eis quoque loqua vicit poterit iuramenta. Et quod die alterius
de penitentia curantium, quod munus cante iurauerit lapsum lingue, potest contingere in multiloquio cōsuetudine. Hoc ipso
in sero cum deus recognoscere quod fecerit dicat tribus vicibus oratione dominica propter inculta facta
et binomii iuramenta. Ademon autem sit quod ut ad diuinam obsequia familiam propria exhibetur.

Codice audienda missa et cōgregatione facienda. Cap. 13.

De collecta
facienda.

Universi famulati et sorores cuiuscumque civitatis: aut loci: diebus singulis (si comode poterit) missa officium audiatur. Et messe quodcumque ad ecclesiam sine loca ad-
quum vel ad quem ministeri curanter intimeare: cōuenienter missarum solenitas imbi au-
dituri. Uniusquisque autem visualis monete denarii missario tribuit: quod pecuniam
binomii colligat: et ea de cōsilio ministrorum inter famulatus et sorores paupertate grauatos:
et precipue infirmates: ac eos qui funeris carere dignos futurum exequi: et deinde
inter pauperes alios diuidat cōgrauerit. Offeratur in super die ipsa pecunia ecclie
memorare. Tuncque si comode poterit viru religiosum et in verbo dei cōpetenter
instructu hunc pecuniam: quod eos ad pniacem: et misericordiam exercenda horret: solicite moneat
et inducat. Studiet quis dum missa celebratur officium et p̄dicationis verbū pponit:
semnare silentium: oratione et officio sic incepit: missa enim cōsiderat utilitas fratrum: et impeditas.

Codice fratribus infirmis: et defunctis. Cap. 14.

De exequiis
faciendis.

De recitan-
dis per defun-
ctos.

Cum autem quicunque ex fratribus infirmari contigerit: minister per se vel per
alium seu alios (si hoc eis infirmus fecerit intimari) semel in hebdomada
vilem teneatur egrotum: ipsum sollicito ad recipiendum priuatum: pot melius et efficaciter
expedire putanterine: indicentes: necessaria illi de bonis cōibus ministrando. Si
si presuntas infirmias de p̄fici luce migranteri: attributis et sororibus tunc in ciuitate
vel loco ubi cōtigerit mori p̄fici bus nūcietur: ut defuncti exequijs: peccant personaliter intercesserit. A quibus donec missarum fuerint celebratae solenitas: et corpus tumulo cōditum: non recessat. Hoc quoque circa sorores infirmas et decedentes
volumen obseruari. Officera infra octo dies post ipsius sepulti obitu immi-
diata sequentur: quilibetfim et soror p̄paru dicat per alias eius: sacerdotem: et missam
vnu. Scies psalterium. Ho. psalmos: et illitterat totidē. Ps. vi: et in fine cuiuslibet
Requie eternā adicias. Et post beati infra annum per fratrum et sorores eam viaeque quod de-
fuctor salutem tres missas faciat celebrari. Quivero psalterium scierit: illud dicat: et
ceteri oratione dominica certies dicere non omissit: et requie eternā in fine cuiuslibet addantur.

Codice ministris. Cap. 15.

Ministeria quoque ac alia officia quod presentis formule series exprimit: impos-
ta fide quisque denote suscipiat: ut recte et cōfideliter exercere. Officium autem cu-
milibet: certi temporis spacio limitetur. Nullus minister inserviatur ad vitam: sed
eius ministerium certum tempus cōp̄tendat.

Codice visitatione: et correctione delinquentium. Cap. 16.

Ad beati ministeris famulatibus et loci cuiuslibet ad visitationem
sedem in aliquo loco religioso vel ecclia ubi locum binomii cōtigerit decelle cō-
ueniat et visitatore habeat sacerdotem: quod aliquius approbat religiosus erit: quod

Sancti patris Francisci. **fo. xvij.**

Mis de comissis excessib^z iniungat pñiaz salutare. **N**ec quis ali^z possit eis bñoi
visitatiois officiū exhibere. **C**ontra vero pñens viuēdi forma institutionem a bñō ad visitatores
frācisco plibato suscepit: cōsaltimus ut visitatores et informatores de frñ mino- sit ordinis
rū ordine assumantur: q̄s custodes vel guardiani elusdē ordinis cū sup hoc regli- minorum,
si fuerint: duxerint assignados. **N**olim^z tñ congregatiōne bñoi a laico visitari.
Bnōi aut visitatiois officiū: semel exercitāt in anno nisi necessitate aliquā suadent
se fuerit pluries facienda. **C**oncorribiles vero: ac inobedientes: monitio tria. **D**e incorre-
ptuerat. Qui si se corrigere nō curauerit: de ipsius cōgregatiōis cōsortio expellā- gibilibus,
tar omnino: de consilio discretorum:

CDe vitandis litigijs inter se et cū alijs. Cap. 17.

Utent insuper fr̄es & sorores (iuxta posse) litigia inter se illas (si suscitari cō-
tigerit) solicite dirimēdo. Alioquin de lute corā illo respōdeat: apud quē po-
testas residet iudicandi.

CQualiter et per quos in abstinentijs possit dispensari. Cap. 18.

Ordinari aut locorum vel visitatorum cum fratribus et sororibus vulneris i abstinens, ieiunis, i austoritatis alijs; et c legitima (et expedire viderint) potest dispensare.

Così ministri eorū manifestas culpas denūtiētūs sūtatori. La. 19.

Mistri vero manifestas firm et soror culpas visitatori denuntiæ puniendas.
CEt si glos incorrigibilis fuerit: post trine admonitionis instantia: ministris (de discreto: firm aliqz consilio) visitatori nuntiet eidem: de fraternitatis consilio abhiciendus ab ipso: t in congregacione post modum publicandus.

CQualiter in predictis nemo obligatur ad culpā mortale. Cap. 20.

Osterni in premissis oibus: ad q̄ tres vestri ordinis nō ex diuinis p̄ceptis: vel statutis tenetur ecclie multa iporu ad mortale culpā volamus obligari: sed imposta sibi pniā pro transgressionis excessu prompta humilitate recipiat: et efficaciter student adimplere.

Clavi ergo oīno boīm licet; bāc paginā nosri statutis; et ordinationis infringe-
re vel ei ausū temerario cōtraire. Si q̄s aut hoc attētare presumpserit; indigna-
tionis oīpotentis dei; et beatorū Petri et Pauli apostolorū eius se non erit iucurū.
Datum Reate, 16. Kalendas Septemb̄ris; pontificatus nostri anno. 2.

Incepit prologus secunde regule: seu forme
vivendi sicut et soror de penitentia: seu tertio ordinis sancti francisci.

Eiendum: ^o Leo. io. ordinavit denuo regulas p fratribus Collectoribus
et scripsit tertie regule beatuissimi Fr. Francisci qui tria

Terces et sororibus tertie regule beati francisci qui tria vota essentialia emittuntur in congregacione vivunt. Et quod hinc non una regula nunc sit impressa in aliquo libro ordinis: ideo opere precium visum est illas hic inserere. Sed aduertendum: predicta ordinatio regule facta est bis vel ter ab eodem Leone, id est non unius misteri. Quanam ultima videatur melior: et que in partibus Hispaniarum per reverendum patrem ministerum generalium trium ordinum beati francisci recepta et diuulgata necnon et omnibus predictis tertiaris tradita est. Ideoque statuta voluntaria regulae reliqua omissis impunere curauit de verbo ad verbum: puto segniter. **D**ilectis filiis fratribus et sororibus tertii ordinis beati francisci: sub tribus essentialibus in congregacione viventibus.

Secunda regula tertiariorum

Probemus
pontificale.

Ego papa io. dilecti filii ac filie: salutem apostolice benedictionem. Inter cetera nro regimini creditas: ea nos potissimum sollicitos reddunt: per quod frenatis mudi: carnis concupiscentie: innocencie primae: pacis celitus collate tranquillus status ad suam primam reduci cognoscitur originem. **C**undum siquidem huius gfa Nicolaus papa. 4. predecessor noster: tertia regula beati frateris quam de penitentia appellarunt: per quam almus confessio: boves utriusque seruus fideles: spiritu dei plenus salvare continebat: confirmavit et approbavit. **C**tertia quod seipso de curia spirante illo spissu sancto modo soli viri contingat: mudi heins in cole: per quibus a beato fratre prefata tertia regula edita fuerat: verum etiam innumerari virginum cohortibus essentialibus: et a quibusdam etiam clausure: nostra auctoritate assupstis votis: constructis monasteriis et plurimis: non sine militantis ecclesie fructu multiplici: et edificatione: prefati tertii ordinis ingo sua colla subdiderunt. **C**et quoniam in dicta tertia regula quedam maritatis accommodata: celesti vero: virginisque sunt sub hunc tertia regula domino famulantibus: nullatenus decentia inveniuntur: ob quod castorum animorum uitidi affectus ab ingressu dicti ordinis nonnulli ancoruntur: nos iusta domini voluntate: preciosum a vili separantes: tandem tertia regulam in modum qui sequitur distincta: de nono confieramus et approbamus: ac vobis ac successoribz vestris fernandus transmittimus: cuius tenor sequitur et est talis.

Concordio: seu nouis etiam ingressi. **L**ap. 1.

Conditiones
recipiendorum

Bratres seu sorores ad hunc tertium ordinem recipiendi: debent esse fideles catholicos: de heresi non suspecti: et obedientia Romane ecclesie firmi: matrimonio non ligati: debitum expediti: corpore sani: animo prompti: nulla vulgari infamia maculati: cum proximis redecibili. Et de his oibus anteqz recipientur: ab eo qui recipienti habet facultatem: sunt diligenter examinandi.

Concordio que habent promittere fratres et sorores in professione batus tertie regule. **L**ap. 2.

De habitu
fratrum et sororum

Bratres et sorores postquam per unum integrum annum habitum probationis detulissent: qui de vili pano: arbitrio visitatoris esse debet: si conversatio latitudinis fuerit apud coenatum in quo quis vel quod habitum probationis portaverit: de consilio discretorum dicti contentus: ad professionem dicti ordinis recipiatur. **C**In qua professione promittat servare iunctam dicti: ac satisfactum de transgressionibus quae facere posset in futurum contra hanc tertiam regulam: ubi a prelatis requisitus fuerit: vivendo in obedientia sine proprio: et in castitate.

Concordio. **L**ap. 3.

De forma
professionis.

Bratres et sorores perpetuis terzis seris secunda: quarta: sexta: et sabbatico: excepto die die nativitatis festo: carnes non comedant. Et a festo omni seria quarta et sexta ieunare teneatur. Ne similiter qualibet sexta seria totius anni. **C**Item a festo beati Martini usque ad nativitatem dominica ieument cotidie: functa quadragesima universalis ecclesie usque ad resurrectionem dominica: et a quinquagesima incipere debet. **C**Diebus vero quibus non ieunatur: bis in die duobus comedant. **C**excepto quod a festo pasche usque ad mensem octobris laborantes penitentes granis labore: ter in die refici poterint: item omnium semper diebus exceptis. **P**oterunt autem itinerantes: in firmi: debiles: tempore necessitatis ieunium solvere.

Concordio officio: et oratione. **L**ap. 4.

De laborato-
ribus.

Sancti patris Francisci.

fo. xix.

Entra fratres et sorores in ecclesia seruēt silentium: hanc missa celebratur vel ser
De silentio.
mo dei pponitur. De alijs vero locis: seruēt qđ per suos superiores circa si
lentum illis fuerit ordinatum. C Debet etiā quolibet die in sero: intra se et deū cogita-
re qđ fecerint: dixerint: vel cogitauerint. C Quolz autem die (si potuerint cōmode) De missa au
debeat audire missam. Et peccare debet qđ habeat virtū religiosum: q illis verbis dienda.
dei certis diebꝫ pponat: et eos ad pniām et virtutes inducat. C Illi autem vel ille: q Pro clericis
vel q̄ horas canonicas sciunt q̄ se dicere debet horas canonicas s̄ in vsum sancte Pro laicis.
Romane ecclie p̄soluere. C Qui vero horas canonicas nesciunt dicere dicat duo.
decim Ps nf p matutino: et pro qualibꝫ aliarū horarū septē: addito Glia p̄fī: in
fine eiusdem Ps nr: addito etiā Lredo: et Misericordia mei de: in principio Psime:
et Lōpletori. Et q̄ pmissa nescierit: ter Ps nf: p pniā dicere debeat. C Quoties
autem prandii: vel cibū sumū: gratias deo reddere debet. C De cōfessione vero sacra- De p̄fessione
metal: et sacra cōfessione sumēda: seruabunt ordinationē Nicolai ppe. 4. q̄ ter i anno et cōfessione
confiteatur atq̄ cōcident: vel etiā statuta a sis superioribus super hoc ordinata.

C De p̄fectorum: et officiorū ordinatiōne. Cap. 5.

Quelibet dom: si monasteriū viroꝫ fuerit habebit superioreꝫ istiꝫ fraternita
tis: q minister localis appellabitur. Si vero mulierē: mater dicetur. Et eli-
gentur p̄ suos cōuentū: vel instituentur per suos p̄nicipiales sup̄iores: seu visitato
rem ḡnalē. Ica tñ: q nullus sit perpetuꝫ: sed certi tēporis. C Qui ministri: et ma-
tres obediēt p̄ oīa q̄ ad presentē regulā spectat: p̄nicipalibus ministris ordīs mi-
norū beati frāscī et visitatoribꝫ deputatis ab ipsiꝫ ministris: cōdū in dictis of-
fīciis fuerint. Quo vero ad alia officia intra domū: seruabant statuta sua.

C De modo interius exteriusq̄ cōversandi. Cap. 6.

Omnis fr̄es et sorores bniꝫ fraternitatis dicātur de p̄niciō poteret eos ab omniꝫ De equalitate
curiositate tam in vestibꝫ q̄ ab alijs quibuscumq̄ abstinere. Et iuxta aplū p̄n-
cipis beati Ps̄tri salubre cōfiliū: depositis ceteris vanis bniꝫ seculi ornamentiis:
nullū ornamentū corporale portare debet: nisi solū humile: et necessarium tegumen-
tum corporis sui. C Debet etiā ab accessu curiariū p̄nicipis: dñi: seu dñarū: vbi
mollia bniꝫ mādi (dño testāte) habet oīo cauere. C Nec vloynq̄ tēpē chōreis. In
dis: iocis: et alijs histriōnū vanitatibꝫ interesse. C Debet quoq̄ esse parti in ver- De peccare
bis et locationibꝫ: q̄ raro sine p̄tō multiplicātur. Et sup̄ oīa ab oī mediatione: et in-
sermonis: ramēto quoq̄: iuxta mādatū dñi: n̄li: p̄ pace: fide: calūnia: et testimonio phi-
bēdo: cauere debet. C Et oī die in sero: inter cetera debet examinare seſi: vel mēda-
ciū: vel iuramentū aliquod fecerint: et p̄ quod ter Ps nf dicere debent.

C De visitatione et cura infirmorū. Cap. 7.

Si quis fr̄ater vel soror bniꝫ fraternitatis in infirmitate ceciderit: minister
dom: vel m̄f: semel cotidie p̄ se vel p̄ alij psonā visitare teneatur. Et de bo-
nis cōibus: oīa necessaria diligēter faciat illi ministrari. C Teneat q̄ infirmū: vel
infirmitā monere ad pniām acceptādā: vel aḡcōuerſionē ad deū facēdā: moris
p̄pinq̄itatē: et iudic̄ diuinī distinctionē: simulq̄ diuinā mīam pponēdo.

C De visitatione quā plati debet facere circa fr̄es et sorores. Cap. 8.

Minister p̄nicipialis fr̄m minorū: vel visitator: eiusdem ordinis cuī ip̄e cōmisi-
onē: visitabit quolz anno: semel tr̄m quālibet domūm p̄tēta senjor. Et facta
visitatioē: nō debet intrare officinas: nec alia interiora sorores. Ip̄e autem visitator nū De ingressis
q̄ solus maneat et separat cuī aliqua sorore. C Debet autem ministri et matres dice Clausurę,
et visitatori defec̄ qui correctione indigēt. Similiter et ali fr̄atres et sorores. Et

Secunda regula tertiariorum sacerdotis Francisci.

De incorrigibiliibus. si aliqui fuerint incorrigibiles indicio discretorum: vel discretarum dominorum: et morbi pectora ejiciantur de congregatione.

Constitutio missorum. Cap. 9.

De esequijs faciendis. **P**osterius alius frater: vel soror ab hac luce migraverit: curabit minister: seu ma-
iores alicuius domini: ubi ipm mori contigerit: personaliter interesse debet: nec
recedere donec corpus traditum sit sepulture. **C**um papa cum suis libet defuncti: vel
De recitatione defunctorum. infra octo dies quilibet sacerdos una missam: scientes autem psalterium: quin
quaginta psalmos: nescientes vero oportet quinquaginta. **P**roper nos: et in fine eiuslibet. **R**e-
quiem eternam dicere teneatur. In fine autem eiuslibet anniversaria infra quilibet annum
quilibet sacerdos tres missas pro defunctis: scientes psalterium: unum psalterium: nescien-
tes vero psalterium: **P**roper nos: **R**equie eternam in fine eiuslibet dicere
debet. **C**um circa ista officia pro defunctis: et alia officia diuina in presenti serie an-
nentur: cura imponitur ministris et matribus ut si deliter persolvantur.

Constitutio oblationis cōtentorum in regula. Cap. 10.

Omnia et singula in presenti regula contenta: sunt consilia ad facilium salvati-
onem animas viatorum. Et nulla sunt obligatoria ad peccatum mortale vel venia-
le: nisi humano: vel divino iure aliquis alias esset obligatus. **C**onsiguntur tamen
fratres et sorores facere penitentias tibi a superioribus impositas: quando su-
per hoc requiruntur. **C**onsiguntur etiam ad tria vota essentialia: paupertatem:
nihil habendo in speciali. **L**ascitatem: quia post votum non possunt matrimonio-
num contrahere nec sine transgressione vices carnis se immiscere. Et obedi-
tiam: quantum ad illa sine quibus non potest comode ista fraternitas manu teneri.
De clausura. **C**ontentur etiam ad clausuram servandam ille qui ipsam expresse seruare voleat.
Quod oibus et singulis convenientibus concedimus: dummodo hospitalitas et cha-
ritas quam exerceere solent apud infirmos: nullum cum honestate patiatur detrimen-
tum. **C**onstitutio Rome apud sanctum Petrum: sub anno millesimo pectoris: die vigesima
Januarii. M.D.XXV. Pontificatus nostri anno octavo.

Cordo ad induendum fratres et sorores ter-
tii ordinis sancti patris francisci.

Primo benedicantur vestes in hunc modum. **X.** Adiutorium nostrum. **X.** Qui
secutus es. **X.** Deus nobiscum. **X.** Et cum. **O**ratio.

Tertium nunc Christe seminator et inspirator religiosi propositi: quiq[ue] indu-
mentum nunc carnis per sahne gressu humani misericorditer inscipere voluerunt: et
in presepio vestibus panis mortui non horribilis respice pplicius ad pectus humili-
tatis nostrae basi religiosas vestes: quas dic famulus tuus. **M.** vel hec famula
tuus. **M.** propter amorem tuum abscondit habitu seculari ppone induere bene. **X.** Di-
cere tua pietate digneris: et coede pplicius: ut siue exteries his religiosis induitur
vestimentis sint renouetur affectibus: et per intercessionem beati patris nsi fran-
cisci: induere eum: vel et digneris. **Q**uia vincis tecum.

Constitutio super chorda dicatur.

Oratio.

Domine quis ut seruum abscondieras: filium ligari famulus volueristi: hodie q[ue]sumus
famulum: et hostiam ut famulus tuus. **M.** vel famulus. **M.** q[ue] vel q[uo]d eo velut ligamine
penitentiali cingetur vineolarum eiusdem filii tui duci nisi Iesu Christi memor existat: et
in ordine quem assunxit salubriter perseveret: et tuus cu[m] effectu semper obsequijs se-

Ordo ad induendum tertiariorum. s. Fratris. fol. xx.

aligatum esse cognoscatur. Per eundem chrysostom. et c.

CHIC habitus et chorda asperguntur aqua benedicta: et induitur frater vel soror habitu bidentico a pio. Et dicat super eum: vel ea. No. Domini voc. Ix. Et cum. O fratre.

Misericordiam tuam domine suppliciter exoramus: ut famulum tuum. id est famulum tuum. Nam de tua gratia presumentes nse religionis vestre imponimus: digneris inter discipulos tuos virtutem ex alto induere: iusticie louca munire: et salutis protegere vestimento: ut intercedentes beatissimo patre nostro seraphico confessore tuo francesco: sub bimilitatis vestre tibi pericueranter deseruens: ad gloriam immortalem et glorie intercedentes peruenire. Qui vivis et regnas in secula. et ceterum.

CHIC cingitur a prelato cingulum. Deinde. O fratre.

Duos qui beato Petru apostolo tuo significans qua morte clarificatus esse deum: predictissimi per alium in senectute ipsius fore cingendum: famulum tuum. id est famulum tuum. Namque: vel quam cingulo nostrae fraternalitatis percingimus: tua quod charitate percingimus nos: meum cordis regem et chorda salutari cor eius regulari alligata disciplinam: ut tua ei opitulante gratia: solitus et liberatus a mando: tu quoque vincis servitio: vel soluta et liberata a mando: tu quoque vincita servitio: in ordinis que assumis obseruantias: quod in fine iugiter perseveret. Qui vivis et regnas in secula. et ceterum.

Clande super fratrem induitum: et precinctum: vel sororem induitam: et precinctam dicatur. No. Domini vocis ann. Reg. Et cum.

Oratio.

Domine misericordia crucis mysterium tuo demotissimo confessore beato francesco mulierum: et demotissima: famulo tuo. id est famulo tue. Namque: semper exempla sectari: et assidua eiusdem crucis meditatione maniri. Ideo Librum. et ceterum.

Incepit prologus regule Conceptionis immaculatae semper virginis genitricis dei Mariae.

Allius episcopus seruorum dei: ad perpetuam rei memoriam. Ad Prohemium statu prosperum: felicem ecclesiarum et monasteriorum oim: pontificale: ac personarum: presertim feminorum sexus in illis iubilauit religio: nis iugo: et perpetua clausura altissimo famulatu: salubriter dirigendum: prout ex apostolice servitutis officio nobis iucundabit: ioculite intendencies: presertim illa que per nos et predecessores nostros Romanos pontifices concessa: et nonnulla que propter laudabiliter facta et ordinata fore nosecuntur: ut firma perpetuo et inconcessa persistant: libenter cum a nobis petitur apostolico munimine: iobozamus: ac alia de nouo concedimus: prout in domino conspicimus salubriter expedire. Sane pro parte dilectorum in Christo filiarum modernae abbatisse et conuentus monasterij monialium sub invocatione Conceptionis beate Marie virginis Lokerane: ordinis sancte Clare nobis nuper exhibita petitio continebat: quod licet olim in eodem monasterio ab illius prima institutione: certius modus vivendi sub regula et institutionibus Listerciensis ordinis: ac nomine Conceptionis cuiudem beate Marie institutus et datus: ac per abbatis am et commentum prefatos obseruatus: et per felicis recordationis Innocentium papam octauum predecessorem nostrum approbatus fuerit: pie memorie Alexander papa etiam predecessor noster: illius ex certis tunc expressis causis: ordinem Listerciensem cassavit et annulavit: in codemque monasterio ordines prefate scilicet Clare per quasdam suas erigi et institui mandauit. Que oia per alias nostras litteras confirmata et approbata fuerunt: put in singulis lisis predictis.

Regula monialium.

etis desuper cōfectis plenus cōtinetur. Lū aut̄ licet eadē petitio subfingeatur: abbatissā et cōuentus p̄fate: p̄ cōscientiarū earū puritate et animoꝝ quiete cōpiat: et ad p̄sens desiderer: a Listerciēlis et sancte Clare regulis predictis et nō viuen-
di penit̄ abi clu: ac formā et modū in cōmuni viuedi iusta cōtinētiā. sermāt et te-
nore in duodecim caplīs suis articulis: lacris canonibus nō cētraribꝫ: q̄ in li-
terarū aplicarū q̄ per camerā aplicā expediu: diligēt̄ inspici et examinari: ac
eis fidē adh̄bēdo: alioꝝ tenorē de verbo ad verbū p̄sentibꝫ inscri fecimus cōten-
tam et exp̄ressāz: ad vnguē obseruare: et sub illoꝝ modo viuedi in ecclē monas-
terio degere: et altissimo p̄petuo famulari: dictaq̄ duodecim caplāc oia et singu-
la alia p̄uilegia eis cōcessa approbari et cōfirmari: p̄ parte abbatissā et cōment
predictarū nobis fuit būnūlitter supplicatiū: ut ipas a predictis Listerciēlis: et san-
cte Clare regulis et illarū institutionibꝫ: et obseruantia absoluere et liberare: ac
modum viuedi in p̄fatis duodecim caplīs cōtentū: in earū ac oībus et singulis
alīs monasterijs. prioratibꝫ: et locis dicti ordinis: sub inuocatiōe Lōceptionis
perpetuo obseruari debere: ac duodecim caplā: et alia p̄uilegia b̄m̄cī: eisdē mo-
nasterio et ordini cōcessa approbare et cōfirmare: alioꝝ in p̄missis opportune
p̄uidere de benignitate aplica dignari emur. Nos igit̄ q̄ monasteriorū cīm: et rī
giōlap̄ p̄sonap̄ itatū et p̄iū desideriū cū aliaꝝ salute lyncer̄ desiderijs exoptam̄:
abbatisā et cōuentū prefatas ac earū singulas ex monialibꝫ p̄dictis: a q̄buiusq̄
excōnciatiōis. suspēliōis: et interdicti: alioꝝ ecclāsticis sentētiis et p̄missis: a ure vel
ab hoie quis occa iōe vel cā latiſ: si q̄bꝫ q̄modolibet inmoderata erit: ad effectū
p̄ictū dūtarat cōseqētiūbꝫ serie absolūtēs: et absolūtas fore cēstēs: nec non
singularū līarū predictarū formas et tenores: p̄sentibꝫ p̄ expressis babētes: b̄m̄cī
supplicationibꝫ inclūati: abbatissaz et cōuentū: ac singulas moniales p̄dictas:
et eis in posterū succedētes: ab eisdē Listerciēlis et sancte Clare regulis: et institu-
tionibꝫ: ac illarū obseruatione: ita q̄ deinceps vlt̄ras ad cap̄ obseruationem et
modū viuedi minime teneātur nec ad id inuite cōpelli possint: auctoritate aplica
tenore presentiū penitus aboliūmus et totaliter liberaimus. Ipasq̄ et succeden-
tes prefatas extunc in antea: ad regulā et formā viuedi p̄ alias nr̄as līas eis da-
tam et cōcessaz alias: iurta tenorē dictorū duodecim caplōp̄ta in dicto q̄ in om-
nibus et singulis alīs monasterijs. prioratibꝫ: et locis sui ordinis sub dicta inno-
catione Lōceptionis vbiq̄ cōsistibꝫ ad presens et in futuriū p̄petuo obseruāda
fore: ac ad vngueꝝ obseruari debet: decernim̄ et declaramus in oībus et p̄ oia
ac si eis et monasterijs: ac locis p̄dictis a principio cōcessa fuissent. Necnō regu-
la et viuedi formā in nostris līis: et duodecim caplīs p̄dictis data et exp̄ressam
ac oia et singulari: immunitates. libertates. indulgētias. p̄uilegia. indulta: et līas
aplīcas sub quocūq̄ titulo et noīe monasterijs et ordini predictis bactenus cō-
cessa: et forsan cōfirmata: cīopportuna defecutiū supplicatione: auctoritate et teno-
re predictis: approbamus et cōfirmamus: ac presentis scripti patrocinio cōmu-
niūmus. Et insuper q̄ licet eisdē abbatissā et cōuentū: et succedētibus p̄petuo
ex interdicti ordinaria auctoritate suppositi: in codē monasterio missas et alia
divina officia: etiā ap̄teſ ianuī et p̄atefactis in festo Lōceptionis eisdē b̄tē Ma-
rievirginis dūtarat: personis excoicatis exchāsis: missas et alia divina officia etiā
alta voce: per earū p̄priū vel aliū sacerdote idoneū: sine alicuius iuris preiudicio:
in quartūcūq̄ per ionarū presentia: celebrari facere. Et eucharistiaz et alia sacra-
menta ecclāsticā ab ecclē vel altero sacerdote: quocūq̄ tēpore recipere posse

Desuspēto
ne iterdicti i
festo Lōcep-
tione.

Conceptionis beate Marie. fo. xiiij.

eldez auctoritate et tenore cōcedimus et indulgemus. In obstatibus premisiis: ac cōstitutionibus et ordinationib⁹ apostolicis: necnō monasterij et ordinis predictorum: iuramento: cōfirmatione apostolica: vel quavis firmitate alia roboratis: statutis et cōstitutiōibus: ac oībus illis q̄ in singulis līfis et indultis predictis concessis: fuit nō obstatere: ceterisq; cōtrarijs quibuscunq;. Tēnor: vero capitulorum et articulorum predictorum talis est.

In nomine domini: incipit Regula monia- būm Conceptionis beate Marie virginis.

De his q̄ debet p̄mittere volentes hunc ordinem intrare. Cap. i.

Quemcunq; a deo illustrate et vocate: seculi vanitatē deserere voluerint: et huius regule habitu assūmēt: Iesu christo redēptori nō desponsari voluerint: iisdē genitricis immaculatā cōceptionis venerantes: vocatione semper viue re in obia: sine proprietate in castitate: cum perpetua clausura.

De modo recipiēdi venientes huc ordinē assūmēre: ac de mō p̄fessiōis. Cap. 2.

Et cū ingressus in huc ordinē sit quidā singularis oblatio: q̄ redēptori no- Lodūtōes re
quilib; i reci
piēdī ad p.
batōuen; stro: iisdēq; glōse genitrici offerterib⁹ dē se ei hostiā vīnā mente et cor-
pore: idcirco expedīt ut huc ordinē assūmēre volētes: diligēt⁹ examinētur ii fint catholice et fideles ch̄ristiane: nullius erroris suspecte: corpore et intellectu incolu-
mes: voluntate proprie: q̄ doceātur et informētur in oībus q̄ obseruare tenētur: ve-
matura deliberatione p̄bent si hāc vitā et regulā sibi expediāt assūmēre: ne post
modū coquerantur ppter asperitates et difficultates q̄s in hoc diuino itinere ali-
quādo repererint. **A**cc villa q̄ infra duodecim etatis annos fuerit recipiat. **A**cc
etiam tā antiquioris etatis q̄ nō possit absq; grauedine et difficultate asperitate
huius regule iustinerem si aliud ob ardū: rationabileq; causam a prelatis aliqui
fuerit dispēlatū. **I**n recipiat abbatissa auctoritate p̄pria aliquā foroxem absq;
consensu oīm monialū: vel saltē maioris partis ex illis: et cū licētā sui visitatorū.

Cuncto vero anno p̄bationis: in maiori parti foroxū vīsum fuerit cōversatione De forma p.
eius esse laudabile: et eā apta esse religioni: recipiat ad p̄fessionē p̄mittendo in p̄fessionis:
manibus abbatisse vitā illā semper et regulā obseruare: dicēdo hoc modo. Ego
foroz. **N**ob amorē et servitū dñi nostri: et immaculatā Cōceptionis eiusdē geni-
tricis: vōco et p̄mitto deo: et beate Marie virginis: et bō frāncisco: et oīb⁹ san-
ctis: et tibi mater: toto tpe vite mee vivere i obia: sine p̄prio: et i castitate: et i clau-
sura perpetua: sub regula per sanctissimū papā Iuliu secundū nostro ordini con-
cessam et cōfirmatā. Et mī abbatissa: si bec seruauerit: p̄mitat sibi vitā eternā.

De forma habitus huius religiōis. Cap. 3.

Habitus monialū hui⁹ ordinis sit hīdī. **C**līnica sc̄z habitus cū scapula
bri sint albi colōni: quatenus cād or huius indumenti exterior: virgineē pu-
ritatis mētis et corporis testimoniū p̄fēdat. **C**līnīcā sit grossi pānī: seu stami- De pallio,
nee biacintini coloris: ppter mysticam significationē: vēz qđ glōse virginis aīa
a creatione sua tota facta fuit celestis et singularis regis eterni thalam⁹. **D**ortēt
in pallio et in scapulari imaginē dñe nostris solaribus radiis circūdatā: et stellis
in capite coronatā. **C**līnīcā autē portabunt dictā imaginē pectori appen-
sam: vt dormiētes vel laborantes: in loco eā honesto possint collocare: et assūme. De scapula-
re quando vadunt ad chorū: locutorium: et caplū. **E**t in pallio: dētro humero as-
ſata bec imago portatur a protinctibus hanc sanctā religionē: quatenus sciāt

Regula monialium

¶ de genitricem tamen vite imaginé in cordibus ius debent habere insertum: innocentissimam conversationem suam imitantes: et humilitatem mundicę contemptū quem in hoc seculo secuta est etiam sectantes.

De chorda. Chorda vero sicut fumulus sit canabis: quod ad modum portant fuses minores. **C** Lapitus autem amictus: sit vitta alba de subtilis: que honeste genas et collum cooperiat. **C** Id orient etiam professe velum nigrum: non pre-

ciosum nec curiosum: supra caput omni loco et tempore. **C** Lapillos autem tempore habebunt atros. **C** Calzamenta vero sunt scalponee soleae: vel calcet: vel simplicis cotiis san. Iulii. **C** Alter vero abbatissa poterit dispescere in necessitatibus: ut linceus tunics iugularum: vel ut plura habeat indumenta: vel ut possint portare calciamenta (cum discretae cōsilii) secundum necessitates locorum et personarum. **C** Humilitate et

Edmonio. paupertate etiam in vilitate vel humilitate: et in calciamentis et in ceteris oibus: ut mercatur illuminari a patre luminari: et visus in finem perseverare.

C De protectorie ordinis istius. **L**ap. 4.

Unus autem diuinum seruitum semper crescat: et sit stabile ob proximam religionem agnitionem bonorum pastorum: et gloriole virginis p̄is in cordibus plurimum conceptionis augentur deuotio: voluntasque domini cardinalis qui est vel fuerit minorum fratrum de obseruantia protectoribus huius religionis sit gubernator et de-

Defubjectio sensorum et minorum fratrum de obseruantia. **C** Voluntus etiam: quod ex quo fratres ne platis omnibus minorum tam in detello studio et vigilitia: puritatis et innocentie dei genitricis de-

minoris minorum sensores erunt: quod vicarii giales in suis vicariis: et priuinciales et custodes in suis priuinciis et custodiis: sunt visitatores huius sancte religionis: quibus sit

De visitatio mister teneatur obediens in oibus quod promiserunt domino obseruare: et que non sunt con-

stituti sorores. Et cum ad hoc monasterium ingressi fuerint: honesta societate associati:

in primis precipiant regulam legi coram conuento. Quia per visitatores expedita: abbatis teneatur abolutione ab officio postulare: et visitatori sigilli exhibere.

Visitator vero: studiose teneatur circa statum abbatis et subditarum: interrogando generaliter et specialiter de conueratione monachorum: et de huius regule obseruantia. Et si aliquid correctione dignus inuenierit: castiget et reformet charitatis zelo: et amore iusticie: et pia discretionem in capite et in membris quicquid contra deum sit. Et si abbatis defectuosa vel non idonea officio fuerit inveniatur: eodem visitatore ab officio absoluatur. **C** Visitat etiam eos quod sunt de monasteri famulis: ut interius exteriusque: ad gloriam dei et eius sanctissime genitricis sacer hic status ordinetur.

C De electione abbatis: ac de subiectione eius habenda. **L**ap. 5.

Abbatis electio libere concordetur: quatenus voluntarie illam elegant: cui cum amore post modum obediant. Si electio canonica facta: fuerit a toto conuento vel a maiori parte illius: a visitatore confirmetur. **C** Studient autem

De qualitate moniales omni diligentia tales eligere abbatis: que virtutibus et honestate resplendat. Sit maior non tam officio quam bonis moribus. Sit itaque talis: quod in exemplo suus ab obediendo cum amore excite subditas. Sitque sua conuersatio monachis suis predicatione. Diligat etiam omnes absque parcialitate in Christo Iesu: nam personarum acceptio in religione: numerus sit sine scandalo et magis in communione dispendio. Namque innanter bilarescat propter primatum: sed animo potius laetitiae: considerans quod sit difficile de animabus aliorum rationem reddere: cum de propriis tantum pauci impuniantur qui bona rationem exhibeant. Recordetur etiam

Conceptionis beate Marie

fo. xij.

¶ Dominus noster non ministrari sed ministrare venit: tunc abbatissa non in dominia sed in subditaria ancilla elegitur. ¶ Tuncantur etiam subdite obedire suis visi-
tatoribus et abbatisse: in omnibus que promiserunt domino obseruare: et recordetur
¶ propter deum abnegauerunt proprias voluntates. Considerent itaque quod potius
obedient Christo sposo suo quam presidentibus: et quod sic inobedientia et ceteri sui
periodum dominus noster Jesus contineatur: et idem non obtemperatur: si in quod idem
domus ait in euangelio. Qui vos auditis me audit: et qui vos spernitime spernit.

Desublectio
us debita.

¶ De obseruancia paupertatis. Cap. 6.

Quem multibas fragilitas precipue per Christum inclusarum: multis subdat
necessitatibus: idecirco quatensis sit illis facultas sub fidio: ad tales nec-
essitates: possessiones et redditus in communione habere possint. Que videntur seu alienare
non valeant: nisi ob maiorem utilitez et commodum domus. Et hoc cum assensu vi-
sitationis et abbatisse: et maioris partis conuentus. Noster enim abbatissa de rebus
mobiliis: eriguntque precii dare seu alienare: prout opportunitus fuerit. ¶ Cum mo-
niales in particulari paupertatem obseruare teneantur: non possint sibi appropria-
re. Poterunt tamen eum abbatisse licentia: eorumque sibi coedentur similes
vestimenta habere: et conformari paupertati quam redemptor noster: eiusdemque mater san-
ctissima sibi elegerunt: maximas divitias repudare debet. ¶ Non comeniant paup-
erulas vestes et repectatas: quibus propter christum libenter spose eius induit: spousales
in celo divitias innueniunt. Et illa sposa suo Christo charior erit: quam viliori habitu fuc-
tit contenta: et etiam rebus corpori necessariis partioris preceps.

De modo alter-
nandi bona
monasterij.

De visitate
vestrum.

¶ De clausura obseruanda in generali. Cap. 7.

Huius religionis moniales professe: firmiter teneantur vincere in perpetua
clausura intra monasterij claustrum intrinsecum. Sed si aliquo tempore: quod dominus
anuerat: inenitabilis contigerit necessitas: ut pote ignis: vel armatori virorum via-
lentus ingressus: que quidem dilationem non sustinent: in his vel similibus casibus:
ad locum poterunt transire decenevbi in honesta clausura cōmōrentur: quo ad us-
que de monasterio sibi prouideatur. ¶ Habeant autem visitatores auctoritez mitti-
endis aliquam vel alias monialium ad construendum vel reformandum: sine regendis
aliquid monasterij sui ordinis: vel gratia correctionis: vel ob aliā manifestā ne-
cessitatem. ¶ Moniales istius ordinis: quatenus clausurā quam domino promiserūt
melius pfectiusque custodiāt: habeat portā in sublimi collocazā: ad quam per levato-
riā scalā possint ascendere. Que semper suspēta maneat: preterquam cū aliquis ob ine-
vitabiliem et necessariā causam ingressurus fuerit: prie in sequenti capitulo dicetur.
¶ Habeat etiam in patēti et manifesto loco una rotā bona et foræ: cuius altitudo
talis sit et lōgitudo: quod nulla persona per eam ingredi valeat vel errare: per quam ea quā in
fronmitti poterunt inferātur. Habeat etiam circuia prefata rotā interius exteriusque ostio-
la quā nocturno tempore etiam et diurno: vel estiū quā sorores dormiunt: clausa semper
maneat. ¶ Habeat etiam in sublimi portā quasi fenestrā inter duo ostia: latitudinis
et altitudinis congruentis: per quam inferātur ea quā per rotā intromitti non possunt.
¶ Habeat etiam locutorium in loco honesto: cratibus ferratis interius exteriusque muni-
tū: in quo nigri linteū suspēdat: ne religiose alios possint videre: nec ab eis vi-
deri. Nec deceat loqui sororibus aliquo tempore in prefato locutorio: a cōplecto
deinceps ad primā sequentis dicti: nec tempore prandij: nec cū dormiūt sorores esca-
lis tempore: nisi manifesta necessitate cogantur.

Cap. ppic
quā ipsius mo-
nales muta-
rū.

Derore.

De loquuo
rio.

De tempore: nisi
manifesta necessitate cogantur.

¶ De clausura in particulari. Cap. 8.

Regula monialium.

Tia monasterio autem ubi multe sorores habitauerint: duo loquutoria b[ea]t[er]e posse. In muro vero quod sorores dividit a capella: due magne fenestre: vel una sem di positione chori costruuntur: quod ferreis cratibus interius exteriusque munatur: quod bus linteis nigra apponatur: ne existentes in ecclesia: sorores possint videre. In quibus etiam fenestris: lignae porte erunt ab intra cum seris et clavibus: quod quidem non aperiatur nisi cum officiis dominum recitat. Liticevero solum deponetur ad extirpationem corporis sanguinis domini nostri Iesu Christi. Sit etiam in ecclesia in competenti loco fenestra cum tanta lignea parvula: ad precipuum duci corporis sacramentum: quod tamen sit quantitas quam calix per eam possit intineri. Que semper manebit clausa: nec aperitur nisi cum sorores eucharistiam percipiunt. Hoc autem sic fieri: quod quod sorores dominum corpus recipient: a secularibus videri non possint.

Concernit ingressu monasteriorum busus ordinis. Cap. 9.

Precipimus firmiter ut nullus claustrum monasterij ingrediatur: preter visitatores cuius necesse est fuerit ad exercendum officium suum: et ceteros administrandum ecclesia sacramenta: et medici ad visitandum infirmas: et artifices cuius opus fuerit ad reparationem domini. Si vero aliquis alter ingrediatur: tam ingrediens quam admittentes in exercitacionis suam incurrit. Et quod si aliquis ex superadictis ingreditur: vadat cum abbatis vel vicaria et ostiariis scalam: quartu[m] vina precedat pulsans parvulum imminutum: quatenus sorores audientes recolligantur. Et dum ibi fuerit in claustro: cooperiant sorores facies suas velis nigris: quia non debent desiderare ab aliquo vide ri nisi a sposo eorum domino Iesu Christo.

Concernit diuino officio et oratione. Cap. 10.

Sorores attente considerent: quod si quis ola debet desiderare b[ea]t[er]e spiritus domini et sanctam eius operationem: cui puritate cordis et denota ofrone a terrenis desideriis et seculari vanitatibus mundare conscientiam: et unius spiritus effici cum Christo sposo suo per amorem: quam internu[m] virtutu[m] desiderium: et perpetua erga vita (quod nos a deo separari) inimicitia inueniuntur. Ofo etenim est illa: quod nos iuniores diligere facit: et orare (ut dicit dominus) persequuntur et caluniantur nos. Hoc nam est quod clausura et ceteros religiosis labores in dulcedine convertit. Et ergo hoc operatio necessarium salutinem in sacro ordine melius exerceat: sorores qui recipiatur ad cho[m]p[er]teneatur dicere diuinum officium: quod ad solenes festivitates: et in quibus non laboratur: et octavias eorum: et dominicas primo ponendas: et necessario recitandas: et ferias secundum breviarium Romanum: et suffices minores recitat. Octava seraphici leti psalmi fructus celebret: et nulla alia ordinis eiudem. Omnes autem festis simplicibus et dominicis non primo ponendis dicent officium. Cocepticibus cum commemoratione dominicarum formam breviarii ad hoc illis deputati. Unde autem officium cocepti dicat secundum quod libi mons est. Dominales vero laudes dicat viginti quatuor pater noster: et Ave maria: et matutinum: et laudibus quinq[ue]: et prima: tertia: sexta: nona: et copletorium: et qualibet usq[ue] septem: et vesperus autem duodecim: et oratio post defunctionem. Et ut h[ab]et sacerdos statim in virtute et religione mediatis sacramentis continuo crescat: studeat diligenter sorores conseruari et eucharisti suscipe in festis Cocepticibus diebus natale. Matutinalis dominii: et Purificationis diebus natale. In prima etiam hebdomada quadraginta: et in Annunciatione diebus natale: seu in maiori hebdomada. In festis et in Resurrectionis domini. Preces: Visitationis: Assumptionis: Nativitatis diebus natale: et in festo seraphici fructus: et omni festo.

Concernit lemmio et pia dispensatione cum infirmis habenda. Cap. 11.
Dominum sorores in maiori quadragesima: et omnibus diebus in quibus ab ecclesia est in dictis ieiuniis: et a festo Presentacionis domini nostre vestre usque ad nativitatem

Conceptionis beatæ Mariæ. fo. xxiij.

mitatem dñi et seris lectis totius anni. Sabbato vero ob reverentiam dñi nostre voluntarie ieiunare volentes: benedicti sunt a dñio: et que noluerint non sint astricte. Lñ in firmis vero et debilibus: poterit abbatissa dispensare cu[m] discretarñ con silio: s[ic] q[uod] necessitat[i] viderit expedire. Ch[rist]o habeat abbatissa cura de infirmis fo[r]ribus: sicut de seipso. Nam si mater diligit et consolatur filia suam carnale: quanto diligenter debet abbatissa (que est mater spiritualis) nutrita subueniret consolari filias suas spirituales tempore necessitatis et infirmitatis. Ch[rist]o habetur ergo egredinari in saniori loco totius domus vbi in firme curetur: et puldeatur per abbatissam: vicariam: et in firmariâ: sicut vellent sibi scriri: cu[m] humilitate: benignitate: et charitate. Ut iententur etiâ a medico: per visitatores vel abbatissam ad hoc deputato. Abbatissa cura habeat visitandi semel in die egreditudinarii: nisi legitime fuerit impedita: vel vicaria loco eius: ut videant necessitates in firmariâ. Nam ch[rist]o aratatis opera super oia dñis noster commendavit nobis.

De modo laborandi: ac dormiendi: et silentio seruando. Cap. 12.

Sorores omnes: preter infirmas: laborent fideliter et devote temporibus ad hoc assignatis: expellendo ocium aie inimicum: quod via et porta est p[er] qua via et peccata ingrediuntur: et ducunt animam in perditionem. Nec labo[rum] preciu[m] aliqua sibi appropriet: sed sine omnia communia: prius expedit famulibus dei: et imitaticibus sancte paupertatis genitricis eius. Diligant etiam silentium: nam in multiloquio non deest peccatum: et que lingua non offendit: magne perfectio nis est: et religiose non refrenant lingua stram: vana religio est. Deinde serue tur papale silentium in choro: claustris: dormitorio: et reectorio: tota domo post completorium usq[ue] ad primam pulsationem prime sequentis diei: et tempore quo post prandiu[m] dormitur: scilicet a festo resurrectionis dñi usq[ue] ad exaltationis sancte crucis. Doterunt tamen in his temporibus necessaria loqui: summissa voce et honeste. Non loquantur cu[m] aliquibus qui non sunt de monasterio: absq[ue] abbatisselle centia: et cum auscultatricibus. Ostendat se imitatrix veras humilitatis et mansuetudinis redemptoris nostri eiusq[ue] dulcissime matris: verbo: gestu: et incessu. Dormiant sorores habitibus induiti: et chordis precincte: in vicino dormitorio: vbi tota nocte l[umen] apertus erit accensis. Et dormiant singule in lectis suis: preter instantias que dormiant in egreditudinario. Doterit tamen abbatissa dispensare cu[m] infirmis sororibus: ut habitum deponant ad dormendum. Et morientes sepe: liantur in habitu sue professionis absq[ue] pallio. Sint etiam lectis sororibus pauperculis: et paupertati quâ dñs deo voverunt cōfornimes. Lectus vero abbatissa tali loco sit: q[uod] faciliter sororum lectos possit videre. Studeant abbatissa et moniales hac regula: vinclis formâ perfecte obsernare: ut semp humiles et subdites: in fide catholicâ stabiles: vota q[uod] dñs p[ro]misserunt usq[ue] in finem obseruent. Ch[rist]i ulli ergo oino boism licet h[ab]et h[ab]e[re] paginâ absolutionis: liberationis: decreti: declarationis: approbationis: cōfirmatio[n]is: cōicationis: cōcessio[n]is: et indulxit infringere: vel ei sensu temerario contrarie. Si quis autem hoc attingere p[ro]sumperit: indignatione oportetis dei: ac b[ea]t[us] Petri et Pauli apostoli eius: se nonerit incursum. Data Rome apud sanctu[m] Petru[m]: anno incarnationis dñs sic. Ad. D[omi]ni. quindecimo. Kal[endaris] octo[bre]is: pontificatus nostri anno octauo.

C[on]c[ord]at r[ati]o monialium Conceptionis beatæ Mariæ.

Notandumq[ue] statutu[m] geniale supraposetu[m] in fine regule secunde sancte Clare erat Collectione apponendu[m]: q[uod] universas moniales earum monasteria tangit.

Ordinariū ceremoniarū diuinī officijs.

Incipit ordinariū ceremoniarum diuinī offi-

cij scđm consuetudinem sancte Romane ecclesie.

C De pulsatione campane,

Dōes horas canonicas pmo pulset cāpana maior aliquātulū p signo: et scđm cōgruo ictus alio cōpetēti q̄ fīes expedīt necessa- rīs cōmode possit sine mora ī ecclīa cōuenire ad itē pluri puse- tur. Et hī mod⁹ pulsatiōis sēp seruet: excepto q̄ in festis dupli- ci

b⁹ ad vespas et matutinū trib⁹ vīcib⁹ pluri puse- tū factis cōgruis ictus alios. Et in eisdē dieb⁹ ad tertīā bis pulset plures facti cōgruo ictus alios. Et post tertīā ad missam semel plures cōpetenter ante q̄ incipiat Inrolus. Itē in dīcīs die- bus et festis semiduplicib⁹ atq̄ duplicib⁹ puseatur cāpana quando incipit Te deū laudamus: vīcī ad versum illū. Sleni sunt celi et terra. In illis vero dñi- cis diebus quib⁹ cātatur nonū. Respōsi: puseatur cū incipitur Glōia pī: vel in re- hceptione iōnus. Respōsi: quādo glōia nō cantatur. Itē in elevatione corporis Ch̄rī pulsetur cāpana maior parūper in missa cōuentuali tm̄. In missis autē pūnatis nulla cāpana puseatur. Itē ad prandiu et ad cenā semper puseatur cā- panella. Post cūius pulsationē fiat congruū interusalii: in quo fratribus lotis et congregatis ante refectorium: puseatur cāpana refectorij a refectoriario uno ictu. Et fratribus sere ingressis: puseatur aliquantulū prolixius ab eodē. C finita pul- sationē: incipiat cātor. Benedicite. Et respōdentibus fratribus. Benedicite: incipiat cantus versum. Cum autē peruenient ad Iube dīcētor circa inferiorē partē ch- nentis pccdat in mediis: et inclinatus recipiat benedictionē. In fine autē come- stiosis puseatur cāpanella uno ictu: et statim lector dicat. Tu aut. Et fratribus egre- dientibus a mensa puseatur aliquantulū prolixius. finita vero pulsationē: cantor incipit versum. Lōq̄ dicuntur versiculi: Dispergit dedit pauperibus tē. sicut fīes erexit ad se cōuerit vīcī ad Retribuere: ad qđ fīes inclinare se debet. Cs̄ cū agi- mus fīas in refectorio post cenā: qui comedērī et ibi nō sūnt necessarij ad ter- uiendūm: sūlētio egrediātur. Itē ad collationē: q̄ semper in refectorio facien- da est) primo puseatur cāpana maior p signo: et facti cōgruo interusalio: puseatur cāpanella refectorij sic diū: ut fīes cōuenire possint. Et cōgregatis fīibus: a lectori statim dicatur. Iube dīcē bīdicere. Et bīdictione recepta: incipiat legere. Post primū vero versum vel secundūm lectionis: dicatur a lectori. Benedicite. Cfacta vero collationē et terminata lectio: fīibus ordinate in ecclīam eūtibus dīcedo ps. Misericordia mei de⁹: sine nota puseatur cāpana p cōpletō. Et dicto in ec- clīa Aduitorij nf̄z in noīe dñi et c. et Tōf nf̄z: fiat cōfessio. Et fiat collatio ī die- bus sc̄imio et tm̄. Leteris dieb⁹ cōseniat fīes ad cōpletōrū ī ecclīa: sicut ad ce- teras horas diei. Itē ipse quo fīes dormiūt: sc̄z a pascha vīcī ad festū exaltatio- nis sancte crucis: puseatur cāpanella refectorij ab eo q̄ legit in mensa illo positi⁹ comederi. Ad quā pulsationē fīes in pace et sūlētio quiescāt. Et q̄ dormire non possunt vel nolūt: silentiū interū obseruat. Et caneat ab introductione secularitātē illa hora: vbi sine scandalo poterit cantari. Itē q̄scūq̄ debet fīes ī caplī con- gregari: puseatur cāpanella caplī et una parte tm̄ prolixe. Ad quā pulsationē fīes ī caplī cōueniant sine mora. Cōgregatis ī ecclīa fīibus ad oēs horas: et vī- tūna pulsationē finita hebdomadarīns faciat signū manū perentiens formā: vt fratres prostrati: si sensibilis dies suis inclinati: dīcū of onē dicāt. Quā finita

Orđinariū ceremoniarū dītini officij. **Fo. xxiiij**
et signo surgēdi ab eodē facto: incipiat officiū in sede sua verso vultu cōtra altare:
alijs frībus cōsimili modo statib⁹ vsq; ad Gloriam patri: et tunc vertant se e regio
ne. **C** Simili modo capitula et orationes dicantur a sacerdote in loco suo.

C De psalmodia.

Et nota: quādocim⁹ dī: psalmodia plane et sine nota: stare debet fīes trē-
cti: preter q̄ in psalmodia mortuorū: in qua fratres sedent. **C** Itē q̄ sic nō
duo psalmi vel quattuor dicuntur sub vna assūtione ebor⁹ dī: stare in quo inchoatur
assūtione: preter q̄ in Prima tpe pashalit: et in Lōpletorio. **C** In oībus alijs stent: et
sedent alternatim: preter q̄ in ps Laudate dñm oēs gentes: et Laudate dñm de
celis: et Quienq; vult: et officio beate virginis: et cūludem lectionibus plane di-
cunt: et Benedictus: et Magnificat: et Nunc dimittis: et Hymnis: quib⁹ oībus
debent stare erecti: sine cātentur sine legantur. **C** Item psalmodia cum plane dī:
distinet et tractin dicuntur ita q̄ finis verbis ex vna parte: alia incipiat: ma-
xime in officio beate virginis et mortuorum. **C** Quando vero cantatur: non fiat
protractio in puncto metri: sed pausa conueniens et equalis.

C De dandis assūt: et intonandis psalmis.

De dādis assūt: et intonādis psalmis hic modus teneatur vbiq;. **C** In quo
libet choro sint duo cantores: vñ et vna parte: alijs ex alia: qui distribuās
singulas assūtias per singulos fratres: vñsquisq; in parte sua. Et cantor qui das
assūtiones psalmū: solus repeat eandē post psalmū. Et cātentur cōmuniter
ab vtrōq; choro. Et nūch assūta incipiatur a duobus ante psalmū.

C De lectionibus: et benedictionibus.

Lectiones autem legantur in medio chorū: vel alibi vbi cōmodius fieri potest.
Rit. **C** Responsoria nocturna et diurna cantent fratres in stallis suis: sicut et
alijs vbi libi sufficiētes habentur. **G**ibi autem tantum vñs habetur: vadant ad
cantandum in medio chorū cōmuniter. **C** Lumen autem peruenient fieri ad bene-
ditiones: lector petat benedictionem inclinato capite versus altare: et sacerdos
sedens (preter q̄ ad benedictionem euangelij) mediocri voce denote eam confe-
rat. **C** Benedictiones autē tam in serialibus diebus q̄ festis leviter. **C** **P**rima.
Benedictione perpetua: benedic nos pater eternus. **C** **S**eunda. Unigenitus
dei filius: nos benedi. et adiu. dignetur. **C** **T**ertia. Spiritus sancti gratia illu. sen. et
cor. nostra. **C** **Q**uarta. Dens pater omnipotēs: sit no. ppi. et cle. **C** **Q**uinta. Lbra-
tus perpetue: det no. gan. vite. **C** **S**exta. Ignem sui amoris: accen. deus in co-
noscit. **C** **S**eptima: quando non legitur euangelium dicitur. Ille nos bene. qui
sine fine vivit et regnat. **C** **O**ctava. Diuinum auxilium maneat semper nobiscum.
Si fuerit festū de. Laius: vel quorumvis vel quarum festū columnas apē: vel ip̄i: vel
spārel ip̄e: intercedant pro nobis ad dñm. **C** **M**ona. Ad societatē cīniū super-
iorum: perducat nos rex angelorum. Si vero legitur euangelium dī. Euangelica
lectione no. sa. et pro. Quando vero duo euangeliā leguntur: ad secundū dī. Bene-
dictio. Per euan. dicta: dele. nostra. deli. Si vero tertium euangelium legeretur
(ut in natālē domini) tunc sit hec benedictio. Herbas sancti euangeliū: doceat nos
Christus filius dei. **C** **A**b solutione vero terminantur in tono capitulorū. **C** Be-
nedictiones in tono lectionum. **C** Orationes ad omnes horas dici sez primā, ter-
tiā, sekā, nonā: et complectorū terminantur in tono capitulorū. Et tunc sa-
cerdos qui dicit orationem dicat. Dominius vobiscum: et Benedicamus domi-
num eodem tono. Et respondeatur suspenſus: Deo gratias.

Ordinariū ceremoniarū diuinī officijs.

¶ In vespere autem et matutinis semper orationes die dicuntur solenniter ut in missa.
¶ Ego vero gratias interdicit: fratres legat officia distincte et simpliciter sine nota.

¶ De genuflectione et inclinatione.

Nota quod in serialibus diebus dum de prima offertur ab oibus genuflecti debet usque per dominum. Et id est si in offertoribus beate virginis et beati fractie: tamen ad nosa ipsorum: preterea in Preciosa. Et idem quando docuntur dominus noster: tunc in principio horarum sicut in fine. Quando autem dicitur dominus noster ante lectiones: et in benedictione mensae: et in agendis gratiis: non genuflectimus: sed in ultimo dominus noster post Preciosam: et post gratias: si dicatur in ecclesia: flectat fratres genua: et quando dicitur Lredo: et in suffragiis et preciis: sicut de iesu in breviario continetur. C Sacerdos vero qui dicit officiales sicut eructus: si cantando eas dicat. In missa autem prostrament se cum deo prima collecta. Quando autem de prophetia una vel plures: ad illas orationes non prostrantur leviter: nisi ad illa ad quam deus dominus vobiscum. C Semper autem sicut sit festum sicut non inter Offertorium et Oratio fratres: sicut eructi versus vultus ad altare. C Item prostrantur se cum sacerdos dicatur Oratio fratres: et surgat cum deo. C Sicut omnia secula. C Item dicto Sanctus: prostrantur se usque ad elevationem corporis: et tunc surgant: et depositis mantellis (si que habuerint) nudatis capitibus adorem humiliter et devote flectentes genua versus corpus Christi. Et interim sunt prostrati et regione usque ad Sicut omnia: et Pax domini tecum. C Item a dicto Agnus dei sunt prostrati usque ad canticum. C In diebus autem festi sicut duplexibus eis alijs fratres non prostrantur leviter a corporis Christi elevati usque ad Sicut omnia secula: ante dominum nostrum. C Ita flectant genua fratres in serialibus diebus ad Salve sancta parentum: et in missa de spiritu sancto cum deo. Veni sancte spiritus: et iquadragestima quando deus Tractus. Domine non secundum peccata tecum: ad illum verum. Adiuua nos deus: et ad Salve regina: et Ave regina celorum: in principio tuum: et ad verum illum: O crux ave spes unica. in serialibus diebus. C Et nota quod ubique in serialibus diebus genuflectitur: in diebus festi inclinatur: preterea in preciis prime et completoriis in quibus fratres sicut eructi: et in regione cantent. C In missa autem post Orationem fratres usque ad Sanctum stent ad altare cantantes: et post Sanctum similiter quando stant eructi: et canticum aliquid non cantant. C Ita quando docuntur dominus noster: semper inclinetur ab oibus equaliter et profunde. Et quando deus: Te ergo quod laus famulis subuenit: et bene factus est in Lredo: et in Gloria in excelsis deo quando deus. Suscipe deprecationem nostram: et in fine hymnorum: et ad penultimum versum cantici. Huius dicite omnia opera domini domino.

¶ Que debent dici ab uno vel a pluribus.

In uitatoriis et deis Versiculi cum Benedicamus: ab uno fratre tamen dicuntur in sede sua in serialibus diebus per totum annum: et etiam ab octava resurrectionis usque ad ascensionem. C Ita in festo nouae lectionis et diebus dominicis Inuitatoriis: et ultimi responsoriis: et Alla in missa semper dicatur a duobus in medio chori. C Versiculi vero et Benedicamus: ab uno dicatur in stallo suo. C In festis semi-duplicibus oratio a sacerdote dicatur ad gradus ante altare in utrisque vespere et matutinis. C Inuitatoriis ac 3. et 6. et ultimi responsoriis Graduale: et Alla cantentur ad pulpitum a duobus in medio chori. C Brevia vero responsoria: et versiculi: et Benedicamus in matutinis: et in utrisque vespere dicatur a duobus ad gradus ante altare. Et unus cereus habeatur in utrisque vespere et matutinis. C Si vero in secundis vespere a capitulo in antea hiat defecto simpliciter totum hiat sic ut

Ordinariū ceremoniarū diuinī officij. fo. xv.

In simplici festo.

De festis semiduplicibus.

Hec autem sunt festa semiduplicia. festū sancti Andree apostoli. Sancti Iohannī Colai. festū sancte Lucie. Sancti Thome apostoli. Sacerdotū Innocentū. Octaua epiphanie. festū sancte Agnetis. Lōueris sancti Pauli. Sancte agathe virginis. Cathedra sancti Petri. Matthie apostoli. Mathei euangeliste. Aploꝝ Philippi t̄ Jacobi. Ultroꝝ festum sancte crucis. Reuelatio sancti Michaelis. Octaua aicēniōnis. festū sancti Barnabe apli. Octaua beati Antonij. Octaua sancti Joannis baptiste. Sancte marie Magdalene. Sancti Jacobi apli. Petri ad vincula. Octaua sancti Laurentio. festū sancti Bartholomei apli. Decollatio sancti Joannis baptiste. Octaua natalis beate virginis. festū sancti Matthie apli. Sancti Luce euāgeliste. Aploꝝ Simonis t̄ Jude. Sancti Martini. Sancte Elisabeth. Sancte Cecilia virginis. Katherine virginis.

De festis duplicibus maioribus.

Tia festis duplicibus maioribꝫ immediate post secundā pulsationē in utrīsque vespereſ t̄ matutinis sacerdos cū duobus cantoribꝫ. vel quattuor in magnis cōcūtibꝫ. superpellitibꝫ induantur; t̄ dno acolythi cū thuribulario superpellitibꝫ solummodo induātur. Ita q̄ in principio tertie pulsationis preparato thuribulo t̄ luminaribꝫ accensis. hoc ordine chorū ingrediantur. Primo precedant cantores. Deinde ceroferarii. Tertio thuribularius dextera manu portans thuribulū t̄ sinistra incensum. Ultimo sacerdos corā altari procedens. Et stans In medio acolythorum ponat incensum in thuribulo. Quo accepto de manu ministri genuflectat corā altari; t̄ adoleat maius altare tñ. Quo peracto. reddat ille ministro non thurificando eū. Et descendēs ad ultimū gradum altaris; ab eodem ministro thurificetur. Et in eodem loco facto signo; officium more solito inchoetur. finito Gloria patri sacerdos ad locū suum revertatur; t̄ acolythi depositis luminaribꝫ in ultimis chorū locis iuxta fratres reideant; t̄ thuribulariū iuxta vñ illorū remaneat. Cantores vero oīa que ad eos officium spectant; simul incipiunt. Psalmos enī non intonentur; eoz alias resūmant nisi bini t̄ binata q̄ de vrogo choro virus; prietēq; ad H̄m̄ t̄ Magnificat. Alle ad Benedicat. Magnificat semper incipiat in principio ab hebdomadario. Benedicam̄ vero i utrīsque vespereſ t̄ matutiniscū. In ultorū t̄ octauo. H̄c semp̄ a quattuor vel pluribꝫ dicantur; pro dispositione cantorū. Letera vero i hissoia cū versiculis; a duobus cantu dicantur. Altare maius ad H̄m̄ t̄ Magnificat tñ thurificetur. Deinde thurificetur sacerdos in loco suo. Postea vero cantores congregati ante pulpitū. Postea fratres de choro; ita q̄ a parte hebdomadariū inchoetur. Itē post thurificationē factā in principio matutiniscū thuribulariū t̄ acolythi soli deponant superpellicia; q̄ in p̄. Landate dñm de celis; reassumant.

De duplicitibus minoribus.

Tia minoribꝫ aut duplicitibus cantores in superpellitibꝫ nō induātur. Nec in principio vespereſ t̄ matutinop̄ thurificetur; sed simpliciter sacerdos sine superpellitio incipiat officium in loco suo. In ultimo aut psalmo ante capitū sacerdos t̄ thuribulariū cū duobus acolythibꝫ superpellitibꝫ induātur; t̄ altare manus tantū t̄ choro ad Magnificat t̄ Benedicat thurificentur. Letera vero sicut in maioribus duplicitibus sicut.

Quando est unus chorus contra alium.

Nota q̄ omni tempore q̄i cōmuniter in choro psallitur vel cantatur; unus con-

Ordinariū ceremoniarū officijs diuinī.

tra aliū versis vultib⁹ e regione vertat. C In capitulis vero: r̄t oībus in q̄bus nō genuflectit vel inclinat: r̄ in missa q̄ā sacereta dicit fr̄atres verso vultu contra altare. C Itē q̄ā f̄es sunt in oratione p̄strati: surgant q̄ā sacerdos dicit: Per dñm. C Et nota q̄ā in missa q̄ā sacerdos debet dicere Dñs vobis: f̄es oīs debet stare versis vultibus ad altare: donec respoderint: Et cū ip̄ tuō. Et eū cantatur oī primatim e regione versi vlḡ: Per dñm. C Itē finita prima oratione: siue in missa fine in horis: cuī sacerdos dicit: Per dñm. Et stet versis vultib⁹ ad altare: donec respoderint. Amē. C Itē cū fr̄ater dicit: Invitatoriū: vel incipit Annal: r̄ cū dicit: Rosaria brevia: vel B̄ndicamus: stet verso vultu ad altare: ceteris et regiōveris. C Itē cū dicit: flectamus genua: dicto Lenate: stet f̄es versis vultib⁹ ad altare vlḡ ad finē orationis. Et dicitis oīomib⁹ cū flectam⁹ genua: ad orationē ad quā d̄: Dñs vobis: flectat f̄es genua vlḡ: Per dñm. C Itē temp̄ post primā oīnē in alijs dieb⁹ oībus ad sequētes statut versis vultib⁹ ad altare. Et similiter ad oīonē q̄ dī post Asperges me. C Itē semper cū occurrit i festo nouē lectionū dice de feria missam: i ipsa missa flectimus sicut in feria.

De cereis.

Illā diebus ferialeb⁹ temp̄ in cōnēctuali missa habeant duo cerei: vel due cādē. Ile: vbi pāt cōmode haberi. Et in officio b̄t virginis: cādela vel cere⁹ corā alari accēdāt: vbi cōmode pōt haberi. C In dieb⁹ aut̄ dñicis: r̄ festis semiduplicib⁹: duo cerei tñi habeātur in missa. S̄ in semiduplicib⁹ vñ⁹ tñi in vespis: r̄ matutinis: duo tñi cerei habeātur sup̄ altare: et dno sup̄ candelabram⁹ lectoriarū denotio aliquoꝝ plures obtulerit: voluerit officio dei crux. C In missa vero duo sup̄ altare: et duo super cādela: q̄ā a ceroferariis deportetur. Nec aut̄ oīa sic stant: si cōmode p̄t haberi cerei. C Opleta aut̄ thurificatione ad Māḡt: r̄ Bñs: reverentur sacerdos ad locū suū: p̄cedite ip̄ solo thuribulario. Leroterarii depositis cereis coram altari reverentur ad loca sua. Recepimus aut̄ cereis cū anna post Bñs cantat: sine post Māḡt: vadat ad grad⁹ altaris: vbi sup̄ ornati pulpitū ofo dī dicit: stet ad dixerā et leua sacerdotis. Dicta vero oīone reverentur sacerdos ad locū suū: ceroferariis remanētib⁹ ibidē. Finitis aut̄ vesperis et dicta oīone dñica: reverentur in vestimentis sui ordinē quo venerūt. C Itē q̄scūb⁹ L̄basi corpus deportatur: duo aclyb⁹ superpelliciis induiti cum duobus cereis semper precedant.

De duplicitib⁹ maioribus.

Rec sunt festa duplicitia maiora: sc̄z Matutinas dñi. festū sancti Stephani. Sancti Joāni evangeliſte. Circuncisio dñi. Epiphania. Quinque festa beatæ virginis. Oīica Resurrectionis. Ascensio dñi. Oīica Pentecostes. festas sancti Antonii. Sancti Joānnis baptiste. Apostolorum Petri et P̄auli: p̄ma die tantum. Et festum beati Jacobi. Sancti Laurentii. Utruq̄ festum sancti francisci. Et festum beati Michaelis de Septembrio. Et dedicationis ecclie festus. festum omnium sanctorum.

De duplicitib⁹ minoribus.

Th̄c sunt festa duplicitia minorata. Duo dies sequentes post festū Resurrectionis: et Pentecostes. Commemoratio sancti P̄auli. Dedicatione ecclie: et anniversarium eius. Octava apostolorum Petri et P̄auli. Octava Assumptionis beatæ Marie virginis. Octava natalis sancti francisci.

De thurificatione.

Ordinarii ceremoniarum officij diuinorum. fo. xxv.

Tota missa conventuali altare incensetur post calicis oblationem. Nota: qd quā docuimus incensatur altare ad **H**ūs: et **M**agnificat: sacerdos summo gradu genitlectat corā altaris deinde surgens ad mediū altaris incipiat extensa magna versus corpus **L**christi vel crucifixi: et circunducat manū ad dextraz cornu altaris breuiter transiens usq; ad sinistrū ipsius. Et ducta manu semel ante altare a leua in dexterā: et osculato altari reddat illud ministris sicut superiorus dictus est. **C**ū vero chōrū thuriificatur: a parte hebdomadarij semper inchoetur: et una vice vel duabus quilibet frater adoleatur. **C** Ite in fine oīm horarū dieas. fidelium aie cuius dñica of one misse immediate sequitur missa. Et tunc dicto **B**enedicamus: statim incipitur officium missae: finita autē of one dominica: et signo facto a sacerdotio dicitur. **D**ixit nobis suā pacē: pieterib; in **L**opletonio: et **M**atutinis: et **P**rimis. Et respondeat frēs. Amen. **C** Si autē plures hore sine intervallo dicantur: inter duas horas dicatur: fidelium aie: et oī dñica tantum semel.

De officio missae conventualis.

Officio missarū maiori dicendum est. **C** In diebus serialibus parentur ad missam sacerdos. diaconus. subdiaconus in magnis conuentib;. In parvis autē subdiaconus induitus tñ super pellicio. **C** confessio autē fiat coram altari. Et sit calciatus qui dñ legere eplam. **C** In missis priuatis sacerdos qui celebrari ihe sibi legat eplam. **C** Epla vero circa mediū altaris in inferiori gradu semper cantetur super palpitū. finita vero epla: minister paret calice in loco suo: et paratū ponat super altare. **C** Et dñ cantatur Offertorium: minister offerat ampullā sacerdoti cū aqua. Deinde immediate post oblationē calicis et thuriificationem: sacerdos abluit manus. **C** Patena vero non teneatur nec pars: nec thuri detur nisi in dñicis diebus: semiduplicibus: et duplicibus. Hec in missis secretis thuri fieri. **C** Quando vero de Ite missa est: tam sacerdos qd diaconus durante Ite missa est: tenet veris ad populu. Quo finito: convertatur ad altare. **C** Lū vero dicit **B**enedicamus: vertat se semper ad alcāre. Deinde in vestariū reuertantur. **C** In scitis vero nouē lectiōnem: idem per osa fiat ut in serialibus dictum est. **C** In dominicis autē diebus et semiduplicibus: parentur sacerdos. diaconus: et subdiaconus cū uno acolytho tñ: et thuriificant ad evangeliū. Et oblatione facta: adoleantur oblata. **C** Lū vero legitur evangeliū: sacerdos stet ad dexterū communione altaris. Subdiaconus autē stans ante diaconum: vertat se ad eum. Acolythus vero cum thuriibulario stet post diaconē longeret vertat se ad evangeliū. Quo finito: subdiaconus offerat librum sacerdoti primo deosculandum post incepū **L**redos dum dicitur: et post diacono.

De oblatione calicis.

Oblatio autē calicis sic fiat. **P**arato calice post dictā epistolā in loco suo: ve predictū est: subdiaconus dñ cantat Offertorium accipiat enī palla mūdissima: ma: qd pcedat acolythus in manu dextera ampullā aque portans: et sic procedat ordinare usq; ad mediū altaris. Subdiaconus stet a dextris diaconi: et acolythus cum ampulla a dextris sacerdotis. Deinde diaconus accipiens patenam a subdiacono offerat sacerdoti: et post diaconus accipiat a subdiacono calicem: subdiaconus ampullam ab acolytho: sacerdos eandem a subdiacono: et fusa aqua in calice: offerat eum super altare diaconis. Interim autem acolythus parato thuriibulo: reddat illud subdiacono. Diaconus autē incensum benedictum a sacerdote ponat in thuriibulo. Deinde accipiat illud a subdiacono et offerat sa-

Ordinariū ceremoniarū diuinī officij.

cerdoti. Sacerdos autem adoleat calicē et altare; sicut dictum est, finita vero thurificatione reddat illud diacono sine alia thurificatione. Diaconus vero accepta planeta sinistra manus incenset sacerdotem manu dexterā: deinde reddat illud acolythō. Acolythus vero incensatis diacono et subdiacono thurificet chori. Et hoc totum in dñicis et semiduplicibus; et duplice obseruetur. Et nota: quod semper ante evangeliū cum aliquid cōiter cantatur vel dī a sacerdote, diacono et subdiacono: diaconus assistat sacerdoti a dextris: subdiaconus a sinistris. Eccl̄ueris post euangelium. Dicta vero Presatione et Sanctus; diaconus immoluta pateam pāno mundissimo tradat subdiacono tenendā. Lū vero perennit fuerit ad Pater n̄r̄ discopariens eā subdiaconus: et tenens eā usq; ad finē dñice oratio missa cedensq; ad diaconū tradat eī: et diaconus sacerdoti desculans manū eī. Diaconus vero accepta pace a sacerdote: det eā subdiaconi: subdiaconus acolythō: acolythus duob; pūmis in chozo: incipies a parte bebdomadarij. In oībus autē festis duplicibus: paratis in sacraria ministris: precedat duo cerostrati induiti tñ super pellicis: qui rūnus ad dexterā: alijs ad sinistrā transēat tenentes eī: eos donec finiatur confessio. Quos deponētes: non resumant vice ad cuā geluum. Hos sequatur thuribulari ad dexterā transiens. Post quē subdiaconus libram clausum viracē manu ante pectus ferens. Deinde diaconus: et ultimo sacerdos, factaq; confessione incensetur altare.

De modo standi.

Litteritus ante missam nūc dī nisi bis. Nec graduale repetatur ante verbum: vel post verbum. Lecto vero post thurificationem officio a sacerdote et ministris: disponatur in modis crucis, i.e. duo acolythi eque distantes ad levā et dexterā diaconi. Et hic modus standi per totā missam seruetur. Et nota: quod ram in dñicis diebus qđ in semiduplicibus dī ep̄la diaconus ad altare reverenter ascendens debet super altare extendere et explicare corporalia: et iterū plicare in fine misse: dū sacerdos calicē et manus purificat. Ad euangeliū vero duo acolythi resumptis cercis: stent ad dexterā et levā subdiaconi: veris vultibus ad cuā gelūm. De oblatione vero calicis: et thurificatione et patene datione: omnia tiāt ut in semiduplicibus: excepto qđ acolythus qui stat ad dexterā altaris semper serviat de aq;. Excepto etiā qđ pīmo thurificent cātores: et eis pīmo par detur: et ipi eam poscent pūmis in chozo residentibus. Et illo ordine quo de vestuario fuerat egressi: finito officio reuertatur. In festis nouē lectionē: duo fratres dicent Alla: vel Tractū tēpōub; suis. Tractus autē qđ dicendus est a duobus: si brevis fuerit: ad pulpitū in medio chozo dicatur. Si autē prolóngior fuerit: a quatuor vel sex binis et unis succedētibus: ubi potest fieri bono modo. In festis semiduplicib; et in die dñico duo fr̄es dicat Graduale: et duo alii Alla. In festis vero duplicibus: duo fr̄es dicat Graduale: et quatuor Alla: vel plures: sūm qđ cogruit solēnitati.

De Alla in festis diebus.

Et nota: quod qđ Alla cātatur in festis diebus: in prima vice sine cōpletio ne pneumaticis: post verbum vero: totū cātatur. Quando vero duo Alla cātantur ab octaua psalme usq; ad octauā penitē ostis: primū cantatur totum: cum suo verbo: nec repetitur ante verbum nec post. Scđm autem Alla: et ante X̄istū: et post repetitur. Cetera vero ad missam pertinetia triāt sicut in missali cotinetur. Discursus autem fratrum in chozo sollicitate enteretur.

De cōmunione non celebrantium.

Ordo agēdorū et dicendorū in missa. fo. xxvij

Oecommunicatione aut̄ fratrū in missa cōnventuali: hoc semper obseruet. factari cant oēs qui debent cōicare summisa voce semel tantū. Dñe non sum dign⁹ t̄c. Interim aut̄ duo acolythi ertēsam pallā teneat corā sacerdote. Et cōlatis pmo per ordinē ministris fratres ceteri a capite choisi incipientes: bini t̄ bini ordinate pcedat: sacerdos genib⁹ cōicet. Lōicati vero accedat ad calicē vel calices eis a diacono t̄ subdiacono (si pōt fieri) mīstratos: sedz q̄ fratrū expedit multitudini. Et sic ordinate ad loca sua reuertatur.

Explicitur ordinarium Romanum.

Incipit ordo agendorum et dicendorū a sacerdote in missa priuata t̄ feriali: bñm cōsuetudinē ecclie Romane.

Adutus planetā sacerdos stet ante grad⁹ altaris: adiunctis manib⁹ mediocriter elevat̄ dicet Annam. Introibo ad altare dei. Rx. Ad dñm qui letificat iumentū meā. ps. Iudica me de⁹ t̄c. cū Gloria patri. Deinde repeatatur Anna. Introibo. Rx. Ad dñm t̄c. cū. V. Adiutoriu. Rx. Qui fecit. Deinde faciat cōfessionem absolute inclinatus mediocriter. Et stet taliter inclinat⁹ do nec respōsum fuerit. Misereatur tui t̄c. Et tūc erigēs se: faciat absolutionē. Qua factardicat. V. Deus tu conuersus. Rx. Et plebs. V. Ostende nobis. Rx. Et salutare. V. Oſie eraudi. Rx. Et clamor. V. Oſis vobiscū. Rx. Et cū spū tuo. Ofo. Aufer a nobis t̄c. Et br̄bec oſo aliquantulū alte dñs ascendit ad altare sacerdos. finis. Per christū. Rx. Amē. Cōdōstea inclinat⁹ corā medio altarī: iuxta manib⁹ dicat sub silentio hāc oſonē. Oramus te dñs: ut per merita sanctorū tuorū quorū reliquie sunt hic t̄c. Si vero nō fuerint ibi reliquie: dicat. Et p̄ merita omnīū sanctorū quoꝝ t̄c. Quia finitatem ergat sert manus super altare deponens: osculetur illud.

Cōde iunctione manuum.

Et nota: q̄ iungende sunt manus quoties inclinat se sacerdos ante altare: et in collectis. secretis: t̄ in post cōmunicationibus: quando venit ad Per dñm ultimum: si plures dicuntur. Nost̄q̄ incepit Gloria in excelsis deo: t̄ Credo. Et quando vadit ad sedē. Et quādo reuertitur ad altare. Et in fine Nōfatio- nis. Et anteq̄ leuet hostiā: cū dicitur: fiat dilectissimi t̄c. Et ante Pater noster: cū dicitur. Et prestas nobis. Et quādo accipit hostiā de patena ut frangat super calicem. Et quoties vadit a libro vſq; ad mediū altaris. Et quando reuertitur ad librum: dicto dñis vobiscum. Et si vadit ab altari ad piscinam: vel reuertitur. Et qñ de sacraria vadit induit ad altare. Et qñ cōpleta missa ad sacraria reuertitur.

Cōde incisionibus faciendis in missa cōnventuali t̄ priuata.

Ten nota: q̄ primo inclinat se sacerdos ante gradus altaris in confessione: ve predictum est. Secundocū dicit. Oramus te dñe. Cōtertiō: post euā gelium cū dicit. Suscipe sancta trinitas. Cōuarto: cū dicit. Te igitur. Cōquinto cum dicit. Supplices t̄c. Cōxerto: ante pacē cum dicit. Dñe Iesu christe qui di- xisti t̄c. Cōseptimo: post pacē cū dicit. Domine Iesu christe fili dei vni. t̄ Perceptio. Cōoctauo: post missā cū dicit. Placeat tibi t̄c. Cōsciendū: q̄ isti sunt inclinations que sunt profunde coram altari. Cōsunt t̄ alie inclinations q̄ sunt mediocriter super altare. Cōprima cum dicit. Suscipe deprecationem nostram. Cōscda qñ sacerdos d̄legere euāgelium dicēdo. Mūda corneū t̄c. vel Sit dñs i corde meo. Cōtertia cū dicit. Et hō fact⁹ est. Cōuarto qñ collocato calice vadie ad ablūdiū. Cōquinta cū dicit Sc̄tus. Cōxesta qñ noīat bñā virgo in Lōicatēs

Ordo agendorum: et dicendorum in missa.

Septima post consecrationē hostie aīc̄t̄ elenct. Octana aīc̄t̄ s̄t̄ cū dicit̄ p̄stas nobis. Nonā cū notā b̄ea virgo in ofone: Libera nos q̄s. Decima aīc̄t̄ dicit. Agn̄ dei. Undecima in p̄ceptio. Duodecima s̄t̄ post p̄ceptionē vadit̄ ad piscinā. Et oēs iste inclinatiōes sūt aīc̄t̄ mediū altari. Vertēs vero se ad popo-
lūtām cū dicit. Orate fess̄ p̄ me: parū se inclinet.

De altaris osculo.

Tē notā p̄mo osculāt̄ sacerdos altare dicta ofone. Oram̄ te dñe. Se-
cūdō aīc̄t̄ collectā p̄ma vbi dñi. Dñis vobiscū. Tertio post euāgeliū cū dñi.
Dñis vobiscū. Quarte aīc̄t̄ dicit. Orate fess̄. Quinto post Tē legiū dñi. vta
accepta habeas. Serto post Supplices: cum dñi. Et hac altaris participatiōe:
Septimo finita ofone Dñe Iesu xp̄e q̄ diristi t̄. Octano ante post colones
cū dñi. Dñis vobiscū. Mono cōp̄leta ofone Placeat tibi sancta trinitas.

De modo osculandi.

Ez nota: q̄ oīa osculāt̄ supradicta sūnt remissis manib⁹ super altare ante
collocationē calicis: t̄ post p̄ceptionē. Illio t̄pe a finit̄ calicis circa hostiā.
Nota: q̄ nūc̄ osculāt̄ idus est lber nisi post euāgeliū.

De elevatione manū & extensiōne.

Tē circa elevationē in manū sacerdotis & de extensiōne notandum est: q̄ sp̄ dñi ele-
vare manū sacerdos medioris ita q̄ elevatio nō excedat humeros: nec ni-
mis deprimatis sit i latū distēsio s̄p̄ moderata & eccl̄is in missa: t̄ q̄ stat versus
ad altare: t̄ q̄ s̄ vertit ad populū. In oī iūctiōne manū: simul p̄cedat elevatio
equalis & moderata.

De prosecutiōe misse.

P̄ ostiū osculāt̄ fuerit sacerdos altare: cōp̄leta ofone illa: Oram̄ te dñe: vadit̄
ad dextrū cornū altari: t̄ ibidē st̄as sine aliq̄ versu p̄cedēt̄: incipit legere stro-
tu cū ministro vel ministris: similis Rynel. Deinde vadit ad mediū altari: t̄ in-
cipit Bala fereclis deoſi dicēdūt̄. Quo finito vel nō inchoato si nō est dicen-
dū: osculāt̄ mediū altari: t̄ vertēs se ad pp̄lm dicit. Dñis vobiscū. Quo dicto: ver-
tit se ad librū q̄ eī i dextro cornū altaris: dicēs. Orem̄. t̄ ibidē terminat ofonē. Et
si plures dicātur: ibidē t̄mināt̄ similiter. Qui nō dicēdūt̄ est flectam̄ genus:
sacerdos st̄as ad dextrū cornū altari: t̄ nō cōnt̄ ad pp̄lm: incipit absolute. Orem̄.
In: sine Dñis vob. Et facto modico intulso: postq̄ dicerit: flectam̄ genna: dicat:
Lenate. Deinde absolute p̄seq̄ collecta. Si diacon̄ ministrat: t̄ dicat: flectam̄ genna: dicat:
Lenate. C finita collecta legif̄ letō vna vel pl̄es singulis letō m̄b̄ singulis
p̄missis collectis. In q̄b̄ oīb̄ idē mod̄ seruit: iterq̄ in ultima collecta q̄ p̄cedit
eplam: in q̄ s̄p̄ vertēs se ad populū: ut p̄dicēt̄ est dicit. Dñis vobiscū. Deinde le-
gitur epla s̄p̄ aīc̄ grad̄ 5 mediū altari in missa cōuentuali. In p̄natis aut̄: s̄p̄ ab
iōo sacerdote sup̄ dextrū cornū altaris legit. Cū vero legit epla a subdiacono:
sacerdos extēdit corporale q̄d supponit̄ calici sup̄ altare: ita q̄ legitudo in legitū-
dinē altaris extēdat. Nec explicat p̄pter puluerē: vīc̄ ad oblationē calicis. Et idē
faciat diacon̄ si ministrat. Nota. Corporale vero q̄d supponit̄ calici b̄eat qua
enor plicas in legitūdine: t̄ tres in latitudine. Quo pacto: in missa cōuentuali va-
dit sacerdos ad sedē. Lecta vero epla & gradinal: cū alijs q̄ aīc̄ euāgeliū legenda
sunt cū ministro vel ministris in sedē cōpletis: subdiacon̄ parat calicē i loco suo
collocāt̄ hostiā sup̄ patenā: t̄ vīnū t̄m̄ calici infundēdo: t̄ sic paratu ponat sup̄
altare. In p̄nata aut̄ missa: si nō affuerit subdiacon̄: parat sacerdos calicē aīc̄
incepta fuerit missa vel post euāgeliū: s̄m q̄d opportūnū sibi vīsū fuerit. Sacer-
dos vero aīc̄ incipiat euāgeliū: sup̄ mediū altaris inclinat̄ dicit. Si dñs i cor-

Ordo agēdorū: ac dicēdorū in missa. fo. xxvij.

de meo tē. va. Māda co: meū tē. Et signās se signo crucis: legat enāgellū sup simistro cornū altaris. C finito vero enāgilio: osculat̄ librūt̄ reuersus ad mediu[m] altaris: dicit. Credo in vnu deū: si est dicendū. Sin ante: osculatur altare: et reuer-sens se ad populu[m] dicit. Dīs vobiscū. Reuersusq[ue] ex parte dextra altaris: dicit in medio. Orem: et legit Offertoriū. C Quales autē debet esse ministri: et q[uo]d sit se de-beant h[ab]e in missa ordinata et solēni: p[re]sente vel nō p[re]sente ep[iscop]o in ordinationib[us] di-vini officij habetur.

C De oblatione calicis et hostie.

Si musa similes. cōnēmatis: vel puata fuerit: sacerdos accipit patenā cū bo-stia duab[us] manib[us] mediocriter clenaſ; et dicit. Suscipe sancte pf tē. Inte-rim vero minister ad dexterā sacerdotis assūtēs: offerat ampullā cū aq[ua]. Quā b[ea]tificans sacerdos infundit calici dicēs. D[omi]n[u]s q[uo]d biuane substātie tē. C Et nota: q[uo]d tā in priuatis missis q[uo]d in cōuētualib[us] et ordinatis tēp[er] et ordo infundēdi aquā cali-ciūdē penit[er] obseruat. Deinde accipies calicē cū duab[us] manib[us] mediocriter elen-a-tis: offerat eū dicēs. Offerim[us] tibi tē. Lollocaf autē hostia ad sinistrā: calix vero ad dexterā. Deinde cooperit calix corporali si impliſi plicato: q[uo]d supponit calici cū bac orōne. In spū būnūlitas tē. C Et postea fit signū crucis sup hostiā et calicez eum orōne. Veni sanctificator tē. ita q[uo]d primo dicatur manus sup hostiā: secun-dō super vtrūq[ue]. Et sic semp fit: q[uo]d cōiter vtrūq[ue] signat. Et postea inclinās se sup altare: vadit ad abluendū manus suas.

C De būdictionib[us] vero incēsi: et incēsatōe: et alijs q[uo]d p[er]tinet ad solēnitates: bētur in ordinario cōfessionarū missa conuentualis.

C De prosecutione missæ.

Deinde rediēs ad mediū altar[um]: inclinat̄ dicit. Suscipe sancta trinitas tē. Quā finita erigēs se osculat̄ altare: et vertēs se ad populu[m] dicēs. Orate frēs p[ro] me tē. Circūstātes r[ec]ideat. Suscipiat dīs tē. Deinde regirās se ex pte dextraz dicit secretā vel secretas: stās contra mediū altaris. Quib[us] cōpletis: elenatis et extē-sis manib[us] p[ro] m[od]estā superī taxatā: dicit. Ide oia scela sceloni tē. finita vero Presatiō dicit. Sact[us] cū ministro vel ministris mediocriter inclinat̄ sup alta-re. Et signat se signo crucis cū dicit. H[ab]is q[uo]d venit i noīe dñi tē. C Deinde inclina-tus corā aleari iuctis manib[us] dicit. Tē ergit. Et erigit se et osculat̄ altaris cū dicit. Vt accepti habeas: faciēs tres crucēs dicēdo. Nec dona. nec munera. nec sācta sacrificia. C Deinde elenat̄ tē extēsis manib[us]: sicut sup[er] dictū est: p[re]legunt canōy[es] q[uo]d ad: quā oblationē tu d[omi]ni oib[us] q[uo]d tē. Et postea facit tres crucēs cōtinuas sup hostiā et calicē cōiter dicēs. būdicitā. aſcriptā. ratā. Et elevatis iterū manib[us] cū dicit. rationabile: acceptabilem[us] facere digneris: facit iterū duas crucēs: dicens. corpus et sanguis: primam super hostiam: secundam super calices. C Cum vero peruentum est ad: qui pridie: ductis plane digitis super pallā altaris: accipit ho-stiam dicēs. Acceptit panem. Et parum elenans: significat eam dicēs. benedixit tē. Et dicto hoc est corp[us] mēnū: et adorato corpore domini cūz mediocri inclina-tione: elenat illud reuerenter: ita q[uo]d a circumstantibus possit videri. C Postea ponit in loco suo. C Deinde coopertū calicē accipit cū duab[us] manib[us]: et paru[m] elenat dicēs. Accepti[us] et h[ab]e[re] preclarū tē. Et depositit iterū sup altare dicēs. H[ab]e[re] tibi g[ra]tas agēs. Deinde ligat dices. Būdicit. Et iterū elenat: dices. Accipite et bibitervi q[uo]d in mei memorī facietis. C Deinde eleuat eū: ita q[uo]d a circumstantib[us] possit videri. Dein depositit calice: dicit. Tār̄ mēores tē. C Et nota: q[uo]d ab h[ab] logo v[er]o ad ultimā purificatiōnē manū sacerdotis: lūngēd[us] est index cū pollice: prēterq[ue] in si-gnatiōnib[us]: et cū tāg[us] corporis dñi. C Vero h[ab]e[re] locū: et post fidelitā purificatio-

Oido agēdorū et dicendorū in missa.

nem cū levat manū iwas t extēdit: separat parū pollex a digiti: ceteris sibi suu-
tem copulatis. Ab hinc aut vscq ad ultimū. Per oia: fāt signationes sicut in
missali signātur: t inclinatiōes sicut superī dicitū est. Hoc addito: q cū i fine bu-
lus of omis Nobis quoq pctōnb: dī. Per christū dñm n̄ m: line r̄fōne Amēz
dicit sacerdos. Per que oiaq: istud pēdet de fine pcedētis. Dicto aut: p̄stas
nobis: discooperit calicē: t accipies corp⁹ dñi: signat ter cū ipo ip̄ calicē a labio
in labiū: dices. Per ipm: t cū ipo: in ipo. Eleuat sicut digitis: cū corpore chft
signat bis inter se t calicē a labio calicis incipiēt: t dices qd sequit. Es tibi deo:
patri t ē. Quo finito: tenet corpus dñi sup calicē. Et parū eleuato calice cū amba-
bus manib⁹: dicit. Per oia sc̄la t ē. Dicēdo: orem⁹ p̄ceptis salutariib⁹: reponit
hostiā t calicē in locis suis: t corporale calici supponit. Cū vero venit ad Dñf
noster: eleuat manū t extēdit sicut pri⁹ vscq ad Da ppici⁹ pacē: vbi accipies pa-
tenā: signat se simpliciter cū ipa summittēs cā hostie. Et discooperies calicē facit
fractionē sup em: frāgendo hostiā per mediū: t ponēs illā partē q̄ est in finistra
manu in patena. Illā vero q̄ est in dexterā: frāgit per mediū: et particulā q̄ manet
in sinistra manu post fractionē: cōiungit parti q̄ est i patena. Alterā vero q̄ rema-
net in dexterā: erectus sacerdos tenet super calicē: t parū eleuato: dicit. Per oia
secula. Et iterū deposito calice: tertio signat sup sanguinē cū particula quaz tenet
in dexterā manu dicens. Pax dñi t ē. Quo dicto: mittat particulā ipam in san-
guine: dices. Fāt cōmixtio t ē. Deinde coopto calice: dicit Agn⁹ dei ter parū
inclinat⁹: manib⁹ demissis sup altare. Postea inclinatus ante altare dicit. Dñe
Iesu christe qui dixisti t ē. Qua finita: erigit se et osculat̄ altare: et dat pacē mini-
stro dices. Dar tecū. Rides. Et cū spū tuo. Iterū inclinans se ante altare: dicit.
Dñe Iesu xpe fili dei viui t ē. et Perceptio corporis t sanguis t ē. Quib⁹ dictis:
erigens se t reuerēter accipies patenā: dicit. Danē celestē t ē. Deinde dicit ter.
Dñe nō sum dign⁹ t ē. Quo dicto: signat se cū patena in q̄ iacet corp⁹ dñi: et ab
eadē patena nō cū manus sed lingua sumit. Et discooperies calicē: si q̄ relige cor-
poris remanēt in patena: cū digito vel pollice reponit eas in calice. Licit tñ qbus
magis placuerit: lumere corpus dñi manu de patena: s̄m priorē curie cōsuetudi-
nē. Deposita patena: cū reuerēta accipit calicē dices. Quid retribuas dñs t ē.
Laudans t ē. Quibus dictis: signans se cum calice: dicit ofonem. Sanguis dñi
nostrī Iesu Christi t ē. et ertunc percipit sanguinem. Perceptione vero facta: va-
dit ad cornū altaris dextrū: et purificationē calicis accipies: dicit. Quod ore sum-
pissimus dominus: pura mente capiamus t ē. Corpus tuum dñs t ē. Quibus di-
ctis: purificationem digitorū factaz super calicē: in calice dimittens: declinat ad
abluendū manus. Qua ablutione facta: assūmit quod remanēt in calice: t in-
clinans eum super patenā: et plicato corporalitate: lēctaç. Lōmunione in dextro cor-
nu: iterum sumit siquid remanēt in calice. Quo factor: revertitur ad mediū alta-
ris: et cōplet missam: sicut predictū est. Qua cōpleta: b̄s dicit populu dicens. B̄si
dicat et custodiat vos t ē. Explicitur indutus planeta.

Ordinationes ac declarationes circa officiū

dīniū auctoritate apostolica in multis capitulis generalibus s̄m minōxedit:

iuxta varietatem officiorū distinetē hic annotantur.

Dictiones infra breviate sunt sequentes. Ando. Andomarū. Lana. Lanalis

Aldecli. Aldeclinensi. Barchi. Barchinonensi. Dale. Dalecule. florē. florēcia

ci. Rupe. Rupelle. Brug. Brugensi. Assi. Assiū. Ebolo. Ebolose. Bas. Bailec.

Ordinatioes ac declaratioes officij dñi. fo. xxix

Rotho. Rothomagēsi. Ro. Rome. Dis. Dis. Albi. Albiēsi. Andon Lu. Andō
tis Lucij. Rab. Rabastenē. Magda. Magdalene. L. Laplm. S. generale.

Quo ad dñicas et ferias.

Istoria dñicalis nūc dñ ponī itra aliquā octauā: si aliōdies
dñica fuerit vacua i q̄ possit poni. L.g. Ando. 1475.
C In ps. Lōitemini t c. v̄s. serie q̄nte nō dñ adiūgi cuius. N. Qm̄
in eternū t c. nisi p̄mo et ultimo dñib⁹. L.g. Rupe. 1490.
C In aduentu dñi semper in quattuor temporibus fiat de ferias
comprehensa etiam quinta feria: pro eo q̄ rubrica de Responso-

r̄is hoc videtur innueri. L.g. Basi. 1472.

Quotiescūq; i aduentu et q̄dragesima occurrit R̄istoria aliq; vel Laudes p̄prie-
tati de feria: nisi tūc festū duplex vel solēne occurrat. Juli⁹. 2. et. L.g. Rotho. 1510.
C In matutinis et vel peris dierum serialium post orationem diei fiat cōmemo-
ratio sancti francisci: et dicat H̄edicam⁹ dñio t c. Nostea fierit genib⁹ fiat cō-
memoratio de Cruce: et apostoli ac pacis: t i fine. P̄der cbfm. L.g. Ando. 1475.

Quo ad festa duplicita: necnon et reliqua festa.

La b̄mis v̄s. festoz duplicitū qnt⁹ ps. dñ else. Laudate. do. oēs gētes: nisi i de-
dicatiōib⁹ eccliaxi: qb⁹ dñ. Landa bierusalē. Et i festis biē virginis: et q̄rū-
libet sc̄tarū seminaz: i qb⁹ etiā dñ. Lauda bierusalē. L.g. Ando. 1475.

C q̄i festū duplex nō celebraſ suo die: si supuenerit festū solēne locali: presertim si
nō est in kalēdario Romano: si primo de feſto solēne remaneat illo anno: et se-
ſtu duplex transſertur ad diē ſequētē. L.g. Ando. 1475.

C Si poſt festū duplex min⁹ immediaſ legē aliud festū duplex mai⁹: i ſcd̄is v̄s. du-
plicis minoris: t̄m̄ dē capl̄m ſequētē ſeſto maiori dupli: niſi conſuetudo vel ru-
buca habeatur in cōtrarium. L.g. Barchi. 1451.

C festa ſolēnia ḡnalia ſunt dūtataq; q̄ ſequuntur. Antonij abbatis. Vincētij t Ana-
ſtasi. Joānis t Pauli. Imētio ſeti Stephani. Clemētis pape t martyris. Que
festa q̄uis ppter aliqd̄ ipedimētu trāſſerātur a ſuis p̄prijs locis: ſemp i ſecūdis
v̄s. hēnt capl̄m niſi ſeſti mai⁹ aut eq̄le ſequatur. L.g. Rupe. 1490.

C Declarat illa debere itelliſi ſeſta localia: q̄ ſres celebriare ex rubrica tenetur i q̄ t̄
fi in Kalēdario Romano nō habetur: ſi in aliquibus terris vel locis ḡhaliter a
clero t populo ex precepto ecclie coiter celebriātur. De talibus. n. debet fieri ſeſtuſ
solēne t̄m̄: t eo die quo cadit. L.g. Dale. 1470.

C Noliber ſeſtuſ ſolēne ſimplerq; alio noſe dñ: nō trāſſerāt: licet die quo cadit ſimpe-
diatur a celebrationē nō dñ remanere cū residuis ſimplicibus: ſed ceſſante impe-
dimento debet celebrari. L.g. Ando. 1475.

Quo ad octauas festorum.

Onido itra octauas celebriāt ſeſta duplicita: nō ſi eōmemoratio octauae niſi i
ſecūdis v̄s. q̄i ſeq̄nti die faciēduſ eſt dñ octaua: vel ſi tale ſeſtuſ duplex occurre-
ret i die octauo. Si i octauis dñi niſi ac diue nfe ſp̄ ſi cōe. dñ octaua. L.g. Basi. 1472
C Qā ſeſtuſ habēs octauā trāſſerātur in aliū diē ſecūdū defert ſuā octauā. Intra quaꝝ
celebrabitur ſeſta tūc ibi occurretia. L.g. florē. 1493.

C Ni poſt vñ ſeſtuſ duplex ſequitur dies octaua: licet non ſit duplex: dabitur tali
diei octauo capl̄m. L.g. Ando. 1475.

C Si in die ſeſto habēt octauā occurrit ſeſtuſ aliud non duplex: non celebrabitur
vñ ſeſto poſt binōi octauā. L.g. Ando. 1475.

C ſeſtuſ ſimplex cades in dñicā itra octauas itra q̄ ſeſta occurretia celebriātur: ſiat

Ordinationes ac declarationes officij dini.

bie liceat. Et si i.e. 2. feria fuerit est aliud festum super hoc modo festum ad. 3. feria transferretur. Et sic sibi alijs: ita quod si post octauam festa occurrit etiam (si fieri potest) celebraretur. L.g. Adclii.1499.

C Declaratur quod cum in rubricis continetur quod de festis hanc octauam septem fieri de octaua nisi festum occurrit at intelligitur festa occurrit etiam quod cadit intra ipsas octauas: et non habet dentia: ut in rubrica intra octauam scilicet Joannis baptiste continetur. L.g. Tolo.1437.

C Festum occurrit etiam intra octauas: illa dumtaxat censetur quod cadit intra sex dies octauae. L.g. Lata.1505.

C Memoratio Crucis quod inter Pascha et Ascensionem fieri precipitur: non debet omitti licet tunc occurrat octaua aliquis sancti. L.g. Assi.1526.

C Intra octauas Ascensionis et scilicet franciscani: ac oblatione dominica dicunt officium diebus iuxta ordinarium et antiquam consuetudinem: non obstat concessio Leonis. 10. quod etiam auctoritate apostolica in capitulo generali precepit est fieri ut antiquus. L.g. Assi.1526.

C Quo ad varia tangentia officium minimum.

O Rdinatur quod in confessione generali post beatam Mariam virginem addatur: et hoc Francisco. C Ita quod post Completorium septem dicatur Anna de beata virgine domina nostra: nisi in triduo maioris hebdomade. L.g. Ro.1256.

C Qui alius solus recitat Dominum vel Completorium: debet confessio duplicare: puto sit in choro: quod licet sit unus: tamen representat ecclesiam. L.g. Rupel.1499.

C A septuagesima usque ad pascha Resurrectionis nihil debet dici loco Altae sine Angelorum: nisi quando ad concludendum cantum esset necessarium. Et tunc dicatur quod fuerit coronam littere. L.g. Psal.126.

C A septuagesima usque ad Pascha quod officium cantatur loco Altae dicatur: si eternus vel aliqd simile. Qui vero officium dicit sine nota: nihil dicatur. L.g. Adclii.1499.

C Letania minor quod dicitur in commendatione aie in firmatis: potest etiam dici tempore vocationis: si presidente visum fuerit. L.g. Flor.1493.

C In hymnis habentibus verbum finali proprium: debet dici etiam tempore paschali: aut alio quoconque tempore quod dicitur Gloria tibi domine et ceterum: etiam si cantentur in tono illius tropis. L.g. Ando.1475.

C Historie propter festorum illarum habitatione legi praeterea antea ordinatur est: et concessum est Alexan- drum. 5. et si ille breviario non sicut scripsit. L.g. Alibi.1502. Et c.g. Adclii.1499.

C Homilia super euangelium Ios estis salterre: non debet dici in festis quattuor: doctoriis: quod non est de ordinario antiquo. L.g. Alibi.1502.

C Fiat inclinatio ad versum illud: Si nomen domini benedicit: quoties ipsum dicit eccligere: sicut ad Gloriam patrum et ceterum: est constitutum. L.g. Tolo.1522.

C Quo ad officium defunctorum.

L Munitiorum: Licet dederit me et ceterum non est ordinarii Romani. Et in nullo officio generali defunctorum debet in matutinis dici. Hoc Libera me domine de morte et ceterum: nisi in crastinum omnium sanctorum: aut quando cantantur tres vigiles insimul. L.g. Bung.1484.

C Qui officium defunctorum precipit duci solenniter: intelligitur de tono ofonum: et non de alia solennitate. L.g. Adclii.1499.

C Quo ad missas.

Q Uando in choro dicitur officium diebus non est: debet fieri commemoratione eius in missa: Quisvis orationes ordinarie sufficiant. L.g. Psal.126.

C In missis vigiliarum que in unum naturam ministri altaris non debet habere in dalmaticis. Et debent fieri genuflexiones puto in missis serialibus. L.g. Basil.1472.

C Introitus missae. In medio ecclesie et ceterum non debet dici nisi illum habentur in

Ordinatioes ac declaratioes officij domini. fol. xxx:

missa propria: quod non est de ordinario communio. L.g. Ando. 1475.

C Kyrie eleison: et Gloria in excelsis et ceterum dicuntur angelorum: non debent dici: quod non sunt ordinarii nostri. L.g. Brugge. 1484.

C In missis non habentibus tractus propriis: nec communio: dicatur psalmus. Laudate dominum gentes: loco Tractus. L.g. Brugge. 1484.

C Prefatio propria festorum: non debet dici in eorum vigiliis: nisi fuerint Resurrectiones: et Pentecostes. L.g. Mediol. 1499.

C In nulla missa de mortuis: seu de Requie: et prefatio solensis. Nec et Kyrie eleison: et Sancte missa per hunc missa assignati. Nec etiam Basilica dominica et ceterum iterum solemnitatis seruus fiat dominus magister. propter breuitatem primi versus. L.g. Basil. 1472.

C In missis dominicis: sepulchri dicit illa oportet. Domine Jesu christe que dixisti apostolis tuis et ceterum si Romane dicit oppositum: cu non sit de ordinario Romano. L.g. Mediol. 1499.

C Quascunq; missae in nisi missalibus existentes possumus dicere: licet non sint ordinarii Romani. L.g. Albi. 1502.

C Quo ad singulos menses ordinata. Et primo quo ad messem Januarii.

Illa octava sancti Stephani debet dici credo: quod est intra octauam sancti Iohannis apostoli et evangeliste. L.g. Basil. 1472.

C Quia octaua Innocentii est in dominica: habebit capitulum in secundis vespere: quod gaudet tunc prebeminentia dicari.

C Quia festum Epiphanie est in dominica: quod est officium dominice sicut in sabbato intra octauam sibi locum incipietur a primo febo. in matutinis: quod est officium dominice: licet non sicut ceremonie dominicales. L.g. Mediol. 1499.

C In primis vespere diei octauae Epiphanie debet dici Antiphone laudes sancti Baptizatoris miles et ceterum. Et in fine psalmi. Laudate dominum omnes gentes. L.g. Albi. 1526.

C In seculo secundo fabiani et Sebastiani debent dici tres vultime lectiones homilie eorum intra ordinarium: historia sufficeret pro nomine. L.g. Ando. 1475.

C festum Agnetis. si in dominica veneratur: etiam si non sit primoponenda transflentur in secundam seriem: et sicut de dominica. L.g. Mediol. 1467.

C Quo ad messem februario.

Oathedra sceti patriti qui venit in dominica: debet celebrari die ultime. Et hoc die sequenti sicut festum duplex: id est dominum commemoratione sceti pauli in secundis vespere. Et qui celebra festum quadragesimae: debet commemoratione sceti eodem tempore. sancti pauli. L.g. Basil. 1472.

C feria quarta linea semper sicut de ipsa feria: etiam si eadem die occurrat festum duplex: sicut ordinatione domini clementis pape. L.g. Basil. 1472.

C Quo ad messem Martii.

Sanctis Perpetue et felicitate: debet fieri officium martyrum novigintium: quod est una legitur in sua historia quod peperit in carcere: et de altera quod erat coniugata. Invitatorium dicit. Laudem dei noster in confessione scitam et ceterum. L.g. Rupre. 1490.

C In seculo sceti gabrieli: discentes officium sceti Michaelis: debet omittere tres primas letitiae. In motu gurgando et ceterum dicere seruus dominus: natura angelica et ceterum de mutari nomine Michaelis: ne dicat in sua salutem: quod inde secreta. L.g. Brux. 1484.

C In matutinis tripli dierum vultimorum maiorum hebdomadari: regulam dicit quod prima Alija incipiatur absolute: intelligitur in primo: sed non flexis genibus. Et idem in certis horis diei. In fine autem orationis: quilibet sub silentio debet dicere. Qui tecum est et ceterum: ac deinde: Pater noster. L.g. Pis. 1263.

C In Lopezono sabbati sceti postquam hebdomadari: dixerit principium Annæ vespastræ: et ceterum. Hunc dicitur et ceterum deinde de tota Alija. L.g. Ro. 1256.

Ordinationes ac declarationes.

Quo ad mensem Aprilis.

Profatio Pasche debet dici soleniter diebus officiorum: et festis solenibus: ac reliquis majoribus. Sed in festis simplicibus: dicetur simplex. Et similiter siat de Kyrie eleyson: et Gloria in excelsis. L.g. Basil. 1472.

Diebus serialibus inter Pascha: et Pentecostem Alta dicuntur in missa simili modo ut in diebus festis. Et secunda Alta dicitur a duobus. L.g. Brug. 1484.

Contra Pascha et Pentecostem debet genuflecti ad Altarum. Et hoc factus est: prout in reliquo anni tempore. L.g. Brug. 1484.

Quo ad mensem Maii.

Missaletaniarum deseruit per secundam et tertiam ferias: cum sit de feria. Et non debet ea omnia in excelsis tecum. Nec sunt genuflections. Kyrie eleyso dominum serialis. Si vero i dictis diebus celebrantur festas: uno eorum dicantur die missae. L.g. Ando. 1475.

Contra festum dupler venerit in vigilia Ascensionis: missa dicetur de festo absque aliqua commemoratione vigilie. Qui autem dominus missa vigilie: de Gloriis in excelsis: sicut in diebus serialibus binius temporis. L.g. Ando. 1475.

Contra octauam Ascensionis: sancti Bernardini coocurrunt in officio: siat de officio Ascensionis: et non de beato Bernardino. L.g. Adel. 1499.

Duobus diebus post octauam Ascensionis nisi festa occurrit: non sit de residuis. Et si prima die post hunc octauam non sit dominica: aliquid festo non fiet aliquid commemoratione diei sequentis. Si autem occurrit tunc festum: habebit secundas vestes. Iteneras: nisi in sabbato celebretur aliud festum. Verbi si serua. Non occurrit festum his in sabbatotunc in vestes. dicuntur Annas Ascensionis: et a capitulo in antea fiet de festo absque aliqua commemoratione. L.g. Ps. 1263. Et. L.g. Basil. 1472.

Contra festo sancti Joannis ante portam latinam dicatur in missa euangelium. Accessit ad Iesum et ceterum. L.g. Ps. 1263.

Conquando octaua sancti Bernardini sit ante Ascensionem: debet in ea fieri commemorationis Crucis. L.g. Assisi. 1526.

Quo ad mensem Junii.

Orдинatur quod per totam octauam sanctissimi corporis domini nostri Iesu Christi siat officium solene. Et ut solenius celebretur ordinatur: quod officium beate virginis non dicatur. L.g. Tolo. 1437.

Condeclaratur quod in sanctissimo festo eucharistie Annas vestes primariae. Sacerdos in eternum et ceterum vestes vestes diei: et per totam octauam debeat dici: cum id siat in capella domini papae ac de hoc speciale ordinarii habeat. L.g. Ando. 1447.

Quo ad mensem Julii.

Tria primis vestibus octauae apostolorum Petri et Pauli: Anna ad Magistrum dicitur esse: Petrus apostolus et ceterum. Et in matutinis Invitatorum Regem apostolorum. L.g. Rab. 1511. Festum sancti Bonaventure debet fieri officia. 2. missa Iuli: ut precepit Sixtus, 4. Non obstante ordinatione capelli gloriosissimi Romae celebrati. L.g. Rab. 1511.

Contra festum sancti Bonaventure venerit in die octavo Visitacionis beatae virginis: siat de octaua: cum commemoratione dominice. Et festum scilicet Bonaventure transferat ad die sequente. Si tamen in aliquo loco fuerit aliqua particularis devotionis dicti sancti: potest celebrari de ipso cum commemoratione octauae. L.g. Assisi. 1526.

Quo ad mensem Augusti.

Tria secundis vestibus beati Petri ad vincula debet fieri commemoratione beati Pauli: Principia a capitulo de consecratione ecclesie Pontificale. L.g. Adel. 1499.

Contra secundis vestibus festi Nativitatis soli a capitulo sit de Transfigura. officia. L.g. Assisi. 1526.

Officij diuinij.

Fo. xxij.

CIn festo Träfigurationis nō debet dici Gloria tibi dñe qui na^r es. Et mili in primo cōpletorio ratione festi Minium. L.g. Adclii.1499.

CQuando octave beati Laurentij; et beate Clare concurrūt in dfica: siat de bō Laurentio: et non de beata Clara. L.g. Adclii.1499.

CQuo ad mensem Septembri.

Rubrica Parisiensis q̄ incipit: Nata q̄ ab octana Pētecostes usq; ad aduentum et c̄seruetur circa officia dominicalia. L.g. Tolo.1437.

CQuo ad mesem Octobris.

Tra festo b̄issimi p̄fis n̄fi fr̄acisc̄et p̄ ei⁹ octā: ac i festi oīz sc̄toꝝ n̄fi ordīs: et b̄te Clare possum⁹ dicere Lredo: ex cōcōlōe Sirti. 4. L.g. Brn.1484.

CDropter reuerētiā b̄issimi p̄fis n̄fi fr̄acisc̄i d̄z dici in eius Xsi. Ora p̄ nob̄is beate pater fr̄acisce. Et hoc nō solū in suis festiūtib⁹: sed etiā quādociūḡ sit cōnummemoratio de ipso. L.g. Assisi.1226.

CQuo ad mesem Novembri.

Tra dñica q̄ occurrit intra octauā oīm sanctoꝝ: nō siat cōmemoratio de dfica si dñice fuerint viginti quinq; vel plures. In casu vero quo dñice a pētecostes usq; ad aduentū fuerint viginti quattuor: tunc nō est faciendū de dfica q̄ cadit ita octauā oīm sanctoꝝ vel in die etiā cōmemoratio: sed est omnino omittenda sicut quando essent viginti tres dñice. Si vero fuerint viginti sex vel plures: screretur gula antiqua ordinari. L.g. Magda.1490.

Cfestū sct̄e H̄elisabeth celeb̄t cū solēnitate duplicitis maior̄: et cū octauā ppter concessione q̄ b̄f ad suspendēdū interditū q̄si tunc acciderit. L.g. Assisi.1526.

CIn missa festi s. Catherine dicat Introit' Sandeam' t̄c. L.g. Adclii.1499.

CQuo ad mensem Decembri.

Es̄tū cōceptiō v̄gīn' Marie bēat p̄mas vesp̄as itegras cū cōmemoratiōe sc̄t̄ Ambroſij. Et festū sct̄e Lucie celeb̄t ita cū octā. L.g. Adclii.1499.

CIn quattuor temporiib⁹ aduentus semper siat de feria: nisi festū duplex aut soleme tunc occurrat. L.g. Ando.1475.

CIn aduentū q̄n in sabbato illius temporis d̄: Alija Expectetur: si nō si de feria: et sufficit dicere ps. Audite celi. et c. sine alijs q̄tuor ps. Laudū. L.g. Adclii.1499.

CQuotiescūḡ in aduentū et q̄dragēsimā occurrit. Rx. alij: vel Landes pp̄ac: sias de feria: nisi tūc festū duplex vel soleme occurrat. Iuli⁹ pap. 2. et. L.g. Roto.1518.

CIn missis Matutinatis et Epiphaniē domini nō debet dici: Vicit bū patris: nec Stella fulsit et c. quia nō sunt de ordinario. L.g. Brn.1484.

CIes⁹ Glorifico t̄c. d̄z dici usq; ad Epiphaniā dñi exclusive. L.g. Assisi.1263

Cfinis Ordinationū: ac declarationū Officij dimini.

CIncipit ordo ad benedicendū ornamenta altaris. Et primo ḡhaliter ad oīa. Deinde singulariter ad quodlibet.

CUer. Adu. eozum. Rx. Qui fecit. Uer. Dns vobiscam⁹ Oratio.

Opus obs bonarū virtutū dator: et oīn bonorū largus infusor: supplices te rogam⁹: vt nob̄ib⁹ opē tue b̄ndictiōis infundas: et huc amictū albā. cinctio rham. manū pulū. stola. tunica vel planetā diuina cultū preparatū virtute ipsūsc̄t bū. Et dicere et cōse crare digneris: et oīb⁹ eo vtētibus gratiā sanctificationis sancti mysterij tui benign⁹ cōcederis: vt in cōspectu tuo sacerdi et imaculati atq; irrep̄ sensibiles appareat: et auxiliū misericordie tue acquirant. Per dñm n̄m t̄c.

Oido ad benedicendum sacra ornamenti.

Sequuntur proprie benedictiones. Et primo ad amictum.
Cler. Auditorium. Rx. Qui fecit. V. Domus vobiscum. Oratio.
Indumente pietatis et plenitudinis gratiam infasor de: qui propter operum tui dilectionis expandi amictum meum super te et operum ignominia tua: plenitudines gratiae et benedictionis tue super hoc amictum propiciatus extende: ut oes qui eo vii fuerint: perfeccio etiam quam designat amictus castigatione vocis et gule sentiat: si ergo perfecti: virute decori: et ex amictu ipso reddatur tibi deo oportenti moribus et gratia speciosi. Qui cum patre tecum.

C Deinde aspergat aqua benedicta.
C Schedio ad albam. Cx. Auditorium. Rx. Qui fecit. V. Domus Ofo.
Domine deus opes qui Aarō et filios eius tunicis lineis in decoro et gloriam iacerdotum indui precepisti: cu quibus et ipsi sanctificasti: tibi etiam in sanctuario ministerare habeas quod linea tunica tua virtutis sanctificatione bene dicere: et sancti significare digneris: quatenus oes qui ea indui in sancto ministerio tuo vii fuerint: digni sicut altaris tui ministri: iposque septiformis gratia spissanci repletos: et castitas zona precinctos: beata facias cum ministris angelis immortaliatus fructu deo. Per eandem in unitate eiusdem spissanci tecum.

C Deinde aspergatur aqua.
C Benedictio ad cingulum. Cx. ut supra. Oratio.
Domini innocetie restitutor: et puritatis amator: quod utrinque testamenti presulibus suos precingere instruxisti: quo ut carnem libet operum laicium disceret: obsecrate coementie coactare: sancti significa et bene dic quod dicit cingulum istud: ut oes quem accineti fuerint: ab estu voluptatis carnalium refrigerium sentiat: et spissanci rore perfusi: quod tunc sunt mundo corde et casto corpore desiderent et letentur. Per dominum nostrum: in unitate eiusdem spissanci tecum.

C Deinde aspergatur.
C Benedictio ad manipulum. Cx. ut supra. Oratio.
Domini qui de fructu operum tuorum terram satias: et famam opera sua retribuis: et iudicas uniuersaque: manipulum istum per quem fructus bonorum operum designat: tue benedictionis dono sancti significa: quatenus ministri altaris tui ipso ventes manipulo: per bonorum operum fructu digna se gaudeant assequi primaria meritorum. Per dominum.

C Deinde aspergatur aqua benedicta.
C Benedictio ad stolam. Cx. ut supra. Oratio.
Intercessibilis benignitatis et clementie deus: cuius iugum onusque lene esse in iste perhibes: quicque propter operum sapientis collum nos subiaceere ingo tue sapientie docuisse: bene dic et sceti significa stola ista iugum tue misericordia et signum: ut sacerdotes et levite tui quod eidem stole humeros et colla summisserint: sanitatis tue sentiat lenitatem: quatenus inter magnam et mirabile turbam quam beatissimam vidit in conspectu agni stolis albia amictus stolas suas lavare in ipsius agni sanguine mereatur: ac easque formosissimam stola sua: et in multitudine sue fortitudinis gradientes: stola in diuantur glorie eternaliter cum electis. Per christum.

C Deinde aspergatur.
C Benedictio ad casula. Cx. ut supra. Oratio.
Domini fons pietatis et iusticieque tui operis ministros: ad extremum vestimentum easule: cuius munitione interior oia tegerent: vestris sanctis: bene dic quod et sceti significa planeta ista: et coedece petitionibz nfris: ut oes baculum metu indutus: enumeretur omni virtutum ornamenti: vinculum perfecte charitatis habet oia habeat: quo perit cere quod desiderat: te probitate valeat. Per christum.

C Deinde aspergatur.
C Benedictio mapparum altaris. Cx. ut supra. Ofo.
Exaudi domine precies nostras: et huc lumen beatissima sacra altari preparata: bene dic

Quod ad b*en*dicendū sacra ornamēta. **Fo.** xxxij.

re i*n* sanctificare digneris. **P**er.

CItem ad eadem.

Oratio.

Dominus deus op*s* ab initio holbus vestit*a* et necessaria creat*it* vestimenta: q*uod* levit*is* tuis hec ornamēta et linteamina sacre moysē famulū tuū p*ro* quadraginta dies docuit*is*: q*uod* etiā varia fecit*is* et fecit*is* in vsu m*in* uestit*is* tabernaculi fed*er*is*is*: sc̄i*sc̄i* dicere*is*: et b*en*dicere*is* e*cō*le*sc̄i* rares*is* digneris hec linteamina ad tegēdū immolēdū altare gloriissimi filii tui dñi nři Iesu ch̄i*sc̄i*. **Q**uite. **C**Aspergatur.

Con*sec*ratio vatis in quo ponitur eucaristia.

Ch. vi supra. **O**ratio.

Oremus dilectissimi fr̄s*is* et deus op*s* hoc vasculū corporis filii sui dñi nři Iesu christi gerulū*sc̄i* hec b*en*dicione*is* sanctificatione perfundere dignetur orantibus nobis. **P**er eundem dñm nostrum.

Oratio.

Om̄s s̄epiterne de*us* i*n* amb*it* n*ost*ris op*e* t*er*e*re* b*en*dictio*is* infundere*re* p*ro* n*ost*ram b*en*ditionē*re* hoc vasculū seti*sc̄i* ficer*re*: et corpori dñi nři Iesu christi nouū se pulchrum spūsan*re* g*ra* per*fici*atur. **P**er eundem t*er*c*ia*. **C**Aspergatur.

Benedictio corporali*re*.

Ch. vi supra. **O**ratio.

Om̄s s̄epiterne de*us* b*en*dic linteame*re* istud ad tegēdū immolēdū corp*us* et sanguinē filii tui dñi nři Iesu christi. **Q**uite tecū t*er*c*ia*. **O**ratio.

Dominus deus q*uod* i*n* sanctificare dignat*is*: et hoc gen*es* specier*is* quādo eo dignatus es inuolu*re* corp*us* dñi nři Iesu ch̄i*sc̄i* viu*gen*itu*re* tui in b*ea*t*ia* passione: concede q*uod* per eūdē dñm quāq*ue* indignis famulis tuis: ut p*ri*fs*is* linteum*re* celesti b*en*dictio*is* setim*re* et aptū fiat dñico sepulchro*re* v*er* altari tuo: ut placabiliter possit in eo impo*n*ti corp*us* et sanguis eiusdem dñi nři Iesu christi: q*uod* est vita oīm fideliter se sum*re*ntium: et vinit*re* et regnat tecū deas in uinitate spūsan*re* t*er*c*ia*. **O**ratio.

Olemetissime dñe cuius inenarrabilis virtus: cui*us* mysteria arcana mirab*il*ib*us* celeb*it*ur tribue*re* q*uod*: ut hoc linteame*re* xp*ic*ationis b*en*dictio*is* sancti*is* ceterū ad c*on*secrandū super illud corpus et sanguinē dei et dñi nostri Iesu christi filii tui. Qui tecum vinit*re* t*er*c*ia*. **C**Aspergatur.

Con*sec*ratio sacerdotali*re* indumentor*um*.

Ch. vi supra. **O**fo.

Om̄s s̄epiterne de*us* q*uod* p*ro* Moysē famulū tuū p*ot*i*sc*alia*re* sacerdotalia*re* lenit*is* ca*ve*stimenta ad ex*plend*ū ministeriū in c*on*spectu tuore ad bonorē at*ca*re*re* rem tui noīs fieri decreu*re* i*n* ad*est*o*re* pp*ar*it*u* invocationib*um* inf*er*it*re* hec indumenta*re* super irrigat*u* g*ra*f*a* tua*re*: ingēti*re* b*en*ditione*re* p*ro* n*ost*re b*al*litati*re* seruit*re* pur*ific*at*u* b*en*dic*re* et cose*re* i*cō*le*sc̄i* digneris*re*: ut dñinis cultib*um* et sacr*is* mysteriib*um* b*en*dicta*re* exist*at*: his*is* sacris vestibus p*ot*ifices*re* sacerdotates*re*: seu leuite*re* induit*re*: et oī*is* i*mpulsi* omib*um*: seu tētationib*um*: malignoz*is* spiritū manut*er*it defens*is* esse mercede*re* t*u*is*is* mysteriis apte*re* et condigne*re* surre*re* et i*ber*er*re* et i*re* in bis tibi placide*re* et denote*re* perseuerare*re* tribue*re*. **P**er christum t*er*c*ia*. **O**ratio.

Opus innicte virtutis auctor*re*: et oī*is* rerū creator ac sanctificator*re*: intēde*re* pp*ar*it*u* oī*is* p*ec*cas*is* nostras*re*: et hec indumenta*re* lenitice ac sacerdotalia*re* g*he*mysteriis tuis*is* fru*ent* artuo ore*re* p*or*io*re* b*en*dic*re*: et cose*re* i*cō*le*sc̄i* rares*is* ac sancti*is* digneris*re*: oī*is* eis ve*nt*es*is*: tu*is*i*s* mysteriis ap*osto*los*is*: et tibi in eis deuote*re* et amabiliter seru*re*tes*re*: gratos effici*re* conc*re*tas*is*. **P**er christum. **C**Aspergatur.

Con*sec*ratio ordo benedicendi sacra orna*menta*.

Claus summo regi dicatur vocibus oris:

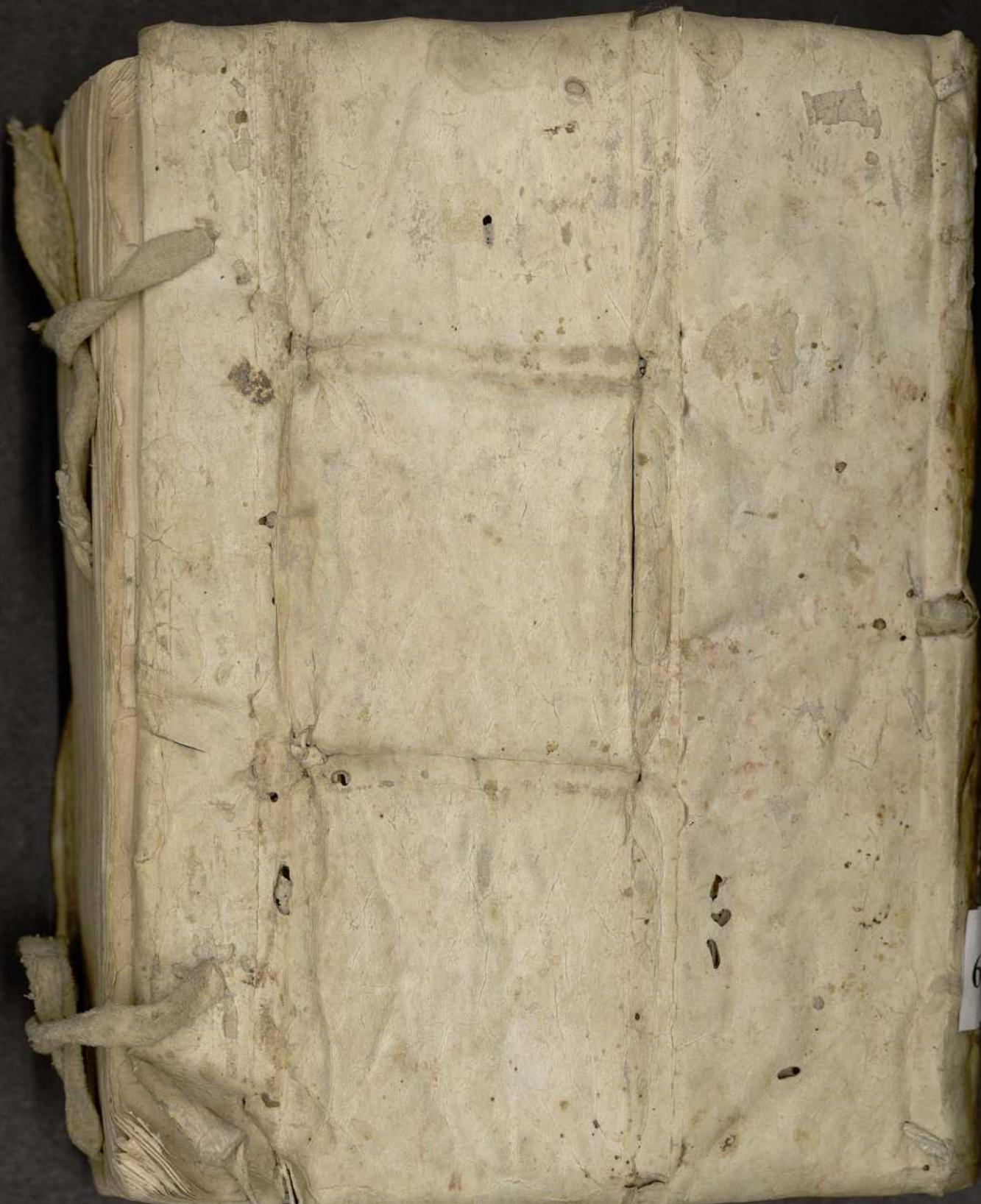
Ut iam non cesset merces condigna laboris.

Salmantice in edibus Ildephonsi D^{omi}nes, xv. M^ultos Augusti: Anno a L^ochristiana salute M^ultissimo Quingentesimo Trigesimo Secundo.

tonem, ex per missione regnorum
rat, sententiam dare coactus est. Vide quod
cum Christus manae venister de domo Cai-
phe in Pilati prætorium, quod ab illa sepius
genius quinquaginta quatuor patribus distat,
modo gradum reuocat & remittitur ad He-
rodem per viam acrem nimis, & acciuen-
tibus, quæ nimurum viginti & ducentos pas-
sus complectitur. Nemo falcem in messem
alienam & posestarem alterius immittat: quia
nis inimicussit. Vnde ergo hodierna die tor-
pullulant quæstiones ex eo, quia recidit, &
excommunicatio Ecclesiasticis supplicium
dñe voluit? Vnde totiurgia odia, & ini-
micitate in mundo: nisi quæa quilibet immit-
ti vult numeri alteri injuncta. Culpa est in-
fiscere se rei ad se non pertinenti. Secundum

autem, aut manum habilitates cum maximè vi-
dere cupiebat: quare eius aduentu valde ga-
uius est. Interrogabat autem eum multis sermo-
nibus. At ipse nibi ei respondebat. Stane si
quidem Iesus sicut agnus mansuetissimus li-
garus coram tondente inquisitus tacuit, &
expeditus miracula edere. Et respsit: quia
Herodis ineruditatis, & curiositas, quinna
non merhabatur dñre, vel audire non enim
sunt mittenda marofaria ante portos. Inut-
ile est coram Herode miracula facere, aur
aliquid diuinum arcana profere. Præter-
ea, respondit Christus Caipha & Pilato, non *Math.* 2
Ioannes erat Baptista, sustulerat, vox verbi: *Mari.* &
ideo coram Herode obmutescere dignatus
est. Docemur hic nullum orationis opus fa-
cere aut dicere nam de omni verbo orio.

608 (1-2)